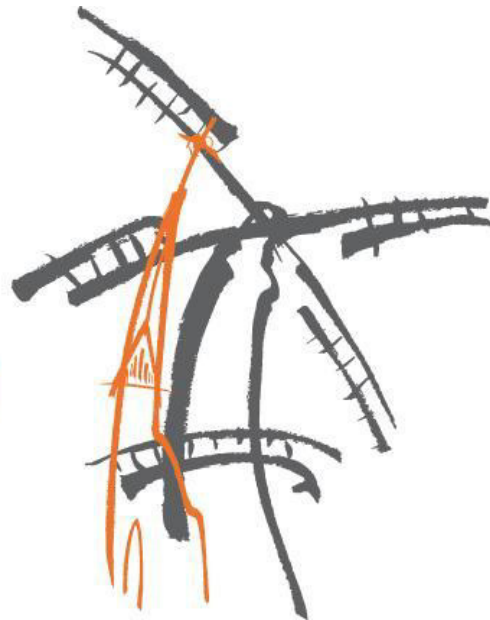

Begroting 2014

Gemeente **Haren**

Haren, oktober 2013

Gemeente Haren
Postbus 21
9750 AA HAREN GN
Telefoonnummer: 050 53 39 911

Bezoekadres:
Raadhuisplein 10
9751 AN HAREN GN

Internet: www.haren.nl
E-mail: gemeente@haren.nl

Inhoudsopgave

1	Samenstelling gemeentebestuur.....	4
1.1	Gemeenteraad.....	4
1.2	College van B&W.....	6
1.3	Organisatie.....	7
2	Algemeen.....	8
2.1	Opbouw van de programmabegroting.....	8
2.2	Leeswijzer.....	9
3	Hoofdpijnen van beleid.....	10
3.1	Inleiding.....	10
3.2	Het coalitieakkoord 2010-2014.....	12
3.3	Huidig financieel perspectief: dekkingsplan.....	14
3.4	Prognosebalans.....	19
4	Programma's.....	21
4.1	Programma Burgerrelaties.....	21
4.2	Programma Openbare orde en veiligheid.....	24
4.3	Programma Raad en raadsondersteuning.....	27
4.4	Programma College en Middelen.....	28
4.5	Programma Wegen, water, groen en verkeer.....	37
4.6	Programma Ruimtelijke ontwikkeling.....	41
4.7	Programma Milieu.....	46
4.8	Programma Onderwijs.....	49
4.9	Programma Economische zaken.....	53
4.10	Programma Werk en Inkomen.....	58
4.11	Programma Cultuur.....	62
4.12	Programma Sport en recreatie.....	64
4.13	Programma Welzijn en Zorg.....	66
4.14	Programma Decentralisatie.....	71
5	Paragrafen.....	73
5.1	Verbonden partijen.....	73
5.2	Weerstandsvermogen.....	85
5.3	Onderhoud kapitaalgoederen.....	101
5.4	Financiering.....	103
5.5	Bedrijfsvoering.....	107
5.6	Grondbeleid.....	110
5.7	Lokale heffingen.....	112
5.8	Interbestuurlijk toezicht.....	116
5.9	Kengetallen.....	120
6	Budgetautorisatie.....	121
6.1	Totaal van de programma's.....	121
6.2	Incidentele baten en lasten.....	122
6.3	Investeringen.....	123
7	Kerngegevens gemeente.....	127
8	Verklarende woordenlijst.....	128

1 Samenstelling gemeentebestuur

1.1 Gemeenteraad

Samenstelling gemeenteraad per september 2013

J.G. Vlietstra, burgemeester

E-mail secretariaat@haren.nl
Adres Raadhuisplein 10
Postcode 9751 AN Haren
Telefoon 050 53 39 911

O.E. de Vries, raadsgriffier

E-mail oe.devries@haren.nl
Adres Raadhuisplein 10
Postcode 9751 AN Haren
Telefoon 050 53 39 911

R. Valkema, CDA

lid Auditcommissie

Functie Fractievoorzitter
E-mail rr.valkema@haren.nl
Adres Borgsingel 10
Postcode 9753 CE
Woonplaats Haren
Telefoon 050 53 70 594

J. Kooi, CDA

E-mail j.kooi@haren.nl
Adres Middelhorsterweg 42
Postcode 9751TG
Woonplaats Haren
Telefoon 050 53 42 042

D. Praamstra-Bos, Christenunie

Functie Fractievoorzitter
E-mail d.praamstra-bos@haren.nl
Adres Kerklaan 41
Postcode 9751 NL
Woonplaats Haren
Telefoon 050 53 40 945

W. Legemaat, D66

Functie Fractievoorzitter
E-mail W.Legemaat@haren.nl
Adres Emmalaan 3c
Postcode 9752 KR
Woonplaats Haren
Telefoon 050 53 49 621

G.J. Pek, D66

E-mail g.j.pek@haren.nl
Adres Waterhuizerweg 41
Postcode 9753 HP
Woonplaats Haren
Telefoon 050 57 19 081

M.J. Bachman-Mulder, D66

E-mail m.bachman@haren.nl
Adres Lokveenweg 36
Postcode 9751 CK
Woonplaats Haren
Telefoon 050 53 50 288

M.J. Slood, Gezond Verstand Haren lid Auditcommissie

Functie Fractievoorzitter
E-mail M.J.Slood@haren.nl
Adres Leo Polakweg 15
Postcode 9752 NT
Woonplaats Haren
Telefoon 06 30 195 819

E.N. Wiersema, Gezond Verstand Haren

E-mail E.N.Wiersema@haren.nl
Adres Jonkerpad 18
Postcode 9753 CG
Woonplaats Haren
Telefoon 050 85 39 671

G.H. Schenkel, GroenLinks lid Auditcommissie

Functie Fractievoorzitter
E-mail e.schenkel@haren.nl
Adres Spinozalaan 26
Postcode 9752 NS
Woonplaats Haren

M.P. Rohrich, GroenLinks

E-mail m.rohrich@haren.nl
Adres Bronlanden 12
Postcode 9753 KT
Woonplaats Haren
Telefoon 06 11 32 5813

Telefoon 06 10 791 939
T.G. Sprenger, PvdA

Functie Fractievoorzitter
E-mail T.G.Sprenger@haren.nl
Adres Laagveld 94
Postcode 9753 KC
Woonplaats Haren
Telefoon 050 53 43 567

A.T. Toxopeus, PvdA

E-mail a.t.toxopeus@haren.nl
Adres Westerveen 1
Postcode 9751 HT
Woonplaats Haren
Telefoon 050 40 61 256

H. Frima, VVD

E-mail h.frima@haren.nl
Adres Rijksstraatweg 237
Postcode 9752 CB
Woonplaats Haren
Telefoon 050 53 40 485

B. Prenger, VVD

E-mail b.prenger@haren.nl
Adres Rijksstraatweg 47
Postcode 9752 AB
Woonplaats Haren
Telefoon 050 53 40 031

Samenstelling Milieuadviesraad

Voorzitter: De heer T.H. J. Sleyfer

Vicevoorzitter: De heer G. D. Kuiper

Secretariaat: Mevrouw M.J.C.M. Koppes
(mar@haren.nl)

Leden:

Mevrouw R. Nienhuis
De heer M.L. Scherpenzeel
De heer H.M.M. Keijzer
De heer W van der Wijk
De heer A.J. Ludden
De heer B.H. Ruessink

L.M. Schuiling, PvdA

E-mail L.M.Schuiling@haren.nl
Adres Waterhuizerweg 72
Postcode 9753 HS
Woonplaats Haren
Telefoon 050 53 46 350

P.R.A. Terpstra, VVD

Functie Fractievoorzitter
E-mail P.R.A.Terpstra@haren.nl
Adres Rijksstraatweg 325
Postcode 9752 CG
Woonplaats Haren
Telefoon 050 53 44 485

V.M.E. Kerremans, VVD

E-mail v.kerremans@haren.nl
Adres Hemsterhuislaan 67
Postcode 9752 NC
Woonplaats Haren
Telefoon 050 31 80 939

Samenstelling Rekenkamercommissie

Voorzitter:

De heer B.A. van Putten

Secretariaat:

Mevrouw I. Ruijs

Leden:

De heer. H.R. Kastermans
De heer J.M. van Mossevelde

Samenstelling Adviesraad WMO

Voorzitter: De heer T.A.M. Louwe

Penningmeester: vacature

Secretariaat: De heer P.K. Blanksma
(p.k.blanksma@kpnplanet)

Leden:

Mevrouw H. van Beek
Mevrouw A.G. Hoekema-Riepma
De heer J. Hommes
Mevrouw K.M.A. Kalverboer
Mevrouw C. Kamminga (notulist)
De heer J. van Meurs
Mevrouw B.M. Sinnema-Korenhoff
De heer K. Venekamp

1.2 College van B&W

Samenstelling College van Burgemeester en Wethouders per september 2013

Burgemeester

J.G. Vlietstra
Raadhuisplein 10
9751 AN Haren
T: 050 53 39 911
E: secretariaat@haren.nl

Wethouder - 1e locoburgemeester

Th.J.J. Sieling - PvdA
Appelbergenweg 1
9755 TS Onnen
T: 050 53 39 911
E: t.sieling@haren.nl

Wethouder - 3e locoburgemeester

T Berends - CU/Groenlinks
Felland 23
9755 TA Onnen
T: 050 53 39 911
E: t.berends@haren.nl

Wethouder - 2e locoburgemeester

R.D.J. Kouwenhoven - VVD
Raadhuisplein 10
9751 AN Haren
T: 050 53 39 911
E: r.kouwenhoven@haren.nl

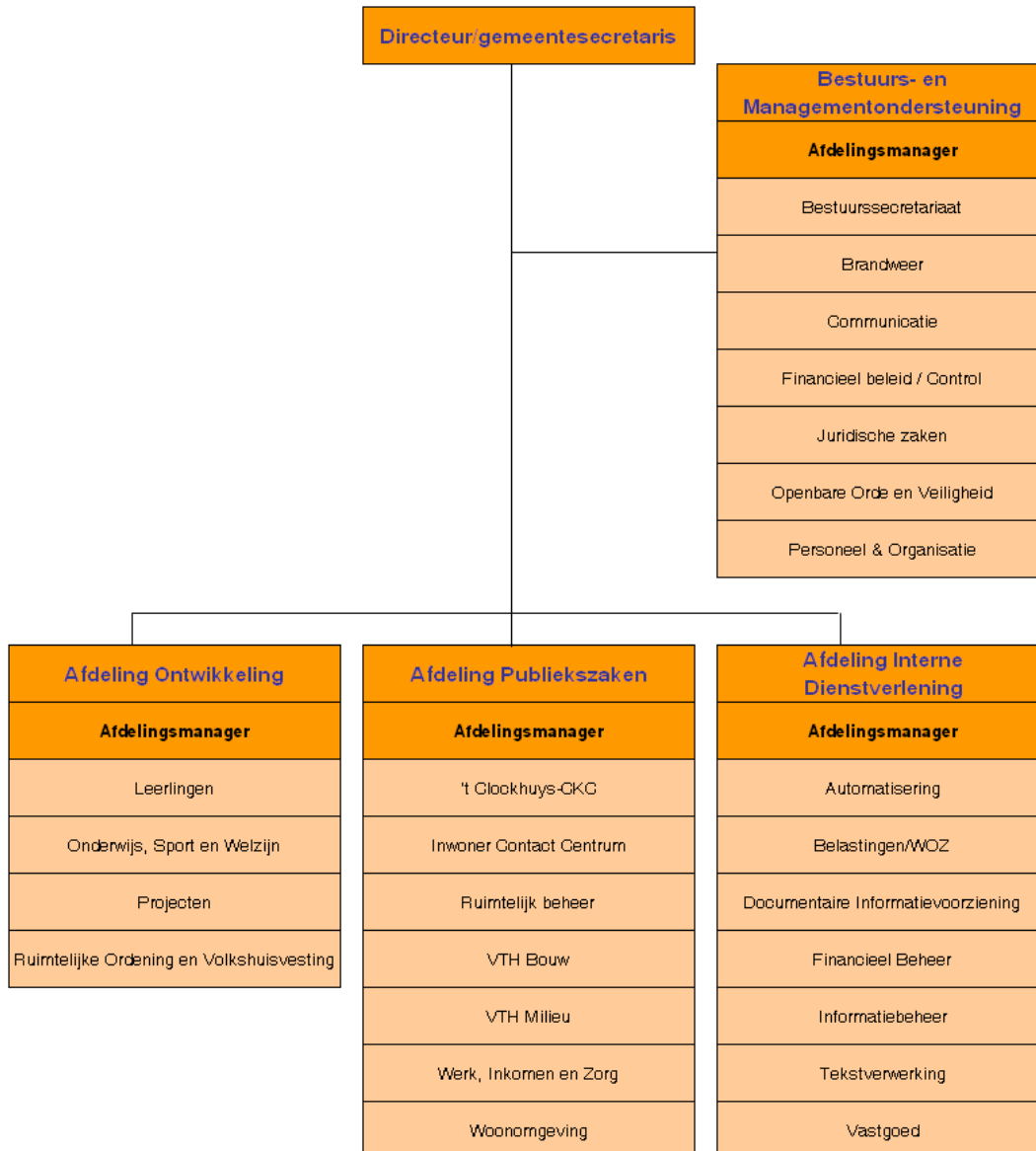
Gemeentesecretaris

mr. M.P. de Wilde
Raadhuisplein 10
9751 AN Haren
T: 050 53 39 911
E: mp.dewilde@haren.nl

1.3 Organisatie

Organisatieschema per september 2013

Samenstelling Ondernemingsraad per september 2013

Voorzitter:	Dhr. F.J. Vollebergh
Plv. voorzitter:	Dhr. J.C. Gaasterland
Secretaris:	Dhr. G. Molema
Leden:	Dhr. W.M.P. Dijkstra
	Dhr. E.M. Dijkstra
	Mevr. H.J. Hölterhoff-Beugel
	Mevr. M. van Berkum (tijdelijk)

2 Algemeen

2.1 Opbouw van de programmabegroting

Alle programma's zijn opgebouwd rond de drie onderstaande vragen:

- a. Wat willen wij met het programma bereiken?
- b. Wat gaan wij daarvoor doen in 2014?
- c. Wat gaat dit programma kosten?

Punt a gaat in op de doelstellingen van het programma. Hierin zijn de speerpunten voor 2014 uitgewerkt. Ook gaan wij hier in op de ontwikkelingen.

Bij de tussentijdse rapportage en de jaarrekening wordt verantwoording afgelegd in hoeverre de doelstellingen worden / zijn gerealiseerd.

Punt b gaat in op de activiteiten. Dus wat gaan wij concreet doen om de doelstellingen van het programma te bereiken. De Begroting 2014 is daarbij gericht op de continuering van bestaand beleid.

Bij sommige activiteiten zijn prestatie-indicatoren opgenomen. Een prestatie-indicator moet een toegevoegde waarde hebben en meetbaar zijn. Wij hebben een aantal specifiek geformuleerde prestatie-indicatoren of kengetallen uit de programma's gehaald en separaat opgenomen in hoofdstuk 5, in paragraaf Kengetallen.

Punt c geeft aan wat de baten, lasten en het exploitatiesaldo van het betreffende programma is. Vanwege de informatievraag vanuit de raad hebben wij ook de baten, lasten en het saldo per product weergegeven. Deze informatie verandert nadrukkelijk niets aan het (financiële) autorisatieniveau van de begroting: de raad stelt de budgetten op programmaniveau vast. Het college blijft dus vrij om budgetten tussen producten binnen een programma anders in te zetten, als het college dat voor de uitvoering van zijn taak nodig vindt. Ter informatie hebben wij ook de primaire Begroting 2013 en de realisatie 2012 opgenomen in het financiële overzicht per programma.

De investeringen en de incidentele baten en lasten zijn niet opgenomen in de verschillende programma's, maar in hoofdstuk 6 Budgetautorisatie. In dit hoofdstuk bepaalt de raad bepaalt per programma tot welke bedragen het college is geautoriseerd uitgaven te doen en verplichtingen aan te gaan.

2.2 Leeswijzer

In hoofdstuk 3 van deze begroting worden de hoofdlijnen van het gemeentelijk beleid uiteengezet. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op het financieel beleid van de gemeente. Hier wordt een algemeen beeld geschetst, vooral tekstueel, minder in cijfers. In dit hoofdstuk wordt ook ingegaan op hoe de gemeente omgaat met de effecten van de economische crisis op de gemeentelijke financiële huishouding. Ook worden de meerjarenbegroting en de algemene dekkingsmiddelen uiteengezet. Een van de belangrijkste dekkingen van de begroting wordt gevormd door het Gemeentefonds. De ontwikkelingen hieromtrent worden in dit hoofdstuk toegelicht.

In hoofdstuk 4 zijn de veertien programma's opgenomen. Hierin wordt beschreven wat de speerpunten van de gemeente zijn op de diverse terreinen. Vervolgens worden deze uitgewerkt in activiteiten en worden de bijbehorende budgetten gepresenteerd en toegelicht.

De paragrafen in hoofdstuk 5 geven een dwarsdoorsnede van een aantal financiële en beleidsmatige onderwerpen van de begroting. Het is van belang dat de raad zicht heeft op deze financiële en beleidsmatige aspecten uit de begroting en voor die onderwerpen ook een instrument heeft om de kaderstellende en controlerende taak uit te voeren.

Hoofdstuk 6 Budgetautorisatie bevat een totaaloverzicht van de exploitatiebudgetten per programma en van de investeringsbudgetten. Het overzicht toont het abstractieniveau waarop, in het kader van de dualisering, de raad de begrotingsbudgetten autoriseert. Ondanks dat de begroting meer gedetailleerde informatie biedt, namelijk op productniveau, wijzigt de autorisatie door de raad niet. De budgetten op productniveau hebben voor de raad slechts een informatieve waarde. De vaststelling van de budgetten en daarmee de financiële kaderstelling door de raad vindt plaats op programmaniveau.

Tenslotte zijn in hoofdstuk 7 en 8 de kerngegevens van de gemeente en de verklarende woordenlijst opgenomen.

3 Hoofdpijnen van beleid

3.1 Inleiding

Voor u ligt de Begroting 2014, de laatste begroting in deze raads- en collegeperiode.

De basis voor deze Begroting ligt in het bestaande beleid en in de afspraken die zijn gemaakt tussen de VVD, de PvdA en GL/CU in het document "vertrouwen in uitvoering". Wij gaan uit van een sober en degelijk financieel beleid, zoals dat de afgelopen jaren al is ingezet met als uitgangspunten:

- een sluitende (meerjaren)begroting;
- het op peil brengen van het weerstandsvermogen;
- het terugbrengen van het risicoprofiel.

Deze uitgangspunten blijven hard nodig en de voorliggende begroting voldoet daar aan.

In de periode 2010 tot en met 2015 ligt bij de gemeente Haren, net als bij alle andere gemeenten, een forse bezuinigingstaakstelling. Daarnaast is ook in het licht van de komende decentralisaties en bezuinigingen een transitie van de rol van de overheid gaande. Een transitie die zijn weerslag heeft op bestuur en ambtelijke organisatie.

Naast de forse bezuinigingstaakstelling en het op peil brengen van het weerstandsvermogen is in deze raads- en collegeperiode ook fors door ons als gemeente geïnvesteed. Het gaat dan om een bedrag van circa € 50 miljoen, met name voor infrastructurele werken, onderwijs en sport.

In maart 2013 heeft de raad de financiële kaders voor de Begroting 2014 vastgesteld. Deze vormen voor ons college het uitgangspunt voor deze Begroting. Separaat geven wij in deze Begroting aan hoe deze zijn uitgewerkt.

Wanneer u onze voorstellen overneemt, dan is het weerstandsvermogen in 2014 weer op het benodigde niveau. Een jaar eerder dan wij ons bij de Voorjaarsnota 2013 nog voorstelden. Deze ambitie waarmee Haren financieel weer tegen een stootje kan, is daarmee gerealiseerd.

De Begroting 2014 laat een positief saldo zien van circa € 900.000. Omdat ons weerstandsvermogen in 2014 op peil is, is de noodzaak om dit saldo te benutten voor het versterken van het weerstandsvermogen niet meer aanwezig. Ook van ons voornemen (en door u in maart 2013 geaccordeerd) om in 2014 de OZB voor woningen reëel met 3% te verhogen, zien wij af. Er is immers geen noodzaak om met deze OZB-verhoging de Begroting sluitend te krijgen.

De verwachte extra rijksbezuinigingen hebben wij in deze voorliggende (meerjaren)begroting verwerkt. Deze kortingen en de voorgenomen decentralisatie van taken legt een extra druk op de financiële huishouding van de gemeente. Bij het bepalen van het benodigde weerstandsvermogen is een voorlopige inschatting gemaakt van de risico's van deze decentralisaties. Deze zijn financieel vertaald, maar jaarlijks zal dit moeten worden bijgesteld aan de hand van de meest actuele stand van zaken. Overigens gaan wij ervan uit dat een aantal projecten de komende jaren zal worden afgerond. Dit zal dan een positief effect hebben op ons risicoprofiel en het benodigde weerstandsvermogen.

De meerjarenbegroting laat, mede als gevolg van de onlangs bekend geworden nieuwe rijksbezuinigingen, vanaf 2015 nog substantiële tekorten zien. Dit betekent dat de nieuwe raad in 2014 nog nieuwe keuzes moet gaan maken. Binnen de bestaande begroting, de door u aangegeven beleidskaders, en vanuit de bedrijfsvoering zien wij geen ruimte meer om deze tekorten op te vangen. Dit betekent een nieuwe discussie over de taken waar de gemeente aan zou willen bijdragen en in welke mate. Hier ligt ook een duidelijke relatie met de transitie van de rol van de overheid. Een discussie die ook in 2014 verder gevoerd zal moeten worden.

Vooruitlopend op die politieke discussie in 2014 bieden wij u een meerjarenbegroting aan waarbij u voor de jaren 2015 tot en met 2017 ter (gedeeltelijke) dekking van het cumulatieve tekort van € 2,2 miljoen kunt beschikken over het overschot van circa € 900.000 in 2014 en de jaarlijkse uitkering van € 361.000 door de GEM Haren Noord (het zogenaamde fonds bovenwijks). Aangezien ons weerstandsvermogen eind 2014 op orde is, behoeft dit bedrag vanaf 2015 niet meer te worden toegevoegd aan de Algemene reserve.

Ook het jaar 2014 zal in het teken staan van de discussie over de bestuurlijke toekomst van Haren. Om de huidige en toekomstige taken op een goed niveau uit te kunnen voeren, is schaalvergroting noodzakelijk. Wanneer deze schaalvergroting niet plaatsvindt, dan zal aanzienlijk in onze eigen organisatie moeten worden geïnvesteerd, hetgeen de nodige financiële consequenties zal hebben. Het college kiest ervoor om samen met de nieuw gekozen partner(s) te investeren in een nieuwe bestuurlijke en ambtelijke toekomst van Haren.

3.2 Het coalitieakkoord 2010-2014

Hieronder geven wij voor uw informatie inzicht in de investeringen van de afgelopen 4 jaar:

(Bedragen x € 1.000)	A 2010 Jaarrek.	B 2011 Jaarrek.	C 2012 Jaarrek.	D 2013 Begr.*	E 2014 Begr.**	F = A tm E Totaal (bruto)	G Bijdrage derden	H = F - G Ten laste van gemeente (netto)
Riolen	329	977	873	3.238	1.435	6.852	580	6.272
<i>Subtotaal riolen</i>	<i>329</i>	<i>977</i>	<i>873</i>	<i>3.238</i>	<i>1.435</i>	<i>6.852</i>	<i>580</i>	<i>6.272</i>
Maatregelen verkeersveiligheid	259	122	148	430	180	1.139		1.139
Straatverlichting		158	154	267	142	721		721
Tunnel Stationsgebied				2.451		2.451		2.451
Wegen overig***	695	665	-602	4.004	580	5.342	1.400	3.942
<i>Subtotaal wegen</i>	<i>954</i>	<i>945</i>	<i>-300</i>	<i>7.152</i>	<i>902</i>	<i>9.653</i>	<i>1.400</i>	<i>8.253</i>
Herhuisvesting Groninger Buitenschool	19	7	326	336		688		688
Herhuisvesting Zernike College***		99	113	13.503		13.715		13.715
Nieuwbouw Brede School Octopus		76	366	2.446		2.888		2.888
Uitbreiding De Borg			272			272		272
Onderwijskundige vernieuwingen				202		202		202
Overig schoolgebouwen	171	140		1.134	669	2.114		2.114
<i>Subtotaal onderwijs</i>	<i>190</i>	<i>322</i>	<i>1.077</i>	<i>17.621</i>	<i>669</i>	<i>19.879</i>	<i>0</i>	<i>19.879</i>
Kunstgrasveld GHHC	589	9				598		598
Kleedgebouwen etc. GHHC				132		132		132
Sportpark De Koepel****	233	2.312				2.545	3.129	-584
Gymzalen (w.o. upgraden kwaliteit)				769		769		769
Scharlakenhof***			113	723		836		836
IJsbaan*****				123		123		123
<i>Subtotaal sport</i>	<i>822</i>	<i>2.321</i>	<i>113</i>	<i>1.747</i>	<i>0</i>	<i>5.003</i>	<i>3.129</i>	<i>1.874</i>
Nieuwbouw raadhuis*****	5.993	1.291				7.284		7.284
Tankautospuit brandweer			297			297		297
Overig brandweermaterieel				231		231		231
Materieel gemeentewerken				862		862		862
Milieuinvesteringen				60		60		60
Renovatie 't Clockhuijs				203		203		203
Harenerhof aanleg tweede heuvel					300	300		300
Diversen	1.513	1.390	343	466	418	4.130	50	4.080
<i>Subtotaal overige investeringen</i>	<i>7.506</i>	<i>2.681</i>	<i>640</i>	<i>1.822</i>	<i>718</i>	<i>13.367</i>	<i>50</i>	<i>13.317</i>
TOTAAL	9.801	7.246	2.403	31.580	3.724	54.754	5.159	49.595

Toelichting:

* De kolom Begroting 2013 betreft zowel de restantkredieten die zijn overgeheveld uit voorgaande jaren als de bij de Begroting 2013 nieuw toegekende investeringskredieten. De investeringskredieten zijn helemaal verwerkt in de kolom Begroting 2013, ook als sprake is van een uitvoeringsperiode van meer dan één jaar.

** De kolom Begroting 2014 betreft kredieten die zijn opgenomen in paragraaf 6.3 Investeringskredieten. De investeringskredieten zijn helemaal verwerkt in de kolom Begroting 2014, ook als sprake is van een uitvoeringsperiode van meer dan één jaar.

*** Een deel van het investeringskrediet voor het nieuwe Zernike College (ZC) is verwerkt in de regels Wegen overig (infrastructuur rondom ZC) en Scharlakenhof (aanpassing voor gebruik door ZC).

**** Een deel van het netto-krediet van € 375.000 (de bruto investering minus de bijdragen van derden minus af te boeken projectkosten) is al besteed in de jaren voor 2010.

***** Het krediet voor de ijsbaan betreft een zogenaamde sterretjeskrediet. Definitieve autorisatie door de raad vindt pas plaats op basis van een nog aan te bieden raadsvoorstel.

***** Het totale investeringskrediet voor het nieuwe raadhuis bedroeg € 11.963.000. Hiervan is een deel besteed in de jaren voor 2010.

3.3 Huidig financieel perspectief: dekkingsplan

Ombuigingen

In uw vergadering van 25 maart jl. heeft u ons kaders meegegeven voor de bezuinigingen 2013 en 2014. Hieronder een overzicht van de wijze waarop wij deze kaderstelling invullen:

Onderwerp Onderwijs	Taakstelling	Invulling	Vershil
Afschaffen suppletieregeling onderwijs		57.294	
Verzekering schoolgebouwen		15.000	
Vervanging JeugdVolgSysteem		6.000	
Minder busvervoer gymnastiek		4.500	
Onderwijs	95.000	82.794	-12.206

Het verschil wordt veroorzaakt doordat op verkeerseducatie (€ 17.000) conform motie 25 maart 2013 niet mag worden bezuinigd.

Onderwerp Sport	Taakstelling	Invulling	Vershil
Bezuiniging op schoonmaak- en onderhoudskosten		26.000	
Stoppen met sportpromotie, incidentele subsidieregeling afschaffen		14.250	
Sport	40.000	40.250	250

De taakstelling is ingevuld.

Onderwerp Zorg en welzijn	Taakstelling	Invulling	Vershil
Zorgbeleid		19.000	
Aanscherping beleid woningaanpassingen		50.000	
Verhogen eigen bijdrage huishoudelijke verzorging		45.000	
Bezuinigingen ten aanzien van prestatievelid 6, individuele voorzieningen		60.000	
Zorg en welzijn	60.000	174.000	114.000

In 2012 zijn de eigen bijdragen voor huishoudelijke verzorging aangepast. Vanaf 2013 is het effect van deze maatregelen zichtbaar. Verder wordt er door inwoners minder een beroep gedaan op het budget woningaanpassingen. Op beide onderwerpen is daardoor meer te bezuinigen dan verwacht in februari 2013 bij het opstellen van de Kadernotitie Ombuigingen.

Onderwerp Cultuur	Taakstelling	Invulling	Vershil
Structurele budget voor incidentele subsidies cultuur, welzijn, sport verlagen		15.000	
Cultuur	30.000	15.000	-15.000

Afschaffen subsidie cultuur (€ 15.000) kan niet worden bezuinigd.

Onderwerp Infra en milieu	Taakstelling	Invulling	Vershil
Onafhankelijke geluidsmetingen en milieuvorschriftenpakket		5.000	
Verhogen leges voor nutsbedrijven bij werkzaamheden aan de weg		2.500	
Infra en milieu	200.000	7.500	-192.500

De ombuigingen op facturering huisafval (€ 29.000), wegen (€ 73.000), plantsoenen (€ 22.000), openbare verlichting (€ 20.000) betreffen bedrijfsvoering en geen Infra en Milieu.

Vandaar verschuiving van € 144.000. Verhoging parkeertarieven (€ 60.000) leidt niet tot halen beoogde bate en is dus niet als ombuiging verwerkt.

Onderwerp	Taakstelling	Invulling	Vershil
Duurzaamheid	30.000	30.000	0

De taakstelling is ingevuld.

Onderwerp	Taakstelling	Invulling	Vershil
Bedrijfsvoering			
Invoering Werkkostenregeling per 1 januari 2014		24.000	
Versoberen secundaire arbeidsvoorwaarden, zoals reiskosten woon-werk verkeer, m.i.v. 2014		18.000	
Opschonen abonnementen		10.000	
Eigen verbinding met Gemnet ipv gezamenlijke verbinding met Hoogezand en Slochteren		5.000	
Afschaffing bedrijfszorgpakket		7.000	
Afschaffing subsidie PV en sportactiviteiten		10.000	
Inkoopvoordelen en efficiëntere bedrijfsvoering		55.395	
Korting bijdrage regiovisie		22.000	
Aframing deelbudgetten i.v.m. vorming ondernemersfonds		8.661	
Bezuiniging sporthalbeheerder		15.000	
Sociale recherche		10.000	
Post huishoudelijke verzorging uitvoeringskosten		10.000	
Plantsoenen en wegen		95.400	
Nieuw contract voor beheer & onderhoud openbare verlichting		15.000	
Bedrijfsvoering	200.000	305.456	105.456

De ombuigingen op facturering huisafval (€ 29.000), wegen (€ 73.000), plantsoenen (€ 22.000), openbare verlichting (€ 20.000) betreffen bedrijfsvoering en geen Infra en Milieu. Vandaar verschuiving van € 144.000. Uitbesteden factureren aan Milieudienst Groningen (€ 29.250) leidt niet tot ombuiging(svoordeel) en is dus niet als ombuiging verwerkt.

Onderwerp	Taakstelling	Invulling	Vershil
Overige			
Afschaffen jaarlijkse nieuwjaarsbijeenkomst in de huidige vorm		5.000	
Geen post meer in de begroting voor onvoorziene kosten		18.000	
Overige	23.000	23.000	0

De taakstelling is ingevuld.

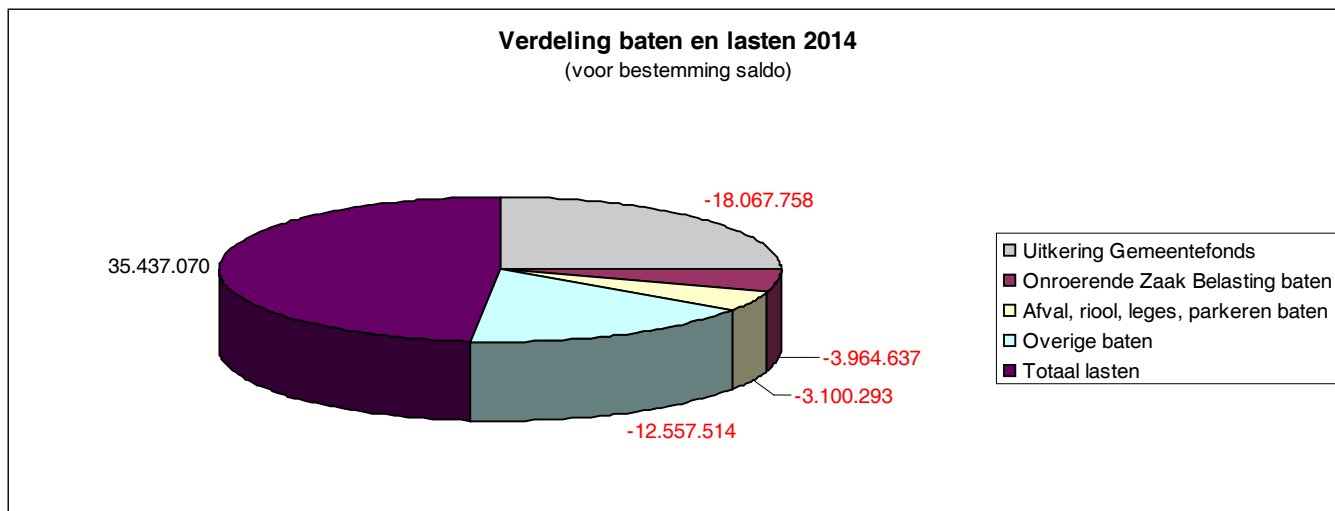
Onderwerp	Taakstelling	Invulling	Vershil
Onroerendezaakbelasting			
Sluitpost ombuigingen: verhogen OZB tarief niet-woningen		222.000	
Onroerendezaakbelasting	322.000	222.000	-100.000

Wij zien af van ons voornemen (en door u in maart 2013 geaccordeerd) om in 2014 het OZB-tarief voor woningen te verhogen, omdat deze verhoging niet noodzakelijk is voor een sluitende begroting. De verhoging van het OZB-tarief voor niet-woningen vindt wel plaats, omdat de gemeente Haren pas vanaf 2013 voor het eerst de tariefsdifferentiatie tussen woningen en niet-woningen doorvoert. Daarmee vullen wij de taakstelling van € 1 miljoen dus met een bedrag van € 900.000 in. Dit betekent het volgende totaal:

Totaal	1.000.000	900.000	-100.000
---------------	------------------	----------------	-----------------

Totaal Begroting

Mede door de ombuigingen sluit de Begroting 2014 op € 0,9 miljoen voordelig. De financiële opbouw van deze begroting in baten en lasten is als volgt:

Dekkingsplan Begroting 2014 – 2017

Wanneer wij deze ombuigingen verwerken dan ziet het dekkingsplan er als volgt uit:

(bedragen x € 1.000)	2014	2015	2016	2017	Cum.
<i>'Staande begroting'</i>					
Meerjarenperspectief Begroting 2013	-501	-107	-124	-124	-856
Structurele effecten Voorjaarsnota 2013	-254	243	439	570	997
<i>Subtotaal 'staande begroting' (A)</i>	<i>-756</i>	<i>136</i>	<i>315</i>	<i>446</i>	<i>141</i>
<i>Externe ontwikkelingen</i>					
4 Programma College en middelen	-309	596	793	740	1.820
<i>Subtotaal externe ontwikkelingen (B)</i>	<i>-309</i>	<i>596</i>	<i>793</i>	<i>740</i>	<i>1.820</i>
<i>Overige besluitvorming</i>					
4 Programma College en middelen	76	-1.530	-750	-749	-2.953
6 Programma Ruimtelijke ontwikkeling	0	1.294	0	0	1.294
9 Programma Economische zaken	0	0	514	514	1.028
8 Programma Onderwijs	26	25	25	24	100
13 Programma Welzijn en Zorg	-45	-45	-45	-45	-180
<i>Subtotaal overige besluitvorming (C)</i>	<i>57</i>	<i>-256</i>	<i>-256</i>	<i>-256</i>	<i>-711</i>
Totaal opgave dekkingsplan (D = A + B + C)	-1.008	476	852	930	1.250
<i>Ombuigingen</i>					
4 Programma College en middelen	-374	-484	-495	-497	-1.852
5 Programma Wegen, water, groen en verkeer	-110	-110	-110	-110	-442
6 Programma Ruimtelijke ontwikkeling	-27	-27	-27	-27	-108
7 Programma Milieu	-3	-3	-3	-3	-10
8 Programma Onderwijs	-83	-83	-83	-83	-331
9 Programma Economische zaken	-80	-80	-80	-80	-319
10 Programma Werk en inkomen	-10	-10	-10	-10	-40
12 Programma Sport en recreatie	-14	-14	-14	-14	-57
13 Programma Welzijn en Zorg	-177	-177	-177	-177	-710
<i>Ombuigingen</i>	<i>-878</i>	<i>-988</i>	<i>-999</i>	<i>-1.001</i>	<i>-3.868</i>
Invulling stelpost nog om te buigen uit Voorjaarsnota 2013	878	978	978	978	3.814
Aframen stelpost bezuinigingen i.v.m. OZB woningen m.i.v. 2015	100	0	0	0	100
<i>Subtotaal ombuigingen (E)</i>	<i>100</i>	<i>-10</i>	<i>-21</i>	<i>-23</i>	<i>46</i>
Nieuw saldo begroting (= D + E)	-908	466	831	907	1.296

Toelichting op het dekkingsplan

De toelichting op de voorstellen voor nieuwe ontwikkelingen en de ombuigingsvoorstellen is verwerkt in de programma's.

Uit voorgaande dekkingsplan blijkt dat de stelpost voor ombuigingen (€ 978.000) die wij bij de Voorjaarsnota 2013 hebben opgevoerd, nu is ingevuld en hiermee komt te vervallen.

De volgende onderwerpen maken onderdeel uit van het dekkingsplan in de Begroting, maar zijn minder makkelijk te plaatsen in een programma. Daarom lichten wij deze hieronder toe:

Boekwinst Haren Noord deelgebied 1

Bij de herziening 2013 van de grondexploitatie Haren Noord (een grondexploitatie van GEM Haren Noord C.V.) is het bouwrijp maken van deelgebied 1 verschoven van 2016 naar 2020. Daardoor is de realisatie van het betreffende deel van de boekwinst op de inbreng van gronden in Haren Noord, een bedrag van € 514.000 verschoven.

Mutatie stelpost maatschappelijke stages en Vrijval maatschappelijke stages

Wij hadden in onze begroting een stelpost opgenomen in verband met het vervallen van de kosten van maatschappelijke stages in verband met de afschaffing daarvan. In afwachting van de becijfering van het definitieve voordeel hadden wij een stelpost opgenomen ter hoogte van de uitname uit het Gemeentefonds. De definitieve kostenverlaging hebben wij vermeld op de regel Vrijval maatschappelijke stages en ligt met € 45.000 iets lager dan onze eerdere verwachting van € 48.000 (zie regel Mutatie stelpost maatschappelijke stages). Daardoor is er vanaf 2015 sprake van structureel jaarlijks nadeel van € 3.000. In 2014 hebben wij een eenmalig voordeel van € 45.000, omdat de kosten een jaar eerder wegvallen dan verwacht.

Aanpassing winst grex Hadera

Op basis van uw besluiten ten aanzien van de actualisatie van de grondexploitatie Hadera en de aanpassing van de afschrijvingssystematiek op respectievelijk 17 december 2012 en 24 juni 2013 zijn de winst op de grondexploitatie Hadera en de toevoeging aan de Bestemmingsreserve Nieuw Raadhuis beide verlaagd met € 1.294.000.

Aanpassing afschrijvingssystematiek

Op basis van uw besluit over de aanpassing van de afschrijvingssystematiek op 24 juni 2013 is het lager dan verwachte structurele voordeel van deze aanpassing (€ 102.000) tegenvaller nu verwerkt in de begroting. Hier stond een incidenteel voordeel in 2013 tegenover, in de vorm van een eenmalige overheveling van circa € 0,9 miljoen van de bestemmingsreserve RDGI naar de Algemene Reserve. Die overheveling heeft geleid tot een versterking van de aanwezige weerstandscapaciteit.

Boekwinst verkoop De Meent, Storting boekwinst verkoop De meent in Bestemmingsreserve Quintusschool, Dekking kapitaallasten Quintusschool uit Bestemmingsreserve Quintusschool en Kapitaallasten Quintusschool

Deze regels betreffen de cijfermatige uitwerking van uw besluit op 22 april over de verkoop van De Meent en de uitbreiding van het gebouw van de voormalige Marke. Per saldo is het geheel neutraal voor het begrotingssaldo.

Schrappen toevoeging AR vanuit Fonds Bovenwijks (m.i.v. 2015)

Aangezien de weerstandscapaciteit eind 2014 naar verwachting hoger ligt dan het benodigde weerstandsvermogen, is de toevoeging aan de AR vanuit het Fonds Bovenwijks niet meer nodig. Daarom stellen wij voor deze te schrappen.

3.4 Prognosebalans

(Bedragen x € 1.000)

	1-jan 2013	31-dec 2013	31-dec 2014	31-dec 2015	31-dec 2016	31-dec 2017	31-dec 2018	31-dec 2019	31-dec 2020	31-dec 2021	31-dec 2022
Materiële vaste activa	65.276	77.253	84.591	91.061	89.568	87.703	85.821	84.044	82.246	80.424	78.607
Financiële vaste activa	1.176	1.876	1.817	1.756	1.692	1.626	1.558	1.487	1.413	1.337	1.258
Totaal vaste activa	66.452	79.129	86.408	92.817	91.260	89.329	87.379	85.531	83.659	81.761	79.865
Vorraden	15.632	8.767	5.686	2.903	2.056	1.186	1.806	1.806	0	0	0
Uitzettingen en overlopende activa	9.206	5.222	5.222	5.222	5.222	5.222	5.222	5.222	5.222	5.222	5.222
Liquide middelen	854	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal vlottende activa	25.692	13.989	10.908	8.125	7.278	6.408	7.028	7.028	5.222	5.222	5.222
BALANSTOTAAL	92.144	93.118	97.316	100.942	98.538	95.737	94.407	92.559	88.881	86.983	85.087
Eigen vermogen	7.803	11.522	13.775	16.146	15.498	14.841	15.661	15.661	16.175	16.175	16.175
Voorzieningen	2.243	1.865	1.955	1.932	1.843	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000
Vaste schulden	57.503	61.206	62.989	64.194	62.452	60.075	57.847	55.920	53.884	51.904	49.924
Totaal vaste passiva	67.549	74.593	78.719	82.272	79.793	76.916	75.508	73.581	72.059	70.079	68.099
Vlottende schulden	4.702	8.291	8.363	8.436	8.511	8.587	8.665	8.744	8.825	8.907	8.991
Overlopende passiva	19.893	10.234	10.234	10.234	10.234	10.234	10.234	10.234	7.997	7.997	7.997
Totaal vlottende passiva	24.595	18.525	18.597	18.670	18.745	18.821	18.899	18.978	16.822	16.904	16.988
BALANSTOTAAL	92.144	93.118	97.316	100.942	98.538	95.737	94.407	92.559	88.881	86.983	85.087
Netto-schuld (definitie VNG)	71.205	72.976	74.890	76.229	74.626	72.391	70.309	68.532	64.414	62.592	60.775
Exploitatie (totaal baten, excl. onttrekkingen aan reserves)	41.396	42.224	43.068	43.930	44.808	45.705	46.619	47.551	48.502	49.472	50.461
Debt ratio (groene zone < 80%, uiterlijk te bereiken in 2022)	89%	86%	84%	82%	82%	82%	81%	81%	80%	79%	79%
Netto-schuld/exploitatie (groene zone <= 110%, uiterlijk te bereiken in 2022)	172%	173%	174%	174%	167%	158%	151%	144%	133%	127%	120%
Aantal inwoners	18.457	18.457	18.457	18.457	18.457	18.457	18.457	18.457	18.457	18.457	18.457
Netto-schuld per inwoner	3.858	3.954	4.058	4.130	4.043	3.922	3.809	3.713	3.490	3.391	3.293
Investeringsuitgaven (vanaf 2018 minimumniveau van € 2 miljoen)		15.056	10.679	9.966	2.391	1.981	2.000	2.000	2.000	2.000	2.000
Afschrijvingen		3.079	3.341	3.496	3.884	3.846	3.882	3.777	3.798	3.822	3.817
Eigen vermogen per inwoner	423	624	746	875	840	804	849	849	876	876	876

Veronderstellingen

- In het overzicht zijn voor de jaren tot en met 2017 alle investeringen verwerkt die al door u zijn geautoriseerd en alle investeringen uit de investeringslijst in paragraaf 6.3 Investeringslijst.
- In bovenstaand overzicht wordt vanaf 2018 uitsluitend rekening gehouden met een minimaal benodigd bedrag voor vervangingsinvesteringen van € 2.000.000.
- Er is rekening gehouden met de verstrekking van een 10-jarige annuïtaire lening van € 700.000 tegen 3,7% aan de zwembad-stichting in 2013.
- De post voorraden betreft met name de grondexploitaties. Het verloop is gebaseerd op de laatste door de raad vastgestelde grondexploitaties. Er kon nog geen rekening gehouden met de najaarsactualisatie die door u zal worden behandeld in oktober 2013.
- Bij het verloop van het eigen vermogen is rekening gehouden met toevoeging van de begrotingssaldi aan de algemene reserve.
- Bij het verloop van het eigen vermogen is rekening gehouden met het toevoegen aan de algemene reserve van de boekwinsten op de inbreng van gronden in Haren Noord en Nesciopark. Voor Haren Noord betreft het bedragen van € 2.221.000 in 2013 en € 514.000 in 2020. Voor Nesciopark gaat het om een bedrag van € 820.000 in 2018.
- De post overlopende passiva vertoont een dalend verloop in verband met de overdracht van het economisch eigendom van de gronden in Haren Noord in 2013 en 2020.
- De exploitatie (totaal baten) stijgt met de gemiddelde inflatie van 2% (lange termijn-doelstelling ECB).

4 Programma's

4.1 Programma Burgerrelaties

Portefeuillehouder: mevr. J.G. Vlietstra

Wat willen wij bereiken?

Wij willen inwoners die tevreden zijn over de manier van behandeling door de medewerkers van de gemeente en die tevreden zijn over de kwaliteit van het geleverde product. Het geleverde product moet binnen de afgesproken tijd geleverd worden en aan de verwachte kwaliteit voldoen.

Doelstellingen

De kwaliteit van dienstverlening aan inwoners staat voorop. Wij maken gebruik van de bekende gegevens uit de landelijke basisregistraties zodat vragen snel en volledig afgehandeld kunnen worden.

Ontwikkelingen

Gemeentewinkel + Burgerlijke Stand

Bij de vorming van het Inwoner Contact Centrum (ICC) kiezen wij voor een lokale invulling van wat op landelijk niveau tussen Rijk en VNG is afgesproken dan wel in wetgeving is vastgelegd. Het is een verdere uitrol van veranderingen bij de receptie, telefonie en publieksbalie die in 2012 en 2013 in gang zijn gezet. In het kader van 'Haren geeft antwoord' zoeken wij naar een vorm waarin alle frontoffice activiteiten worden afgehandeld, voor alle vakgebieden en alle kanalen zoals telefoon, balie en digitaal loket. De stappen die wij in 2014 gaan zetten zijn onder andere het opstellen van een kwaliteitshandvest waarin servicenormen zijn benoemd. Verder willen wij alle informatiebronnen met elkaar verbinden, zodat een gebruiksvriendelijk systeem ontstaat dat snel en eenduidig informatie kan geven om de burgers adequaat te helpen.

In 2014 zijn er zowel de verkiezingen van de gemeenteraad (woensdag 19 maart) als het Europees parlement (donderdag 22 mei). Aan het organiseren van deze verkiezingen geven wij uitvoering.

Burgerzaken

De Modernisering GBA (mGBA) of: de invoering van de BRP (Basisregistratie Personen) dreigt helaas vertraging op te lopen. Dit heeft te maken met de voorzieningen die landelijk gebouwd moeten worden om de BRP te kunnen bijhouden. De verantwoordelijke minister zal een beslissing moeten nemen over het tijdpad en de financiële gevolgen voor het rijk en de gemeenten die door de vertraging veroorzaakt wordt. De redenen zullen in kaart gebracht worden en een jaar vertraging lijkt niet ondenkbaar. Dat betekent dat het project mGBA niet in 2016, maar in 2017 zal zijn afgerond.

Om de inhoudelijke kwaliteit van de GBA op een zodanig niveau te brengen, dat een soepele overgang naar de BRP kan plaatsvinden, zal het Agentschap BPR met een overzicht (de zogenaamde Baseline2) komen van onvolkomenheden in de GBA, die moeten worden opgelost. Hoeveel werk dat voor ons oplevert is nog niet bekend.

Een deel van de software voor bijhouding van de BRP staat op het punt uitgeleverd te worden door onze leverancier. Dat betreft de module voor de Burgerlijke Stand. Wij gaan hier alvast mee werken en de medewerkers worden opgeleid. Op deze manier kunnen zij vertrouwd raken met de werking en nieuwe werkwijzen door de invoering van de BRP.

Vastgoedregistratie

Wettelijk is bepaald dat de Basiskaart Grootchalige Topografie (BGT) in 2016 als basisregistratie in werking zal treden en dat deze onze huidige Grootchalige Basiskaart Nederland (GBKN) in 2016 gaat vervangen. De Basisregistratie Grootchalige Topografie is een gedetailleerde digitale kaart van heel Nederland. Daarin worden alle objecten zoals gebouwen, wegen, water, spoorlijnen en groen op een eenduidige manier vastgelegd en onderhouden. In samenwerking met andere Groningse gemeente wordt gewerkt aan de tijdige invoering.

In de kadastrale registratie zijn gegevens opgenomen over personen, die een relatie hebben met het kadastraal object (perceel) in de kaart. Wij gebruiken de kadastrale gegevens als basis voor bijvoorbeeld werkprocessen op het gebied van ruimtelijke plannen en belastingen. De Basisregistratie Kadaster (BRK) kenmerkt zich door een nieuwe opzet waarbij de uitlevering van kadastrale informatie aan andere overheden per 1 juli 2014 dagelijks gaat plaatsvinden.

Alle gegevens die in de Basisadministratie Adressen en Gebouwenregistratie (BAG) worden geregistreerd zijn authentiek en worden via de Landelijke Voorziening BAG weer beschikbaar gesteld aan afnemers. In de Wet BAG staan allerlei zaken waar wij aan moeten voldoen. Dit zal getoetst worden door middel van een BAG audit in 2014.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Wij gaan in 2014 kwaliteitshandvesten en servicenormen vastleggen, waardoor er duidelijke afspraken met onze inwoners gemaakt worden. De inwoner weet wat hij kan verwachten van de gemeente op het gebied van dienstverlening.

Doelstelling

Om invulling te geven aan de afgesproken servicenormen hanteren wij de volgende doelstellingen en uitgangspunten:

- Het periodiek controleren en zo nodig verbeteren van de kwaliteit van de gegevens in de basisregistraties (GBA, BAG, etc.)
- Het eenmalig inwinnen en meervoudig gebruik van gegevens. Dit wil zeggen dat dezelfde gegevens worden gebruikt door alle gemeentelijke afdelingen en andere overheden.
- Het verminderen van de administratieve lasten voor burgers en bedrijven. Bijvoorbeeld door niet te vragen wat wij al (kunnen) weten en het gebruik van "prefill" formulieren aan balie en digitaal loket.

Activiteiten

Gemeentewinkel + Burgerlijke Stand

In het kader van een betere dienstverlening die is afgestemd op de vraag van de inwoner zijn de volgende activiteiten gepland:

- Uitbreiding afsprakensysteem bij de balie van Publiekszaken waardoor vraag en aanbod meer op elkaar afgestemd kunnen worden;
- Invoering E-herkenning (de digid voor bedrijven) en afhandeling van aanvragen voor een parkeeronthefing via het digitaal loket;
- Onderzoeken of processen goed zijn afgestemd op de vraag van de klant;
- Het maken van afspraken tussen inwoner en organisatie schept duidelijkheid in de verwachtingen over het product. Dit doen wij door een kwaliteitshandvest op te stellen;

Burgerzaken

- Voldoen aan de eisen die het agentschap BPR stelt aan de kwaliteit van de GBA die nodig is voor de aansluiting op de BRP, de zogenaamde Baseline2.
- Kwaliteitsverbetering GBA door vergelijken van de administratieve gegevens met de feitelijke woonsituatie van inwoners bij melding van twijfel daar over door onze afnemers.
- In gebruik nemen van de Burgerlijke stand module van de nieuwe Burgerzakenapplicatie.

- Medewerkers opleiden en certificeren voor het gebruik van de nieuwe software en deze inrichten in overleg met de leverancier.
- De GBA-gerelateerde werkprocessen updaten en waar nodig verbeteren/actualiseren.

Vastgoedregistratie

- Binnen het samenwerkingsverband Groningen de huidige Basiskaart (GBKN) opwaarderen naar de specificaties van de Basisregistratie Grootchalige Topografie (BGT) zodat de brongegevens kunnen voldoen aan de auditnorm
- Een ICT- omgeving inrichten om de BGT adequaat te beheren en te distribueren voor het binnengemeentelijk gebruik
- De BGT van Haren beschikbaar stellen binnen het stelsel basisregistratie
- Implementatie van de Basisregistratie Kadaster voor 1 juli 2014
- Het voorbereiden op en laten uitvoeren van een beheersaudit voor de BAG.

Relevant beleidskader

- Wet GBA
- Burgerlijk wetboek
- Internationaal privaatrecht
- Paspoortwet
- Wegenverkeerswet
- Wet op de Basisregistratie Grootchalige Topografie
- Wet op de Basisregistratie Adressen en Gebouwen
- Wet op de Basisregistratie Kadaster

Wat mag het kosten?

In onderstaande tabel zijn de baten en lasten opgenomen die aan het programma verbonden zijn.

Producten	A	B	C	D	E = C + D	E - B
	2012 Realisatie	2013 Begroting	2014 Lasten	2014 Baten	2014 Saldo	Vershil 2014/2013
** 024 Gemeentewinkel	82.400	82.400	34.160	0	34.160	-48.240
** 028 Burgerlijke Stand	300.372	324.068	191.825	0	191.825	-132.243
** 029 Burgerzaken	323.549	398.278	679.666	-288.002	391.664	-6.614
** 030 Vastgoedregistratie	494.817	565.628	506.980	-300	506.680	-58.947
** 042 Lijkschouwing	7.906	6.225	7.025	0	7.025	800
1 Programma Burgerrelaties	1.209.044	1.376.599	1.419.656	-288.302	1.131.354	-245.245

Toelichting verschillen

Gemeentewinkel + Burgerlijke Stand

Het verschil ontstaat door een urenmutatie.

Vastgoedregistratie

Het verschil ontstaat door vermindering van de kapitaallasten met € 53.000 en een urenmutatie van € 6.000.

4.2 Programma Openbare orde en veiligheid

Portefeuillehouder: mevr. J.G. Vlietstra

Wat willen wij bereiken?

Inwoners moeten hun leefomgeving als veilig ervaren.

Doelstellingen

Vergroten van het veiligheidsgevoel van de inwoners van Haren door het voeren van integraal veiligheidsbeleid.

Ontwikkelingen

Met ingang van 1 januari 2014 wordt de bestaande regeling Veiligheid- en gezondheidszorg vervangen door twee nieuwe regelingen, namelijk de Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Groningen en de Gemeenschappelijke regeling Publieke Gezondheid & Zorg Groningen.

Politie

De nieuwe Politiewet heeft consequenties voor de regionale en lokale aansturing van de politie. In het kader van de nieuwe wet zijn de voornaamste bevoegdheden van de gemeenteraad de volgende:

1. De burgemeester is aan de gemeenteraad verantwoording schuldig over het door hem of haar uitgeoefende gezag (cf. art.15 lid 1);
2. De gemeenteraad stelt ten minste eenmaal in de 4 jaar de doelen vast die de gemeente op het terrein van de veiligheid nastreeft met behulp van handhaving van de openbare orde en de hulpverlening door de politie (cf. art.38 lid 1);
3. De gemeenteraad wordt door de burgemeester gehoord over het ontwerpbeleidsplan van de regionale eenheid (i.c. Noord-Nederland) waarin onder andere de verdeling van de beschikbare sterkte over de onderdelen van de regionale eenheid is opgenomen (inclusief districten en basisteams). Dit beleidsplan wordt ten minste eenmaal per vier jaar opgesteld.

Rampenbestrijding

De gemeentelijke taken op het gebied van rampenbestrijding en crisisbeheersing worden per 1 januari 2014 grotendeels geregionaliseerd en uitgevoerd door een regionaal netwerkteam. Dit heeft als doel om uniformiteit te creëren en de gemeentelijke kolom te versterken en te professionaliseren ten opzicht van de kolommen brandweer, politie en geneeskundige hulpverlening. Voor de toekomstige kostenverdeling wordt een verrekeningssystematiek van een omgeslagen bedrag per inwoner gebruikt. Het gaat hierbij om voorbereidingstaken in de 'koude fase'. In de 'warme fase', dus bij daadwerkelijke inzet bij rampen en incidenten, gaat gebruik gemaakt worden van regionale expertteams. Dit heeft als voordeel dat gemeenten niet zelf een volledige rampenstaf hoeven te onderhouden.

Brandweezorg

Per 1 januari 2014 wordt de brandweer in Groningen geregionaliseerd. Het personeel komt in regionale dienst en beheer en aansturing vinden volledig op regionaal niveau plaats. De taken worden naar de veiligheidsregio overgeheveld en colleges van B&W met een gemeentelijke brandweer dienen deze op te heffen. Het college van B&W blijft belast met de organisatie van de brandweezorg. De regionale brandweer voert deze taak uit. De gemeenteraad stelt voortaan ten minste eenmaal in de vier jaar de doelen vast die de gemeente betreffende de brandveiligheid en de werkwijze en kwaliteit van de brandweezorg nastreeft.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Integraal veiligheidsbeleid

Op basis van de gebiedsscan van de politie, de veiligheidsmonitor, de kadernota Integrale Veiligheid en het regionaal beleidsplan wordt een uitvoeringsprogramma Integrale Veiligheid opgesteld waarin de prioriteiten van de raad worden meegenomen.

Het project jeugdoverlastcoördinatie wordt afgerond en de samenwerking tussen politie, jongerenwerk en gemeente om jeugdoverlast tegen te gaan wordt verduurzaamd. In het ontwikkelen van integraal veiligheidsbeleid (onder andere het tegengaan van jeugdoverlast, de nazorg aan ex-gedetineerden, alcoholbeleid) zoeken wij in het Veiligheidshuis Groningen samenwerking met andere gemeenten.

In 2014 wordt uitvoering gegeven aan het regionale projectplan Veilige Publieke Taak Noord-Nederland.

Nieuwbouw brandweerkazerne

In 2012 hebben wij besloten het initiatief te nemen tot het realiseren van goede huisvesting van de brandweer in Haren. De huidige kazerne voldoet niet meer aan de arbo-eisen en de bouwregelgeving. Vanwege de regionalisering van de brandweer in Groningen vindt de planvorming plaats in nauw overleg met de veiligheidsregio. Momenteel wordt onderzoek gedaan naar de meest geschikte locatie om een optimale brandweezorg te bieden.

Relevant beleidskader

- Gemeentewet
- Wet veiligheidsregio's
- Politiewet
- Wet gemeenschappelijke regelingen
- Wet tijdelijk huisverbod
- Wet openbare manifestaties
- Wet publieke gezondheid
- Wet BOPZ
- Wet Bibob
- Drank- en horecawet
- APV

Wat mag het kosten?

In onderstaande tabel zijn de baten en lasten opgenomen die aan het programma verbonden zijn.

Producten	A 2012 Realisatie	B 2013 Begroting	C 2014 Lasten	D 2014 Baten	E = C + D 2014 Saldo	E - B Verschil 2014/2013
** 036 Openb.Orde+veiligheid+Rampenbestr	597.729	365.476	339.246	0	339.246	-26.230
** 037 Brandweezorg	715.680	815.364	854.808	-44.892	809.916	-5.448
2 Programma Openbare orde en veiligheid	1.313.409	1.180.840	1.194.054	-44.892	1.149.162	-31.678

Toelichting verschillen

Brandweezorg

De gemeente Haren gaat een nieuwe brandweerkazerne bouwen om te kunnen voldoen aan de kwaliteitseisen van de regionale brandweer. Het is nog niet bekend op welke locatie de kazerne gebouwd gaat worden, dus ook nog niet wat de kosten van de bouwgrond zullen zijn. Daarnaast is nog niet bekend hoe groot de bouwgrond moet zijn. Dit is afhankelijk van de keuzes die in de planvorming worden gemaakt. De kosten voor beheer en onderhoud zijn afhankelijk van de te kiezen locatie en nog niet in de raming meegenomen.

De investering in een nieuwe brandweerkazerne is via de voorjaarsnota 2013 opgevoerd in de begroting. De jaarlast met ingang van 2015 is PM geraamd. Voor de jaarlast is nog geen dekking opgenomen. U heeft kennisgenomen van de begrotingswijziging 2013 brandweerkazerne en besloten het investeringsvoorstel separaat te behandelen. Zodra de locatie is gekozen, zullen wij een investeringsbedrag en bijbehorende kapitaallasten bijramen.

4.3 Programma Raad en raadsondersteuning

Verantwoordelijke: dhr. O.E. de Vries

Wat willen wij bereiken?

Doelstellingen

Het bestuur van de gemeente Haren is dualistisch; de gemeenteraad zorgt voor het algemeen bestuur en het college van Burgemeester en Wethouders voor het dagelijks bestuur en het voorbereiden van de besluitvorming in de raad. In dit kader geeft de raad uitvoering aan de volgende rollen: volksvertegenwoordigend, kaderstellend en controlerend. De Rekenkamercommissie ondersteunt de raad bij het uitvoeren van de controlerende rol.

Omdat maart 2014 gemeenteraadsverkiezingen plaatsvinden zal extra aandacht worden besteed aan het inwerken en trainen van de raadsleden en zal een inwerk-/trainingsprogramma worden opgezet.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Doelstelling

Om uitvoering te kunnen geven aan de genoemde rollen, zijn voor de raadsleden en de griffie diverse instrumenten beschikbaar. Van belang is dat deze instrumenten goed functioneren en verankering vinden in de Gemeentewet, het Reglement van orde van de Gemeenteraad of Reglement van orde van Raadscommissie plaats.

Om (nieuwe) raadsleden voor te bereiden op hun taak is er voor 2014 een speciaal training-inwerkprogramma opgesteld.

Activiteiten

- Zorg dragen voor een efficiënt en effectief werkend raadsinstrumentarium.
- Opstellen van een training- en inwerkprogramma.

Relevant beleidskader

- Gemeentewet
- Reglement van orde Gemeenteraad en Raadscommissie.

Wat mag het kosten?

In onderstaande tabel zijn de baten en lasten opgenomen die aan het programma verbonden zijn.

Producten	A	B	C	D	E = C + D	E - B
	2012 Realisatie	2013 Begroting	2014 Lasten	2014 Baten	2014 Saldo	Vershil 2014/2013
** 001 Gemeenteraad en raadscommissies	151.195	164.227	164.227	0	164.227	0
** 004 Ondersteuning Raad	302.734	250.290	251.530	0	251.530	1.240
3 Programma Raad en raadsondersteuning	453.929	414.517	415.757	0	415.757	1.240

4.4 Programma College en Middelen

Portefeuillehouders: mevr. J.G. Vlietstra en dhr. Th.J.J. Sieling

Wat willen wij bereiken?

Wij streven naar optimale betrokkenheid bij onze samenleving en inwoners. Naar transparantie over onze besluitvorming en daar waar mogelijk het meenemen van onze inwoners in onze keuzes.

De inzet van onze steeds beperktere middelen hebben wij verwoord in ons collegeprogramma en de kadernota voor de ombuigingen. Het sociale gezicht en de menselijke maat blijven voor ons leidend.

Doelstellingen

Bestuurlijke samenwerking

Hieronder wordt verstaan:

1. Deelname aan de volgende gemeenschappelijke regelingen:
 - Verordening gezamenlijke klachtenregeling gemeenten Haren, Tynaarlo en het Meerschop Paterswolde
 - Gemeenschappelijke regeling 2002 samenwerkingsverband afvalbeheer regio centraal Groningen
 - Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Groningen,
 - Gemeenschappelijke regeling Bedrijf voor Werk en re-integratie
 - Gemeenschappelijke regeling Veiligheid- en Gezondheidsregio Groningen
 - Gemeenschappelijke regeling Eems Dollard regio).
2. Het behartigen van belangen in situaties waar dat op lokaal niveau niet of minder goed mogelijk is en de samenwerking met andere gemeenten in een gemeenschappelijke regeling (meer) mogelijkheden biedt.

Ondersteuning B&W, rechtsbescherming, gemeentelijke regelgeving

- Ondersteuning door de organisatie van collegevergaderingen
- Secretariële ondersteuning
- Advisering over onderwerpen, die niet tot het vastgelegde beleid behoren
- In- en externe juridische advisering
- Kwaliteit ondersteuning moet leiden tot heldere en overzichtelijke besluitvorming.
- Juridische bijstand van de gemeente binnen en buiten gerechtelijke procedures.

Communicatie

- Bestuur, directie en medewerkers voorzien van communicatieadvies en strategie (maatwerk), gevraagd en ongevraagd.
- Inzetten op maximale transparantie in de gegeven context en burgerparticipatie nieuwe stijl.
- Social Media, cocreatie (Haren 2.0).

Waardering onroerende zaken

- De WOZ administraties aansluiten op de Landelijke Voorziening WOZ (LV-WOZ), dit onder meer vanwege de openbaarheid van woz-waarden per 1 januari 2014.
- Voortzetten van de reeds in 2013 gestarte inventarisatie van de objectkenmerken van de in de gemeente aanwezige WOZ-objecten. Dit loopt in 2015. Deze inventarisatie zal in 3 jaar plaatsvinden. Dit om de kwaliteit van de objectkenmerken (en dus van de taxaties) te optimaliseren en hoog te houden.

- Blijven voldoen aan alle wettelijke eisen: tijdig uitvoeren herwaardering, zodat wederom tenminste 99,5% en liefst 100% van de beschikkingen eind februari 2014 verzonden kunnen worden. Na het verzenden van de beschikkingen is het jaarlijkse streven om voor de vakantieperiode ook de bezwaren afgerond te hebben.

Onroerende zaak belasting

- Versturen van de aanslagen OZB in combinatie met de WOZ-beschikkingen in de derde week van februari.

Overige belastingen (Forensenbelasting en toeristenbelasting)

Met ingang van 2004 zijn zowel de forensen- als de toeristenbelasting ingevoerd. De forensenbelasting wordt geheven van personen die niet in de gemeente wonen en die op meer dan 90 dagen per jaar een gemeubileerde woning in onze gemeente beschikbaar houden. De toeristenbelasting wordt geheven van niet in de gemeente woonachtige personen die hier verblijven. Praktisch gezien wordt deze belasting door ons geheven van de uitbaters van hotels, pensions, campings et cetera die de belasting kunnen verhalen op de 'toeristen'. Tegenover deze belastingen staan geen specifieke prestaties van onze kant. Om deze reden worden de opbrengsten verantwoord in het overzicht van algemene dekkingsmiddelen.

Ook het komende jaar zullen de aanslagen voor deze belastingen zoveel mogelijk in het eerste half jaar worden opgelegd. Het is moeilijk in te schatten of de begrote bedragen gehaald zullen worden. Dit heeft alles te maken met de recessie waarin ons land verkeert.

Ontwikkelingen

Fusie/herindeling

De uitwerking van het traject rondom het rapport Grenzeloos Gunnen, en de keuzes die Haren daarin maakt, zullen in 2014 de nodige tijd en aandacht vragen van bestuur en organisatie. Op het moment van schrijven onderzoeken wij in opdracht van de raad, drie mogelijke herindelingsscenario's, te weten:

1. herindelen met Groningen en Ten Boer
2. herindelen met Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Menterwolde
3. herindelen met Tynaarlo (dit betekent een correctie van de provinciegrens, dan wel een samenvoeging van de provincies Groningen en Drenthe; en samenwerken binnen STAAN) Het proces rondom het maken van een keuze hierin vergt zorgvuldige voorbereiding, onderzoek en communicatie met inwoners. Een definitieve keuze voor herindeling met één of meerdere gemeenten zal van invloed zijn op de huidige focus van Haren en de bestaande samenwerking rondom centrale thema's als de decentralisaties.

Bestuurlijke samenwerking

Het aantal gemeenschappelijke regelingen waaraan wij deelnemen blijft redelijk constant.

Sommige regelingen zijn/worden opgeheven maar daarvoor komen weer andere in de plaats.

Indien de bestuurlijk toekomst resulteert in herindeling van gemeenten kan dit ook wijzigingen in de huidige gemeenschappelijke regelingen met zich meebrengen.

Ondersteuning B&W, rechtsbescherming, gemeentelijke regelgeving

De behoefte aan juridische advisering neemt al een aantal jaren onder andere door verder gaande juridificering van de maatschappij, veranderde wet- en regelgeving, projecten en complexere besluitvorming toe en niets wijst er op dat dit zal verminderen. Ook het aantal bezwaarschriften neemt de afgelopen jaren toe. Omdat de oorzaken hiervoor niet altijd duidelijk zijn is er ook weinig te zeggen over toekomstige ontwikkelingen. Het aantal WOB verzoeken is in 2013 enorm toegenomen. Het betreft een landelijke tendens waar de gemeente Haren geen uitzondering op vormt.

Ook in verband met aangescherpte wet- en regelgeving op het terrein van sociale uitkeringen is er een toenemend aantal hoorzittingen en bezwaarschriften. Mede naar aanleiding van de realisatie 2013 (jaarrekening 2013) zullen wij hier in de Voorjaarsnota 2014 op terugkomen.

Communicatie

Van communicatie wordt steeds meer inzet op strategisch niveau verwacht. Ook de inzet van burgerparticipatie-instrumenten verandert. De verwachting is dat de traditionele manier van betrekken van de inwoners bij besluitvorming in de toekomst alleen nog plaats vindt daar waar het op grond van wet- en regelgeving vrij strikt staat beschreven (bedenkingen, zienswijze, bezwaren, inspraakavonden). Wij gaan steeds meer toe naar beleidsvoorbereiding en vorming samen met partners buiten de eigen organisatie en het in een veel eerder stadium betrekken. Dit gebeurt meer en meer door gebruikmaking van social media en creatieve werkvormen. De websites van de gemeenten zijn steeds vaker de eerste informatiebron voor inwoners. Bereikbaarheid en toegankelijkheid van de gemeente heeft daarom prioriteit.

Wat gaan wij hiervoor doen?

Bestuurlijke samenwerking

- Het tijdig en correct (laten) beoordelen van de financiële stukken en overige vergaderstukken.
- Het tijdig en helder adviseren van de portefeuillehouders die namens de gemeente Haren in deze verbanden participeren.

Ondersteuning B&W, rechtsbescherming, gemeentelijke regelgeving

Inspelen op behoefte van bestuurders om advisering te ontvangen over diverse onderwerpen. Dit kan separaat, maar ook in (structurele) overlegsituaties. Advisering door eigen organisatie of door derden. Via instrumenten uit de juridische kwaliteitszorg continu kwaliteit van besluiten toetsen en daar waar nodig verbeteren.

Communicatie

- Social media, Haren 2.0 doorontwikkelen.
- De web richtlijnen worden verder doorgevoerd

Algemene dekkingsmiddelen

In onderstaande tabel geven wij het (wettelijk verplichte) overzicht van de algemene dekkingsmiddelen. Vervolgens zullen wij de onderdelen kort toelichten. Algemene dekkingsmiddelen zijn voor ons inkomsten waar geen specifieke prestatie van onze gemeente tegenover staat. Met andere woorden: wij zijn vrij in de besteding van deze inkomsten.

(Bedragen x € 1.000)	2012 (real.)	2013 (begr.)	2014 (begr.)	2015 (begr.)	2016 (begr.)	2017 (begr.)
1 OZB-opbrengsten	3.621	3.743	4.005	4.105	4.105	4.105
2 Gemeentefonds	18.971	18.141	18.552	17.016	16.724	16.532
3 Beleggingen en rente reserves	303	322	495	597	808	830
4 Saldo renteomslag	644	450	944	902	958	915
5 Saldo overhead	-799	-824	-666	-759	-742	-740
6 Forensen- en toeristenbelasting	119	123	124	124	124	124
Totaal	22.859	21.955	23.454	21.986	21.977	21.766

1. Onroerendezaakbelasting (OZB)

Voor de OZB geldt dat wij niet alleen vrij zijn in de besteding van deze inkomsten, maar dat wij ook vrij zijn in de verwerving ervan, althans binnen de grenzen van de wet. Hierbij is vooral de macronorm van belang, dat wil zeggen de maximale stijging van de totale OZB-opbrengst voor alle gemeenten samen. Die is voor 2014 vastgesteld op 2,45%.

Voor een individuele gemeente staan er geen sancties op het overtreden van de macro-norm. Als alle gemeenten samen boven de macronorm uitkomen kunnen er wel sancties worden opgelegd in de vorm van een korting op het (macro-bedrag van het) Gemeentefonds.

In de tabel algemene dekkingsmiddelen is voor eigenaren en gebruikers van de volgende OZB-tarieven als percentage van de belaste WOZ-waarde uitgegaan:

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Eigenaren woningen	0,1199	0,1273	0,1286	0,1332	0,1332	0,1332
Eigenaren niet-woningen	0,1199	0,1507	0,1890	0,1890	0,1890	0,1890
Gebruikers niet-woningen	0,0960	0,1207	0,1514	0,1514	0,1514	0,1514

Wij stellen voor om de OZB-tarieven voor woningen in 2014 te verhogen met 1,0%. Deze verhoging is gelijk aan de verwachte inflatie van 1%. De inflatieaanpassing van 1% is gebaseerd op de laatste prognose van het Centraal Planbureau (van juni 2012) van de prijsmutatie Bruto Binnenlands Product (BBP). In onze systematiek is dit de indicator die wij gebruiken om onze belastingtarieven aan te passen. Het is dezelfde indicator die door het Rijk gebruikt wordt om de begroting aan de inflatie aan te passen. Om de stijging van de kosten als gevolg van de inflatie te kunnen betalen is het noodzakelijk om ook de belastingen te verhogen met dit percentage. Wij stellen voor de reële verhoging van de OZB voor woningen van 3,6% die voortvloeit uit de door u in maart 2013 vastgestelde Kadernotitie ombuigingen 2013 en 2014 uit te stellen van 2014 naar 2015. Vanaf 2015 blijft de structurele extra inkomst van € 100.000 daarmee gehandhaafd. Dit achten wij in verband met de nu voorziene nadelige begrotingssaldi in de jaren vanaf 2015 noodzakelijk.

In de genoemde percentages is nog geen rekening gehouden met de effecten van de jaarlijkse hertaxaties van de WOZ-waarden. In verband met deze hertaxaties zullen de tarieven zo worden aangepast dat het effect op de gemeentelijke opbrengsten (dat wil zeggen van de som van de OZB-opbrengsten en de algemene uitkering) neutraal is.

Voorzichtigheidshalve hebben wij geen rekening gehouden met meerjarige volumeontwikkelingen voor de OZB, dat wil zeggen met de realisatie van nieuwe woningen en andere gebouwen waarvoor de OZB-belastingplicht geldt (bedrijven, instellingen etc.). Met sloop hebben wij ook geen rekening gehouden. Afgezien van hertaxaties gaan wij dus uit van een constante WOZ-waarde.

Met ingang van 2013 hebben wij als één van de laatste gemeenten een tariefsdifferentiatie tussen de OZB voor woningen en de OZB voor niet-woningen ingevoerd. Om de tariefsdifferentiatie in 2014 verder door te voeren stellen wij voor de OZB-tarieven voor niet-woningen in 2014 ten opzichte van 2013 te verhogen met 24,4% (exclusief hertaxatie-effecten). Dit is conform de door u in maart vastgestelde Kadernotitie ombuigingen 2013 en 2014. Samen met de inflatie komt de verhoging uit op 25,4%. Het verder doorvoeren van de tariefsdifferentiatie levert een structurele extra inkomst op van € 220.000.

2. Gemeentefonds

De geraamde bedragen voor onze algemene uitkering uit het Gemeentefonds zijn gebaseerd op de Meicirculaire 2013. De effecten van deze circulaire waren nog niet verwerkt in de Voorjaarsnota en zijn gekwantificeerd in het dekkingsplan in paragraaf 3.3 Huidig financieel perspectief: dekkingsplan. In de ramingen zijn wij er vanuit gegaan dat de gemeenten in 2014 via de algemene uitkering uit het Gemeentefonds een vergoeding voor loonkosten- en prijsstijgingen zullen ontvangen van 1,0%. Voor de jaren na 2014 is geen rekening gehouden met de inflatie in verband met de begrotingssystematiek van ramen tegen constante prijzen (van het begrotingsjaar).

Op basis van een voorlopige analyse hebben wij een stelpost opgenomen voor de uitkomsten van de Septembercirculaire 2013. In de septembercirculaire zijn de effecten van de extra Rijksbezuiniging van € 6 miljard vanaf 2014 verwerkt. Zie paragraaf 3.3 Huidig financieel perspectief: dekkingsplan.

3. Beleggingen en rente reserves

Ons aandelenpakket in Bank Nederlandse Gemeenten N.V. leidt tot jaarlijkse dividendontvangsten. Daarnaast berekenen wij over onze reserves een (calculatorische) rentebate die wij als baat verantwoordt in het overzicht van baten en lasten. Deze methodiek wordt uitsluitend gevolgd bij de reserves die u via de jaarlijkse nota Reserves en voorzieningen heeft aangewezen voor een financieringsfunctie.

4. Saldo renteomslag

De rentelasten die door ons betaald moeten worden, berekenen wij door aan onze vaste activa (dat zijn onze bezittingen die worden gefinancierd door de leningen waar de rentelasten uit voortvloeien) en grondexploitaties. Wij rekenen deze lasten tot en met 2013 toe tegen een vast rentepercentage van 5,3%, het zogenaamde renteomslagpercentage. De op deze wijze doorbelaste rentelasten worden uiteindelijk samen met de afschrijvingen op de bezittingen toegerekend aan de producten ten behoeve waaraan de vaste activa bijdragen.

De rentepercentages die wij moeten betalen variëren en aangezien wij het renteomslagpercentage constant houden om schokeffecten in de productkosten te voorkomen is sprake van een (voordelig) saldo renteomslag. Onze norm hiervoor is dat het saldo niet meer mag bedragen dan 2% van de lasten in de Begroting. In de jaren 2014 zal er bij een ongewijzigd renteomslagpercentage van 5,3% sprake zijn van een duidelijke overschrijding van deze norm. Wij zouden dan uitkomen op 2,5%. Om dit te voorkomen stellen wij voor om met ingang van 2014 een afzonderlijk renteomslagpercentage in te voeren voor grondexploitaties en deze voor 2014 op 3% te stellen. De argumentatie hiervoor vindt u in paragraaf 5.4 Financiering.

5. Saldo overhead

Wij hebben onze overheadkosten (dat wil zeggen de kosten die niet rechtstreeks aan de producten kunnen worden toegerekend) via de uurtarieven zoveel mogelijk verdeeld over de geleverde producten. Wij proberen die uurtarieven zo lang mogelijk constant te houden om de onderlinge vergelijkbaarheid van de jaren zo optimaal mogelijk te houden.

De laatste aanpassing van de uurtarieven heeft plaatsgevonden in 2009, toen het uurtarief voor de medewerkers van de binnendienst werd verhoogd van € 70 naar € 80 en het tarief voor de medewerkers van de buitendienst van € 40 naar € 50. Dankzij diverse bezuinigingen op de bedrijfsvoering (zie hiervoor het dekkingsplan in hoofdstuk 3 Hoofdlijnen van beleid) blijft het saldo gedurende de gehele periode 2014 tot en met 2017 binnen onze norm van 2% van de totale lasten van de begroting.

6. Forensenbelasting en toeristenbelasting

Met ingang van 2004 zijn zowel de forensen- als de toeristenbelasting ingevoerd. De forensenbelasting wordt geheven van personen die niet in de gemeente wonen en die op meer dan 90 dagen per jaar een gemeubileerde woning in onze gemeente beschikbaar houden. De toeristenbelasting wordt geheven van niet in de gemeente woonachtige personen die hier verblijven. Praktisch gezien wordt deze belasting door ons geheven van de uitbaters van hotels, pensions, campings et cetera die de belasting kunnen verhalen op de 'toeristen'. Tegenover deze belastingen staan geen specifieke prestaties van onze kant. Om deze reden worden de opbrengsten verantwoordt in het overzicht van algemene dekkingsmiddelen.

Het tarief voor de toeristenbelasting bedraagt in 2013 € 2,35 voor een overnachting in een hotel in een stercategorie en € 1,44 voor een overnachting in een ander onderkomen. Wij stellen voor de tarieven in 2014 met de verwachte inflatie van 1% te verhogen tot respectievelijk € 2,37 en € 1,45.

Wij stellen voor het tarief van de forensenbelasting te verhogen met de inflatie van 1% van 1,11 promille in 2013 tot 1,12 promille in 2014, maar daarbij het tarief wel te corrigeren voor de verwachte waardeontwikkeling van de objecten.

Activiteiten

Waardering Onroerende Zaken

- Tijdig oppakken herwaardering op basis van een goed werkende planning
- Uitvoeren extra activiteiten:
 - Invoering landelijke voorziening WOZ.
Om de tijdsplanning te halen wordt de hulp ingeroepen van een taxatiebureau. Dit betreft dan voornamelijk het gelijkstellen van de BAG en de WOZ qua adressering en objectgegevens en de koppeling van kaarten en luchtfoto's aan de administratieve gegevens.
 - Inventarisatie objectgegevens
Het inventariseren van de objectgegevens is een door de Waarderingskamer opgelegde verplichting (minstens één maal per jaar ieder object bezoeken). Voor het inventariseren wordt een bedrijf in de arm genomen: zij controleren of wat op straat staat ook daadwerkelijk zo in onze administratie vermeld staat. Dit zal in 2015 afgerond worden.
- Uitvoeren structureel jaarlijks terugkerende werkzaamheden, zoals permanente marktanalyse, mutatiebijhouding en bezwarenafhandeling.

Onroerende Zaak Belasting

- Tijdig alle aanslagen opleggen.
Hiervoor wordt de planning van de waardering onroerende zaken (WOZ) strak bewaakt en worden de benodigde gegevens tijdig verwerkt. Ook is er een contract met DataB voor het tijdig drukken en verzenden van alle aanslagen.

Overige belastingen

- Toeristenbelasting
Voor de toeristenbelasting wordt jaarlijks opgave gedaan door de uitbaters van de gelegenheden die de mogelijkheid tot overnachten bieden. Deze gegevens worden verwerkt, en daarna wordt de aanslag opgelegd.
- Forensenbelasting
Het jaarlijks controleren van alle woningen of deze een aanslag kunnen ontvangen. Vervolgens het opleggen van de aanslagen.

Relevant beleidskader

- Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV);
- Gemeentewet;
- Financiële verordening;
- Controleverordening;
- Financieringsstatuut;
- Verordening auditcommissie;
- Kadernotitie rechtmatigheid;
- Wet gemeenschappelijke regelingen;
- Kadernota weerstandsvermogen en schuldpositie.

Wat mag het kosten?

In onderstaande tabel zijn de baten en lasten opgenomen die aan het programma verbonden zijn.

Producten	A 2012 Realisatie	B 2013 Begroting	C 2014 Lasten	D 2014 Baten	E = C + D 2014 Saldo	E - B Verschil 2014/2013
** 002 Bestuurlijke Samenwerking	52.904	54.000	54.000	0	54.000	0
** 003 Representatie	16.458	23.460	22.100	0	22.100	-1.360
** 005 Ondersteuning B&W	421.434	379.235	457.255	-4.200	453.055	73.820
** 006 Burgemeester & Wethouders	991.902	459.210	399.210	0	399.210	-60.000
** 017 Kabinetszaken	4.072	4.000	3.600	0	3.600	-400
** 018 Beleidsplanning en Concerncontrol	445.916	440.659	414.615	0	414.615	-26.044
** 019 Communicatie	215.916	215.619	216.859	0	216.859	1.240
** 022 Rechtsbescherming	77.949	74.996	68.000	-830	67.170	-7.826
** 023 Gemeentelijke Regelgeving	61.154	77.772	64.452	0	64.452	-13.320
** 277 Waardering Onroerende Zaken	221.902	231.980	193.500	0	193.500	-38.480
** 278 Onroerende Zaak Belasting	-3.473.498	-3.562.119	135.238	-3.964.637	-3.829.399	-267.280
** 280 Overige belastingen	-103.660	-102.581	19.136	-123.317	-104.181	-1.600
** 283 Algemene Uitgaven en Inkomsten	-257.983	-50.373	491.088	-997.713	-506.624	-456.252
** 284 Gemeentefonds	-18.959.058	-16.911.033	12.000	-18.067.758	-18.055.758	-1.144.725
** 286 Bijzondere Baten En Lasten	75.102	0	0	-342.000	-342.000	-342.000
** 293 Saldi Kostenplaatsen	798.747	126.387	459.122	77.005	536.127	409.741
** 298 Beleggingen en Rente Algemene Reserves	-311.767	-598.421	1.303	-508.356	-507.053	91.369
** 304 Saldo Renteomslag	-643.572	-567.660	0	-944.173	-944.173	-376.513
4 Programma College en middelen	-20.366.083	-19.704.868	3.011.479	-24.875.978	-21.864.499	-2.159.631

Reserves	A 2012 Realisatie	B 2013 Begroting	C 2014 Toevoeging	D 2014 Onttrekking	E = C + D 2014 Saldo	E - B Verschil 2014/2013
* 303.00 Mutaties Algemene Reserve	245.389	2.642.000	421.000	0	421.000	-2.221.000
* 303.05 Mutaties Bestem.res budgetoverheveling	-149.880	0	0	0	0	0
* 303.10 Mutaties Reserve dekking gerealis. investeringen	-80.159	-124.559	75.154	-133.837	-58.683	65.876
* 303.70 Mutaties Bestem.res. Nieuw Raadhuis	-257.357	-268.695	108.055	-280.204	-172.149	96.546
* 303.80 Mutaties Bestem.res. Quintusschool	0	0	342.000	-25.606	316.394	316.394
* 303.90 Mutaties Bestem.res. Zernikecollege	0	0	929.197	-90.209	838.988	838.988
* 303.95 Mutaties Bestem.res. Meerweg	809.860	0	0	0	0	0
Mutaties reserves	567.854	2.248.746	1.875.405	-529.855	1.345.550	-903.196

Toelichting verschillen

Ondersteuning B&W

Het verschil ontstaat door een urenmutatie.

Burgemeester & Wethouders

Als gevolg van het opnemen van een voorziening en een overlopend passief voor pensioenen van oud-wethouders in de jaarrekening 2012, valt vanaf 2013 een jaarlijks budget van € 60.000 vrij.

Beleidsplanning en Concerncontrol

Het verschil ontstaat door een urenmutatie.

Communicatie

Wij schaffen de jaarlijkse nieuwjaarsbijeenkomst in de huidige vorm af (besparing € 5.000).

Gemeentelijke Regelgeving

Urenmutatie (€ 13.000 minder).

Waardering Onroerende Zaken

Het verschil ontstaat door een urenmutatie.

Onroerende Zaak Belasting

Het verschil ontstaat door een urenmutatie van € 15.000 en een verhoging van de OZB met € 252.000 conform ombuigingen 2013 en 2014.

Algemene uitgaven en inkomsten

Het voordelige verschil tussen Begroting 2014 en (primaire) Begroting 2013 van afgerond € 456.000 wordt veroorzaakt door:

- de vrijval van de stelpost nominale ontwikkelingen 2011 en 2012 zoals verwerkt in de Voorjaarsnota 2013 met een voordelig effect € 312.000 op 2014;
- conform de kadernotitie ombuigingen 2013 en 2014 schrappen wij de post onvoorzien (voordeel € 18.000);
- overige verschillen, in totaal € 126.000 voordelig.

Gemeentefonds

Het begrotingsbedrag voor het Gemeentefonds ligt in de begroting 2014 afgerond € 1.145.000 hoger dan in de (primaire) Begroting 2013. Dit wordt veroorzaakt door de volgende mutaties:

- De Voorjaarsnota 2013-mutaties, een totaal voordelig bedrag van € 909.000. Dit betreft de omschakeling van het Harense deel van het Zernike College van dislocatie tot nevenvestiging, een voordeel van € 1.427.000, het 2014-effect van de Septembercirculaire 2012, een bedrag van € 19.000 voordelig en het 2014-effect van de Rijksbezuinigingen opgenomen in het Regeerakkoord, een nadelig bedrag van € 537.000.
- Het 2014-effect van de Meicirculaire 2013, een voordelig bedrag van € 594.000, met name veroorzaakt door het accres en macro-volumes.
- De stelpost voor de Septembercirculaire 2013, een nadeel van € 300.000 in verband met het (ten opzichte van de Meicirculaire 2013) naar beneden bijgestelde accres 2014. Dit leidt ook in de latere jaren tot aanvullende kortingen van € 470.000 in 2015, € 560.000 in 2016 en € 530.000 in 2017.
- Verschillen tussen 2014 en 2013 die al in het meerjarenverloop in de Begroting 2013 aanwezig waren, een bedrag van € 58.000 nadelig.

Bijzondere baten en lasten

In 2013 zijn geen bijzondere baten en lasten geraamd op dit product. In 2014 is een boekwinst van € 342.000 geraamd op de verkoop van het gebouw van de voormalige school De Meent.

Saldi kostenplaatsen

Het verschil wordt veroorzaakt door:

- de mutaties op de afdelings- en overheadkostenplaatsen die verwerkt zijn in de Voorjaarsnota 2013 sommen tot een nadelig verschil van afgerond € 118.000;
- wij voeren op 1 januari 2013 de Werkkostenregeling in, wat een besparing van € 24.000 oplevert;
- wij versoberen de secundaire arbeidsvoorwaarden, zoals reiskosten woon-werk verkeer (besparing € 18.000 in 2014, oplopend tot € 41.000 in 2017);
- wij hebben het abonnementenbestand opgeschoond (bezuiniging van € 10.000);
- voor Gemnet hebben wij een gezamenlijke verbinding met Hoogezand en Slochteren. Wij krijgen een eigen verbinding en dit bespaart € 5.000;
- afschaffing van het bedrijfszorgpakket levert een besparing op van € 7.000;
- wij bezuinigen op de overige arbeidsvoorwaarden: het gaat om de afschaffing van de subsidies voor de personeelsvereniging en voor sportactiviteiten en lagere kosten voor afscheid en jubilea (besparing € 10.000);
- wij kunnen een bedrag van € 55.000 bezuinigen door inkoopvoordelen en een efficiëntere bedrijfsvoering;
- overige verschillen van in totaal € 432.000 nadelig, dit is met name het verschil tussen 2014 en 2013 dat al in het meerjarenverloop in de Begroting 2013 aanwezig was.

Beleggingen en rente reserves

Het begrotingsbedrag voor het product Beleggingen en rente reserves ligt in de Begroting 2014 afgerond € 91.000 lager dan in de (primaire) Begroting 2013. Deze nadelige mutatie wordt veroorzaakt door de in de Voorjaarsnota 2013 verwerkte aanpassing aan de werkelijke stand van de reserves per 1 januari 2013. Hier vloeide voor 2014 een nadelige mutatie van € 91.000 op dit product uit voort.

Saldo renteomslag

Het begrotingsbedrag voor het product Beleggingen en rente reserves ligt in de Begroting 2014 afgerond € 377.000 hoger dan in de (primaire) Begroting 2013. Deze voordelige mutatie wordt veroorzaakt door:

- de in de Voorjaarsnota 2013 verwerkte herrekening aan de hand van de werkelijke stand van de reserves, die in 2014 leidt tot een voordeel van afgerond € 242.000 op dit product;
- door een voordelig verschil van € 97.000 op dit product als gevolg van de aanpassing van de afschrijvingssystematiek;
- overige verschillen van in totaal € 38.000 voordelig, inclusief het verschil tussen 2014 en 2013 dat al in het meerjarenverloop in de Begroting 2013 aanwezig was.

4.5 Programma Wegen, water, groen en verkeer

Portefeuillehouders: dhr. R.D.J. Kouwenhoven, dhr. T. Berends en dhr. Th.J.J. Sieling

Wat willen wij bereiken?

Met het programma Wegen, water, groen en verkeer willen wij:

- bijdragen aan een mooie, veilige en leefbare fysieke leefomgeving, vormgegeven met een menselijke maat, zowel in de stedelijke gebieden als in het buitengebied;
- voor onze inwoners een publieke ruimte creëren die door haar inrichting en beleving, aantrekkelijk is om in te verblijven.
- een publieke ruimte die past bij de uitstraling van de ‘groene parel van het noorden’ en de kwalificatie ‘de groenste gemeente van Nederland’. Haren moet een duurzame gemeente worden.
- dat onze burgers zich betrokken voelen bij hun directe woonomgeving.

Doelstellingen

De inrichting van de publieke ruimte moet ertoe leiden dat die door de diverse gebruikers gedeeld wordt, zonder de traditionele dominantie van de auto. Voor ons is richtinggevend dat bij de (her)inrichting van gebieden ontworpen wordt vanuit de omgeving naar de weg toe, in plaats van uit de weg naar de omgeving. Omgevingsfactoren als landschap en cultuurhistorie spelen hierbij een grote rol. Deze benadering vinden wij terug in het begrip ‘Shared Space’.

Ontwikkelingen

Goed waterbeheer, duurzaamheid en leefbaarheid zijn essentiële ontwikkelingen die de koers van onze activiteiten de komende jaren bepalen. ‘Water’ staat daarom hoog op onze agenda met de uitvoering van het Waterplan Haren en de voorbereiding van maatregelen die voortvloeien uit de Europese kaderrichtlijn water (KRW). Dit moet leiden tot een verbeterde waterkwaliteit in onze gemeente en tot een goede beheersing van de gevolgen van de klimaatsverandering.

Voor het beheer van de openbare ruimte zullen wij in 2014 gebruik maken van Integraal Beheer Openbare Ruimte (IBOR). De uitwerking voor de financiële en politieke keuzes zullen daarbij leidend zijn.

Haren heeft een woningbouwopgave die zich vooral richt op het topsegment – excellent wonen. Dat stelt ook eisen aan de leefomgeving en de lokale infrastructuur. De kwalificatie “excellent wonen” heeft immers niet alleen betrekking op het type woning maar vooral ook op de woon- en leefomgeving.

Gemeenten hebben op grond van de Wro de plicht te zorgen voor een structuurvisie voor hun gemeente (zie programma Ruimtelijke ontwikkeling). Behoud en versterking van de kwaliteit van het landschap en de gemeentelijke groenstructuur moet één van de kernthema’s worden van een dergelijke structuurvisie.

Onze woningbouwopgave heeft consequenties voor de verkeersafwikkeling in Haren en voor de kwaliteit van de lokale infrastructuur. Vorig jaar is daarom een nieuw verkeersplan vastgesteld die wij in 2014 en volgende jaren zullen gaan uitvoeren.

Wij signaleren landelijk een toename van de eikenprocessierups waarvan bestrijding vanuit het oogpunt van volksgezondheid wenselijk is. De eikenprocessierups is nog niet geconstateerd in de gemeente. Omdat de verspreiding geleidelijk naar het noorden plaats vindt, is het aannemelijk dat de rups op korte termijn wel in de gemeente wordt aangetroffen.

Wij willen bezoekers van het centrum van Haren goede parkeervoorzieningen bieden. De parkeervoorzieningen moeten goed bereikbaar zijn en er moet tegen een aantrekkelijk tarief kunnen worden geparkeerd. Begin 2013 zijn de parkeerautomaten vervangen. Bij de nieuwe parkeerautomaten kan nu ook worden gepind. Betaald parkeren is volop in beweging. Wij blijven alert op nieuwe ontwikkelingen en zullen die zo nodig en zo mogelijk in ons parkeerbeheer integreren.

Het aantal crematies neemt toe ten opzichte van het aantal teraardebestellingen. Dat heeft consequenties voor onze inkomsten uit begrafenissen maar het betekent aan de andere kant ook dat de uitbreiding van Harenerhof mogelijk kan worden uitgesteld als wij een combinatie maken met het ruimen van bestaande graven.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Het vigerende beheerplan Wegen loopt eind 2014 af. Dit betekent dat wij begin 2014 starten met de ontwikkeling van nieuw beleid voor de periode 2015 – 2019.

In 2014 zullen wij de reconstructie van Noordlaren afronden. De uitvoering van het deel wegreconstructie van het project 'Meerweg ontwikkelt meer' zal in de wintermaanden van 2013/2014 en in het voorjaar van 2014 plaatsvinden.

Wij zullen u in het begin van 2014 ons nieuwe rioolbeleid voor de periode 2015-2019 voorleggen. Hierin komen zaken als: ontwikkeling rioolheffing, benodigde meerjareninvesteringen, beleid t.a.v. hemelwater afvoer en personele capaciteit aan de orde.

Naar verwachting zullen wij in samenwerking met de gemeente Groningen het tweede transferium aanleggen. De voorbereidingen daartoe zijn inmiddels in gang gezet. De verwachting is dat dit project in de tweede helft van 2014 tot uitvoering komt.

In 2014 zullen wij uitvoering geven aan het project "Herstel kleine landschapselementen fase 2". Doelstelling is voor het einde van het project (2016) 2.000 meter houtwal te herstellen en aan te leggen en om scheerhagen te herstellen of terug te brengen.

De ontwikkeling van woningbouw in Haren - Noord heeft als consequenties de noodzaak van goed gebiedsbeheer. Wij zullen in 2014 met een voorstel komen voor de uitvoering en de bekostiging van het beheer.

Wij zullen de verspreiding van de eikenprocessierups structureel gaan volgen zodat wij tijdelijk maatregelen kunnen nemen ter voorkoming en/of bestrijding.

Wij zullen betrokkenheid van bewoners bij hun directe woonomgeving stimuleren door ze vroegtijdig bij planvorming te betrekken, door regelmatig buurtschouwen te organiseren en te zorgen voor een efficiënte afhandeling van (overlast)meldingen.

In de nieuwe parkeerautomaten is de chipknipfunctie vervangen door een pinpasmodule. Wij streven er naar om die pinpasmodule nog te verfijnen; voor kleine bedragen (zoals parkeertarieven) is dan geen pincode meer vereist. Dit vergroot bescherming tegen 'scimmen'. Daarnaast streven wij naar de mogelijkheid om het betalen met muntgeld af te schaffen. Wij verwachten daarmee te kunnen bezuinigen op onderhoud en het legen en verwerken van de geldkluizen in de parkeerautomaten. Tenslotte willen wij in 2014 starten met een onderzoek naar de invoering van het zogenaamde 'belparkeren', waarmee achteraf betalen mogelijk wordt.

Wij gaan de mogelijkheid van het ruimen van graven onderzoeken met het oog op uitstel van uitbreiding van Harenerhof.

Relevant beleidskader

- Beleidsplan Openbare verlichting 2005-2014
- Landschapsontwikkelingsplan,
- Groenstructuurplan Haren-Noord.
- Gemeentelijk Verkeers- en Vervoersplan 2012
- IBOR (2013);
- Bomenbeleidsplan (2011);
- Gedragscode bestendig beheer (2010)

Wat mag het kosten?

In onderstaande tabel zijn de baten en lasten opgenomen die aan het programma verbonden zijn.

Producten	A	B	C	D	E = C + D	E - B	
	2012 Realisatie	2013 Begroting	2014 Lasten	2014 Baten	2014 Saldo	Vershil 2014/2013	
** 047	Wegen, Straten en Pleinen	2.026.821	2.345.775	2.436.142	-114.500	2.321.642	-24.133
** 051	Openbare Verlichting	352.708	370.627	387.087	0	387.087	16.459
** 064	Parkeervoorzieningen	-389.271	-428.568	126.050	-460.768	-334.718	93.850
** 065	Verkeer en Vervoer	171.964	190.336	169.738	0	169.738	-20.598
** 077	Afwatering	76.081	83.124	97.192	-43.596	53.596	-29.528
** 172	Landschapsbeheer	86.050	108.135	99.970	0	99.970	-8.165
** 177	Plantsoenen	1.595.670	1.727.914	1.546.342	-5.146	1.541.196	-186.718
** 233	Riolen	-129.900	-117.337	2.127.089	-2.127.089	0	117.337
** 247	Begraafplaatsen	29.557	61.541	281.279	-236.564	44.714	-16.827

5 Programma Wegen, water, groen en verkeer

3.819.680 4.341.548 7.270.889 -2.987.663 4.283.226 -58.322

Toelichting verschillen

Wegen, Straten en Pleinen

Voor het opstellen van een beleidsplan wegen een eenmalig krediet van € 16.000 in 2014 (zie Voorjaarsnota). In 2014 wordt een post van € 20.000 afgeraamd ter dekking van extra uren die worden besteed aan rioolwerkzaamheden (zie Voorjaarsnota). Verder kapitaallasten (€ 43.000 meer), urenmutatie (€ 13.000 minder) en interne doorbelastingen (€ 50.000 minder).

Openbare verlichting

Voor het opstellen van een beleidsplan openbare verlichting een eenmalige krediet van € 10.000 in 2014. Verder kapitaallasten (€ 22.000 meer). In verband met een recent nieuw contract voor beheer & onderhoud realiseren wij een jaarlijkse besparing van € 15.000.

Verkeer en Vervoer

Urenmutatie (€ 20.000 minder).

Afwatering

De ombuiging in verband met lager onderhouds- en serviceniveau sloten is bijgeraamd met € 10.000 (zie Voorjaarsnota). Verder interne doorbelastingen (€ 42.000 minder) en urenmutatie (€ 2.000 meer).

Plantsoenen

Wij vullen de in de Kadernotitie ombuigingen 2013 en 2014 opgenomen ombuigingen “Versoberen kwaliteitsniveau wegen” en “Versoberen onderhoudsniveau plantsoenen” ten bedrage van in totaal € 95.000 nu structureel in, vanaf 2013. Verder interne doorbelastingen (€ 17.000 minder) en urenmutatie (€ 74.000 minder).

Riolen

De ramingen zijn niet de ramingen zoals worden gebruikt voor de kosten onderbouwing van de rioolheffing. Wij verwijzen u naar de bijlage Rioolheffing 2014 voor de raming 2014 en een vergelijking met 2013. Ten opzichte van de onderbouwing van de rioolheffing 2013 zijn er twee mutaties in 2014 (zie Voorjaarsnota):

1. Een indirect gevolg van de BTW-verhoging van 19% naar 21% is een structurele extra baat in de rioolheffing. Een meevaller van € 8.000 vanaf 2014.
2. In 2014 verschuiven wij € 20.000 van het budget voor Wegen, Straten en Pleinen naar Riolen.

Parkeervoorzieningen

Uit een in 2012 uitgevoerd parkeeronderzoek blijkt dat ten opzichte van 2009 het aantal parkeerbewegingen in de fiscale parkeerzone is verminderd. Het is niet duidelijk waar die vermindering aan is te wijten. Niet uitgesloten wordt dat economische omstandigheden en/of milieubewustzijn daar een rol in spelen. Een drietal ombuigingen is bijgeraamd met € 97.000 (zie Voorjaarsnota). Verder urenmutatie (€ 3.000 minder).

Begraafplaatsen

De ombuiging in verband met tariefverhoging in de opbrengst sfeer is bijgeraamd met € 40.000 (zie Voorjaarsnota). Verder urenmutatie (€ 66.000 minder), kapitaallasten (€ 4.000 minder).

4.6 Programma Ruimtelijke ontwikkeling

Portefeuillehouders: dhr. R.D.J. Kouwenhoven, dhr. Th.J.J. Sieling en dhr. T. Berends

Wat willen wij bereiken?

Met het programma Ruimtelijke ontwikkeling willen wij:

- Bijdragen aan een mooie, veilige en leefbare fysieke leefomgeving zowel in de stedelijke gebieden als in het buitengebied;
- Bijdragen aan de realisatie van een zo goed mogelijk bij de demografische en sociaal-economische ontwikkelingen aansluitend woningaanbod;
- Behoud van de Harense ruimtelijke kwaliteit van beeldbepalende groene lanen, een diversiteit in woningaanbod, rust en ruimte.

Doelstelling

Wij willen onze gemeente leefbaar, vitaal en aantrekkelijk houden voor onze huidige en toekomstige inwoners.

Ontwikkelingen

Diverse ontwikkelingen op het gebied van ruimtelijke ordening en volkshuisvesting bepalen voor het komende jaar onze beleidsinhoudelijke en uitvoerende activiteiten. De meest in het oogspringende worden hieronder genoemd.

Vooralsnog zijn wij komende jaren nog druk bezig met de realisatie van de woningbouwopgave in met name Haren Noord, de realisatie van de projecten in het Stationsgebied, het Haderaplein, de Meerweg en diverse inbreidingslocaties.

De demografische ontwikkeling van de gemeente – vergrijzing en ontgroening- is van grote invloed op onze woningbouw: welke type woningen zijn er de komende decennia nodig, wetende dat de vergrijzing over enkele decennia over zijn top zal zijn, wat betekent dat vervolgens voor het woningaanbod? Bouwen wij voor de nabije toekomst, voor de verre toekomst of kunnen wij ontwikkelaars verleiden slim en flexibel te bouwen?

Haren vergrijsst niet alleen, mensen blijven steeds langer, tot op hoge leeftijd, thuis wonen. Voor hun persoonlijke verzorging zullen mensen een beroep doen op de directe omgeving: familie, vrienden, de buurt. Deze ontwikkeling brengt met zich mee dat wij na moeten denken over de vraag wat dit betekent voor de woningbouw, het type woningen dat wij nodig hebben in de gemeente, eisen waaraan nieuwe woningen moeten voldoen, mogelijkheden om bestaande woningen aan te passen en te vergroten zodat zorg thuis kan plaatsvinden en mensen langer thuis kunnen blijven wonen. Het dwingt ons ook na te denken over de inrichting van de woonomgeving. De consequenties van deze ontwikkeling zullen wij moeten verwerken in nieuwe woningbouwplannen, in regelgeving, in het bijzonder in bestemmingsplannen.

Wij hebben te maken met een financieel uiterst onzekere tijd, daar hebben niet alleen burgers mee te maken maar ook ontwikkelaars en woningcorporaties. Tegelijkertijd zien wij vanuit de randen van de regio krimp optreden, jonge mensen trekken naar de Randstad en andere stedelijke gebieden. De noodzaak die er tot voor enkele jaren was om veel woningen te bouwen is er niet meer op dit moment. Vooralsnog was dat voor de gemeente Haren niet zo'n probleem: Haren is geen krimpgemeente, de gemeente is aantrekkelijk voor ontwikkelaars. Maar wij hebben ook te maken met regionalisering en dat heeft enkele jaren geleden geleid tot de vorming van de regio Groningen- Assen, waarbinnen vorig jaar gezamenlijke afspraken zijn gemaakt over de gezamenlijke regionale woningbouwtaakstelling. Deze is onder invloed van de genoemde ontwikkelingen flink naar beneden bijgesteld. Voor Haren is het aantal teruggebracht naar 786, terwijl wij er op basis van aanbod en locaties veel meer zouden kunnen bouwen.

Daarboven ontstaat een toenemende vraag naar transformatie van vastgoed, zoals scholen, verzorgingstehuizen, boerderijen en kantoren. Dat vraagt niet alleen om beleid maar ook om de vraag naar de betekenis daarvan voor de woningmarkt en onze regionale afspraken.

Verder worden wij geconfronteerd met voorgenomen regelgeving waarop wij proberen te anticiperen, maar dat zowel bij gemeenten als betrokken organisaties leidt tot onzekerheid en risicomijdend gedrag. Met name woningcorporaties hebben daarmee te maken. Ook de aangekondigde Omgevingswet speelt daarbij een rol. Door de Omgevingswet wordt het makkelijker om ruimtelijke projecten te starten. Regels op het gebied van omgevingsrecht worden gebundeld en vereenvoudigd. Hierdoor is er bijvoorbeeld meer ruimte voor maatwerk en zijn er minder regels. Haren heeft nog geen structuurvisie. Op grond van de huidige regelgeving dient Haren daarin alsnog te voorzien.

Naast regionalisering is er sprake van concentratie van taken. Haren heeft inmiddels de verplichte milieu taken overgedragen aan de Omgevingsdienst Groningen maar zal nog een besluit moeten nemen over de toekomstige positionering van de resterende uitvoerende taken op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving van activiteiten die voortkomen uit de WABO.

Binnen de Regio Groningen - Assen vindt een heroriëntatie op haar taken plaats waarbij het er nu op lijkt dat er minder nadruk komt te liggen op Regiopark, woningbouw en bedrijventerreinen. Vooruitlopend op de besluitvorming heeft de stuurgroep Regio Groningen - Assen aan de deelnemende gemeenten en provincies een voorstel tot verlaging van de contributie gedaan. Besluitvorming hierover vindt eind 2013 plaats. Vooruitlopend daarop hebben wij de verlaging als een ombuiging verwerkt.

Onder de vlag van de regeling Vitaal Platteland (Eu-programma Leader), zal met de gemeenten in de Plattelandsregio Centraal (Slochteren, Hoogezand - Sappemeer en Groningen), de provincie en diverse maatschappelijke partijen de discussie over vitalisering van het platteland worden gecontinueerd.

Wat gaan wij daarvoor doen

Met betrekking tot ruimtelijke planvorming zullen wij onder meer de volgende activiteiten gaan opstarten om de doelstellingen te bereiken:

- wij gaan een besluit nemen over nut, noodzaak en mogelijke aanpak van een “Structuurvisie Haren”;
- wij zullen de welstandsnota gaan herzien, daarin nemen wij ook mee onze visie met betrekking tot de zogenaamde “kan-bepaling” uit de Wro die de gemeente de ruimte biedt om zelf te bepalen of welstandseisen worden gesteld voor concrete bouwplannen of niet;
- wij stellen het bestemmingsplan Buitengebied op ten behoeve van vaststelling in het najaar 2014;
- wij stellen diverse postzegelbestemmingsplannen op, onder andere voor de Zernikelocatie, het Stationsgebied, de Ecologische verbindingszone Paterswoldsemeer en de Van der Meilocatie.

Ten behoeve van de vitalisering van het platteland zullen wij samen met de gemeente van Plattelandsregio Centraal een aantal thema’s uitwerken in het kader van de zogenaamde Gebiedsagenda als opvolger van de Tussenagenda 2012-2013:

- Voedsel, de relatie tussen stad en platteland;
- Recreatie en toerisme;
- Sterke dorpen: duurzame voorzieningen en duurzame oplossingen.

De concrete activiteiten die daarvoor worden uitgevoerd zijn voor een belangrijk deel afhankelijk van de organisatie en nadere uitwerking van de thema’s.

In 2014 zullen wij volop aan de slag gaan met de uitvoering van het in 2013 vastgestelde Woonplan 2023, samen met de meest betrokken partijen. Concreet betekent dit:

- uitvoering van het woningbouwprogramma waarbij de hoofdmoot ligt op de uitleg in Haren Noord (deelgebied 5 en 6, ongeveer 370 woningen) en in het gebied van Spoor tot Steeg (125 woningen);
- regelmatig overleg met alle partijen op de woningmarkt;
- beleid ontwikkelen voor hergebruik en herbestemming van maatschappelijk vastgoed;
- prestatieafspraken maken met de woningbouwcorporaties in de gemeente;
- monitoren van vraag en aanbod;
- 2 keer per jaar rapporteren over de uitvoering van het Woonplan en de woningbouwmonitor van de Regio Groningen Assen;
- het bestand sociale huurwoningen minimaal op 13,5% houden;
- het bevorderen van de aanpassing van bestaande en de bouw van nieuwe levensloopbestendige woningen;
- een betere afstemming en integratie van wonen én zorg;
- opstellen Verordening Fonds sociale huur.

Ten behoeve van de verlening van omgevingsvergunningen zullen wij de volgende activiteiten uitvoeren:

- Via de front-office besteden wij veel aandacht aan het traject voor de vergunningaanvraag zodat initiatieven vooraf beoordeeld en gecontroleerd worden. Hierbij is ook aandacht voor het digitaal loket.
- Alle aanvragen zullen wij behandelen binnen de wettelijke termijnen in de vorm van een besluit (i.c. beschikking); eenvoudige aanvragen binnen acht weken en complexe aanvragen binnen 26 weken. Wij streven ernaar dit sneller te doen.
- Voorgenomen beschikkingen kunnen de toets der kritiek doorstaan. Dat betekent dat zij juridisch houdbaar, ruimtelijk of planologisch en/of milieuhygiënisch verantwoord en praktisch uitvoerbaar zijn gebleken.
- Alle adviezen van de Commissie Bezwaarschriften en uitspraken van de Rechtbank hebben wij binnen zes weken na ontvangst ter besluitvorming aan het college van B&W voorgelegd.
- Wij zullen werken aan een actueel vergunningenbeleid en met aandacht voor brandveiligheid, bouwbeleidsplan met risicoanalyse, opslag voor gevaarlijke stoffen, risicovolle bedrijven.
- Het proces van afwikkeling van aanvragen voor een uitgebreide Wabo-procedure (gedeeltelijke herziening van een bestemmingsplan) hebben wij na indiening zodanig afgerond, dat binnen acht weken een voorgenomen besluit in de vorm van een beschikking (medewerking of afwijzen van het verzoek) schriftelijk aan de initiatiefnemer is bekend gemaakt en de betreffende omgevingsvergunning binnen acht weken na de afwikkeling is verleend en gepubliceerd.

Met betrekking tot handhaving en toezicht:

- wij stellen nieuw uitvoeringsbeleid vast waarin een programmatische aanpak voor het toezicht en de handhaving wordt omschreven. Een asbestprotocol zal deel uitmaken van dit beleid;
- wij voeren adequaat toezicht uit op alle verleende omgevingsvergunningen (met uitzondering van het basistakenpakket milieu dat door de Omgevingsdienst Groningen zal worden uitgevoerd);
- wij onderzoeken klachten en in het oog springende situaties op illegale activiteiten;
- wij handhaven op volgorde van prioriteit zoals is vastgelegd in het HandhavingsUitvoeringsplan (HUP) 2014;
- wij controleren of er wordt gebouwd volgens de bouwtekeningen en de voorwaarden uit de omgevingsvergunning. Daarnaast controleren wij op de eisen uit het Bouwbesluit, met name op constructieve veiligheid, brandveiligheid.

De vergunningverlening voor milieu-inrichtingen wordt door de Omgevingsdienst Groningen (ODG) uitgevoerd; wij blijven wel bevoegd gezag. Wij zullen bestaande milieuvergunningen actualiseren en nader afstemmen met de ODG. De meldingen Activiteitenbesluit blijven bij de gemeente. Voor de Handhaving Openbare Ruimte worden twee gekwalificeerde en beëdigde Boa's (buitengewone opsporingsambtenaren) ingehuurd bij de Stichting Veiligheidszorg Noord in Groningen.

Relevant beleidskader

- Landschapsontwikkelingsplan
- Groenstructuurplan
- Tussenagenda 2012-2013 Regio Centraal
- Nota archeologiebeleid
- Structuurvisie Meerweg
- Woonplan 2013-2023
- Monitor woningbouw regio Groningen-Assen
- Planningslijst Regio Groningen-Assen
- Instemmingsmodel Regio Groningen-Assen
- Handavingsplan 2012-2014

Wat mag het kosten?

In onderstaande tabel zijn de baten en lasten opgenomen die aan het programma verbonden zijn.

Producten	A	B	C	D	E = C + D	E - B
	2012 Realisatie	2013 Begroting	2014 Lasten	2014 Baten	2014 Saldo	Verschil 2014/2013
** 089 Komplan Algemeen	33.100	32.093	31.086	0	31.086	-1.007
** 234 Vergunningverlening bedrijven WM	107.124	115.905	57.305	0	57.305	-58.600
** 244 Handhaving bouwen	162.640	168.640	177.854	0	177.854	9.214
** 245 Handhaving Openbare ruimte	50.546	51.694	108.690	-21.446	87.244	35.550
** 251 Plattelandsbeleid	35.969	10.375	37.769	0	37.769	27.394
** 254 Ruimtelijke Plannen	850.520	729.840	782.840	0	782.840	53.000
** 264 Volkshuisvesting	41.328	44.200	40.640	0	40.640	-3.560
** 265 Omgevingsvergunning bouwen	78.426	-127.866	895.613	-1.012.052	-116.438	11.427
** 266 Omgevingsvergunning overig	86.747	89.333	168.481	-8.132	160.350	71.017
** 268 Naamgeving en huisnummering	39.228	41.941	31.441	0	31.441	-10.500
** 272 Grondzaken	125.435	0	0	0	0	0
6 Programma Ruimtelijke ontwikkeling	1.611.063	1.156.154	2.331.719	-1.041.630	1.290.089	133.935

Toelichting verschillen

Vergunningverlening bedrijven WM

Urenmutatie (€ 54.000 minder). Wij buigen € 5.000 om door de geluidsmetingen zelf te gaan doen en doordat wij het milieuvoorschriftenpakket hebben opgezegd.

Plattelandsbeleid

Uitzetting Plattelandsbeleid € 9.000 in verband met bijdragen in regionale projecten. De mutatie wordt daarnaast veroorzaakt door een urenmutatie van € 15.000 en een kapitaallastenmutatie van € 3.000.

Ruimtelijke plannen

De mutatie wordt veroorzaakt door een urenmutatie van € 75.000. Door de actualisatie van de Regiovisie wordt de jaarlijkse bijdrage van de deelnemers verlaagd met 20% ten opzichte van de oorspronkelijke bijdrage regiovisie (ombuiging € 22.000).

Omgevingsvergunning bouwen

De ramingen zijn niet de ramingen zoals worden gebruikt voor de kosten onderbouwing van de leges omgevingsvergunning.

Omgevingsvergunning overig

De ramingen zijn niet de ramingen zoals worden gebruikt voor de kosten onderbouwing van de leges omgevingsvergunning.

Handhaving Openbare ruimte

Urenmutatie (€ 36.000 meer).

Naamgeving en huisnummering

De mutatie wordt veroorzaakt door een urenmutatie van - € 10.500.

4.7 Programma Milieu

Portefeuillehouders: mevr. J.G. Vlietstra en dhr. R.D.J. Kouwenhoven

Wat willen wij bereiken?

- Harense kwaliteit van leefomgeving zowel voor nieuwe ontwikkelingen als (behoud daarvan bij) bestaande leefomgeving;
- mensen moeten hun leefomgeving als veilig ervaren;
- kostendekkendheid van de uitvoering van onze taken.

Doelstellingen

Wij zetten in op een goede dienstverlening en dragen zorg voor het behalen van de door het Rijk opgelegde milieu doelstellingen.

Ontwikkelingen

Per 1 november 2013 is de Omgevingsdienst Groningen (ODG, eerder RUD) van start gegaan. Haren heeft haar wettelijke basismilieutaken overgedragen aan de ODG. De werkwijze en sturing met betrekking tot de milieutaken zal veranderen als gevolg van afspraken die wij met de Milieu Dienst Groningen (MDG) maken over onder andere opvang van bodemtaken door de MDG. De gemeentelijke herindeling zal richtingbepalend worden.

Vanuit de samenleving is er een toenemende vraag naar de mogelijkheid van inzamelpunten voor kunststof, ook in de gemeente Haren. Hoewel er geen vergoeding is voor kunststofinzameling willen wij de ontstane vraag nader onderzoeken.

De bodemverontreiniging aan de Kroonkampweg 6 (voormalige chemische wasserij) bevindt zich in de monitoringsfase. De vijfde monitoringsronde heeft voor het laatst plaatsgevonden in mei 2012. De resultaten vielen echter tegen. Het afbraakproces stagneert, waardoor zonder extra maatregelen, de sanerings-doelstellingen niet gehaald kunnen worden.

Uit onderzoek in 2013 is gebleken dat de bodem ter plaatse bij zwembad Scharlakenhof is verontreinigd met PCB en een grondwaterverontreiniging.

Wij signaleren een toename van overlast door steenmarters in de gemeente. Steeds meer inwoners melden zich bij de gemeente vanwege overlast. De provincie heeft de gemeente Haren vergunning verleend om de steenmarters te vangen. De steenmarter laat zich evenwel niet gemakkelijk vangen, waardoor wij de bewoners feitelijk niet adequaat kunnen helpen.

Begin 2013 is een subsidieaanvraag sanering wegverkeerslawaaai aangevraagd bij het Bureau Sanering Verkeerslawaaai (BSV), ministerie van Infrastructuur en Milieu voor de Rijksstraatweg, Emmalaan en de Meerweg. De subsidie kan worden gebruikt om woningen, die een te grote geluidsbelasting hebben vanwege het verkeerslawaaai, beter te isoleren. Ook kan de subsidie worden gebruikt om verkeersmaatregelen (drempels, stil asfalt e.d.) aan te leggen of aan te passen.

Inmiddels zijn voor de drie aanvragen de beschikkingen voorbereidingssubsidie gevelmaatregelen woningen Meerweg en Rijksstraatweg en projectgebonden kosten inrichten 30 km zone Emmalaan afgegeven.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Wij stellen een nieuw handhavingsbeleid vast in een of meer documenten waarin gemotiveerd wordt aangegeven welke doelen wij stellen bij de handhaving en welke activiteiten wij daartoe zullen uitvoeren.

Wij zullen inzicht verschaffen in de wijze waarop wij bestuurlijke sancties opleggen alsmede de termijnen die wij bij het geven en uitvoeren daarvan hanteren; wij zullen daarbij ook aandacht besteden aan de aard van de geconstateerde overtredingen.

Om te kunnen voldoen aan de saneringsdoelstelling van de Kroonkampweg zal er een nieuwe pilot bodemsaneringsmethodiek worden gestart om vooralsnog de saneringsdoelstelling te behalen.

De onderzoeksresultaten van de bodemrapporten van zwembad Scharlakenhof uit 2013 zullen nader worden beoordeeld en wij zullen een besluit nemen over de noodzaak van sanering.

Wij blijven doorgaan met de gewogen inzameling van huisafval. Hierdoor bereiken wij een goede afvalscheiding en blijft de afvalstoffenheffing in Haren laag in vergelijking met andere gemeenten. Wij gaan onderzoeken hoe wij de kunststof inzameling anders kunnen inrichten. Wij gaan in gesprek met Nedvang, de contractpartner voor het bedrijfsleven voor de uitkering ingezamelde kunststoffen, of in Haren mogelijkheden zijn voor de inzameling van kunststof.

Wij willen de geluidshinder vanwege rail- en wegverkeer alsmede vanwege het emplacement terugdringen door het nemen van (bron-) maatregelen om zo een betere invulling te geven aan de woonkwaliteit van onze burgers.

Wij zullen in 2014 starten met voorlichting over steenmarters. Elke melder van de aanwezigheid van een steenmarter wordt bovendien bezocht en dan gaan wij de bewoners voorlichten over maatregelen die de bewoners kunnen nemen om steenmarters te weren.

Met betrekking tot milieutaken die wij zelf nog blijven uitvoeren zullen wij onze aanpak van de uitvoering daarvan afstemmen op de milieudienst Groningen waarbij wij in plaats van de reguliere controles zullen gaan kiezen voor aspectcontroles. Als leidraad zal de risicomatrix voor milieu-inrichtingen worden gehanteerd.

De controle bij meldingsplichtige bedrijven wordt ook door ons zelf gedaan. Door het ontbreken van capaciteit vindt er geen structureel gebiedsgericht milieutoezicht plaats, milieu-incidenten zullen wij situationeel beoordelen.

Aankomend jaar zullen wij meer duidelijkheid en sturing geven op de reclame-uitingen in onze gemeente.

Wij zullen een externe partij de opdracht geven de sanering van de Meerweg, de Rijksstraatweg en de Emmalaan uit te voeren. De kosten van de voorbereiding van de geluidssanering bedraagt in beginsel € 24.000, waarvan BSV reeds € 12.000 als voorschot aan ons heeft verstrekt.

In 2011 is gestart met de geluidsanering bij woningen. Er resteren nog drie woningen welke nog nader bekeken en aangepakt moeten worden. Deze 3 woningen zullen wij meenemen in het grootschalig geluidsaneringsproject van doorgaand railverkeerlawaaï.

Om te kunnen voldoen aan de geluidsvoorschriften uit de milieuvergunning van het spoorwegemplacement is het noodzakelijk dat er ter hoogte van Westerveen en Scharlakenhof een geluidsscherm wordt gerealiseerd over een lengte van 750 meter. Wij willen ervoor zorgen dat het scherm in 2014 wordt gebouwd.

Relevant beleidskader

- Gemeenschappelijke Regeling Omgevingsdienst Groningen
- Milieuwetgeving

Wat mag het kosten?

In onderstaande tabel zijn de baten en lasten opgenomen die aan het programma verbonden zijn.

Producten	A 2012 Realisatie	B 2013 Begroting	C 2014 Lasten	D 2014 Baten	E = C + D 2014 Saldo	E - B Verschil 2014/2013
** 228 Inzameling Huisafval	-87.995	0	2.164.253	-2.114.959	49.293	49.293
** 235 Bodem en Grondwater	43.264	59.340	69.900	0	69.900	10.560
** 236 Geluidhinder	5.786	24.649	16.624	0	16.624	-8.025
** 237 Algemeen Milieubeleid	82.428	115.622	117.396	0	117.396	1.774
** 239 Openbare Hygiene	18.814	20.095	20.072	0	20.072	-23
** 241 Gemeentelijke Interne Milieuzorg	18.483	17.484	25.484	0	25.484	8.000
** 243 Handhaving Milieu / reclame	134.951	135.130	119.050	0	119.050	-16.080
** 267 Algemene dienstverlening overig	17.292	12.859	40.394	-26.388	14.006	1.148
7 Programma Milieu	233.023	385.178	2.573.172	-2.141.347	431.825	46.647

Toelichting verschillen

Inzameling Huisafval

De ramingen zijn niet de ramingen zoals worden gebruikt voor de kostenonderbouwing van de afvalstoffenheffing. Wij verwijzen u naar de bijlage Afvalstoffenheffing 2014 voor de raming 2014 en een vergelijking met 2013.

Bodem en Grondwater

Urenmutatie (€ 11.000 meer).

Algemeen Milieubeleid

Wij ramen onze structurele bijdrage aan de RUD bij (onder aftrek van de kosten die wij zelf maakten voor de over te dragen werkzaamheden). Deze bijdrage daalt in verband met het aflopen van de zogenaamde frictie- en desintegratiekosten (€ 39.000 meer). Verder urenmutatie (€ 37.000 minder).

Handhaving Milieu / reclame

Urenmutatie (€ 16.000 minder).

Algemene dienstverlening overig

Wij verhogen de leges voor nutsbedrijven bij werkzaamheden aan de weg naar kostendekkendheid (ombuiging € 2.500).

4.8 Programma Onderwijs

Portefeuillehouder: dhr. Th.J.J. Sieling

Wat willen wij bereiken?

Wij willen er actief aan bijdragen dat Harense jongeren zo goed mogelijk zijn voorbereid op deelname in en aan de samenleving. Geen jongere mag daarin tussen wal en schip vallen. De onderwijsvoorzieningen moeten jongeren een goede plek bieden om hun talenten te ontwikkelen. Jongeren kunnen daarbij naar die school die het beste aansluit bij hun ontwikkelingsbehoefte.

Doelstellingen

Openbaar basisonderwijs (voorheen overschrijdingsregeling Bijzonder Onderwijs)

Wij willen conform artikel 23 voldoende openbaar onderwijs aan kunnen bieden aan de leerlingen in de gemeente Haren wanneer hier behoefte aan is.

Leerlingenvervoer

Wij willen de ouder(s)/verzorger(s) van leerlingen in de gemeente Haren zoveel mogelijk in staat stellen om hun kind naar een school te laten gaan door een gehele of gedeeltelijke vergoeding te verstrekken voor het vervoer conform de verordening leerlingenvervoer.

Onderwijshuisvesting

De gemeente voert een wettelijke zorgplicht uit om te voorzien in voldoende en adequate onderwijshuisvesting voor het primair, speciaal en voortgezet onderwijs binnen de gemeentegrenzen. Het uitgangspunt hierin is dat een gezond, betaalbaar en passend gebouw bijdraagt aan het welbevinden, plezier, gedrag en leerproces van kinderen en medewerkers.

Lokaal Onderwijs beleid - Kleine activiteiten

Wij willen de activiteiten die bijdragen aan het ontwikkelen van talenten en de volwaardige deelname van (basisschool) leerlingen in de maatschappij bevorderen door middel van het verstrekken van subsidie of leermiddelen.

Vakonderwijs lichamelijke opvoeding

Wij vinden voldoende en op een goede en verantwoorde manier bewegen door basisschoolleerlingen belangrijk. Hiervoor bieden wij aan alle groepen 3 tot en met 8 op de basisscholen vakonderwijzers bewegingsonderwijs aan.

Verzuimbeleid

Geen kind tussen wal en schip betekent dat elk kind een passende onderwijsplek heeft. De leerplichtwet 1969 is het wettelijk kader waarbinnen dit uitgangspunt wordt beschermd. Leerlingen van 5 tot 18 jaar vallen onder deze wet. Leerlingen die tot hun 23 jaar nog geen startkwalificatie hebben behaald worden in het kader van het Regionaal Meld- en Coördinatiepunt voortijdig schoolverlaten (RMC) toegeleid naar een leer- en of leerwerktraject.

Schoollogopedie

Wij willen voldoen aan de wettelijke taak om op het terrein van de logopedie 'op systematische wijze de gezondheidstoestand van jeugdigen te volgen en ontwikkelingen in gezondheidsbevorderende en -bedreigende factoren te signaleren'.

Volwasseneneducatie

Het realiseren van een educatie- en scholingsaanbod, toegesneden op de lokale situatie, zoals dat beschreven is in de Wet Educatie en Beroepsonderwijs en ten dienste is van het maatschappelijk functioneren van volwassenen.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Verzelfstandiging Openbaar Onderwijs

Sinds 2009 houdt de gemeente zelf geen openbaar onderwijs meer in stand, maar heeft dit verzelfstandigd in Stichting Openbaar Onderwijs Baasis. De overschrijdingsregeling is hiermee vervallen. Vanuit de eigen verantwoordelijkheden houden gemeente en Stichting Baasis elkaar voldoende op de hoogte. Hiervoor is een coördinatieplatform opgericht met een vertegenwoordiging van de wethouders onderwijs uit de gemeenten Haren en Tynaarlo en de bestuurder van stichting Baasis en de voorzitter van de Raad van Toezicht.

Leerlingenvervoer

De kinderen die gebruik maken van het leerlingenvervoer betreft veelal een kwetsbare doelgroep waar wij zorgvuldig mee om willen gaan. Het leerlingenvervoer is een openeinderegeling. Op financieel gebied is er belang bij een juiste en rechtmatige beoordeling van de aanvragen waarbij rekening wordt gehouden met jurisprudentie en wetgeving.

Onderwijshuisvesting

Om de 4 jaar wordt het Integraal HuisvestingsPlan (IHP) opgesteld waarin wij aangeven welke investeringen nodig zijn in de onderwijshuisvesting van scholen binnen de gemeente. Hiervoor ontwikkelen wij een samenhangend, meerjarig en financieel haalbaar beleid, eventueel gekoppeld aan andere maatschappelijke voorzieningen. Het uitgangspunt hierin is dat een gezond, betaalbaar en passend gebouw bijdraagt aan het welbevinden, plezier, gedrag en leerproces van kinderen en medewerkers. Een ontwikkeling is dat de schoolbesturen voor primair onderwijs vanaf 2015 zelf verantwoordelijk worden voor het groot onderhoud.

Lokaal Onderwijs beleid - Kleine activiteiten

Wij subsidiëren onder andere de EHBO-lessen, Anne Frankkranten en de CCBH voor de basisscholen in de gemeente Haren. Voor de EHBO en de Anne Frankkranten geldt dat deze voorzieningen in het schooljaar 2013-2014 voor het laatst vergoed worden in verband met de noodzakelijke ombuigingen.

Vakonderwijs lichamelijke opvoeding

De voorziening vakonderwijs gymnastiek maakt onderdeel uit van de verordening 'Materiële en financiële gelijkstelling'. Per groep 3 tot en met 8 vergoeden wij twee lessen gym onderwijs aan de basisscholen. De vakleerkrachten bewegingsonderwijs zijn in dienst van Stichting Baasis. Vanwege de terugloop van het aantal groepen wordt in overleg met Stichting Baasis gekeken naar andere mogelijkheden waar de vakonderwijzers kunnen worden ingezet. Wij willen daarbij gebruik maken van de rijksregeling combinatiefunctionarissen.

Schoollogopedie

De GGD voert een logopedische screening uit op het consultatiebureau en de basisscholen. Hiermee wordt op systematische wijze de gezondheidstoestand en ontwikkeling van jeugdigen gevolgd en ontwikkelingen in en van gezondheidsbevorderende en -bedreigende factoren gesignaleerd.

Volwassenenonderwijs

Jaarlijks ontvangen wij een budget van het rijk voor de inkoop van educatie, dat onderdeel uitmaakt van het participatiebudget. Het educatiebudget moet worden ingezet voor taal- en rekencursussen bij het Noorderpoort.

Leerlingenvervoer

Aanbieden van een passende vergoeding/voorziening volgens de geldende regelgeving. Als algemene basisgedachte willen wij uitgaan van het volgende principe: zo veel mogelijk zelf doen wat men zelf kan, daar waar dit niet kan hulp (maatwerk) aanbieden. Criteria die hierbij leidend zijn:

- Meer verantwoordelijkheid bij ouders/verzorgers van leerlingen in het leerlingenvervoer;
- Bevorderen van zelfredzaamheid;
- Maatwerk.

Activiteiten

Onderwijshuisvesting

- Op laten stellen van een leerlingenprognose om de capaciteitsbehoefte van scholen goed in beeld te hebben en te houden.
- Inzicht krijgen in en beheersen van de noodzakelijke investeringslasten voor de komende jaren door het 4-jaarlijks opstellen van een integraal huisvestingsplan.
- Opstellen van het huisvestingsprogramma en - overzicht op basis van de daarvoor ingediende aanvragen.
- Realiseren van nieuwbouw aan de Kerklaan voor de 1440 leerlingen en 150 medewerkers van het Zernike College (in gebruik name schooljaar 2015-2016).
- Voorbereiden van de herhuisvesting voor de Sint Nicolaasschool (in gebruik name schooljaar 2016-2017).
- Mogelijkheden onderzoeken en plan van aanpak maken om het energieverbruik op scholen te verlagen, waardoor tekorten bij schoolbesturen worden verminderd en er meer geld beschikbaar is voor het primaire proces.

Leerlingenvervoer

Het leerlingenvervoer valt onder een contract samen met het WMO- en kleinschalig openbaar vervoer. De huidige leerling-kilometerprijs voor het aangepast vervoer is zeer gunstig. De prijs wordt, gedurende het contract, jaarlijks op 1 januari geïndexeerd met de NEA-index.

In het najaar zal er een besluit komen over verlenging van het contract. Het huidige contract loopt tot 1 augustus 2015. Het ligt in de lijn der verwachting om het contract voor het onderdeel leerlingenvervoer te verlengen met een jaar tot 1 augustus 2016.

Relevant beleidskader

- Statuten Stichting Openbaar Onderwijs Baasis
- Integraal huisvestingsplan 2013-2016
- Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs gemeente Haren
- Verordening materiële en financiële gelijkstelling onderwijs
- Beleidsplan Wmo/LGB
- Effecten- en Resultatenboek Subsidies Welzijn, zorg en participatie 2013 - 2016
- Provinciaal Programmaplan Decentralisatie jeugdzorg

Wat mag het kosten?

In onderstaande tabel zijn de baten en lasten opgenomen die aan het programma verbonden zijn.

Producten		A	B	C	D	E = C + D	E - B	
		2012	2013	2014	2014	2014	Vershil	
		Realisatie	Begroting	Lasten	Baten	Saldo	2014/2013	
**	320	Overschrijdingsregeling Bijz. Ond	68.543	62.094	4.800	0	4.800	-57.294
**	331	Gemeentelijk Onderwijsbeleid	2.724.649	2.436.291	3.128.255	-42.199	3.086.056	649.765
**	344	Volwassenenonderwijs	4.856	1.603	66.956	-75.016	-8.060	-9.663
8 Programma Onderwijs		2.798.048	2.499.988	3.200.011	-117.215	3.082.796	582.808	

Toelichting verschillen

Overschrijdingsregeling Bijzonder Onderwijs

De suppletiereregeling (de tegemoetkoming in de energielasten van basisscholen) is in verband met bezuinigingen geschrapt. -/- € 57.000.

Gemeentelijk Onderwijsbeleid

De mutatie wordt voor een deel veroorzaakt door een urenmutatie van -/- € 42.000 en een kapitaallasten mutatie van € 164.000. Doordat de kosten voor de huur van noodlokalen van het Zernike College langer doorlopen als gevolg van een andere locatiekeuze, is het budget voor huurlasten € 100.000 hoger dan in 2013. Daarnaast worden de middelen die wij ontvangen van de gemeente Groningen voor het Zernike College, € 450.000, niet meer op dit product verantwoord maar in het gemeentefonds. Tenslotte is er een besparing verwerkt in het budget verzekering schoolgebouwen -/- € 15.000, een besparing door vervanging JeugdVolgSysteem van -/- € 6.000 en minder busvervoer in verband met gymnastiek voor de basisscholen in Onnen (gesloten) en Noordlaren (minder leerlingen) -/- € 4.500.

Volwassenenonderwijs

De mutatie wordt veroorzaakt door een urenmutatie van -/- € 9.600.

4.9 Programma Economische zaken

Portefeuillehouders: dhr. Th.J.J. Sieling en dhr. T. Berends

Wat willen wij bereiken?

Wij willen een gemeente zijn waar het voor bewoners en bezoekers in Haren goed werken en verblijven is. Wij streven ernaar dat de dorpskom van Haren een prettig verblijfsgebied is met een gevarieerd winkelaanbod, dat voorziet in de wensen van de 'eigen' economische klanten en in een aantal segmenten van regionaal niveau is; Naast het winkelaanbod vinden er in het centrum, de huiskamer van Haren, regelmatig activiteiten plaats om het centrum levendig te houden voor zowel de ondernemers als inwoners. Hier hoort natuurlijk ook een levendige en aantrekkelijke markt bij met een divers aanbod. Hierbij is het belangrijk dat gebruikers van de publieke ruimte rekening met elkaar houden.

Wij willen ons vastgoed op een duurzame, efficiënte wijze inzetten ten behoeve van de inwoners van Haren in het algemeen en de gebruikers van onze gebouwen in het bijzonder. Dit geldt ook voor de verspreide eigendommen. Het gaat hierbij met name om de in ons bezit zijnde gronden.

Schades aan gemeentelijke eigendommen willen wij zoveel mogelijk voorkomen. Dat geldt ook voor schade die door de gemeente wordt veroorzaakt.

De focus qua duurzaamheid ligt op de gemeentelijke organisatie. Dat wil zeggen dat wij gericht acties nemen om de gemeentelijke organisatie een voorbeeld te laten zijn voor de inwoners van de gemeente Haren. Een belangrijke doelstelling is om in 2015 als gemeentelijke organisatie klimaatneutraal te zijn. Naast de werkzaamheden om deze doelstelling te realiseren wordt in 2014 een ombuiging in het product duurzame ontwikkelingen doorgevoerd van € 30.000. Hierdoor komt de tweede doelstelling om de CO₂-uitstoot van de hele gemeente in 2030 met 25% te reduceren, onder druk te staan. Om de ombuiging te realiseren zal deze doelstelling in 2014 naar beneden bij gesteld moeten worden. Medio 2014 zal een voorstel gedaan worden om de langjarige doelstellingen op duurzaamheidsgebied bij te stellen.

Doelstellingen

Drank- en horecawet: ervoor zorgen dat ieder horecabedrijf beschikt over een correcte vergunning.

Evenementen: er op toezien dat evenementen veilig en goed verlopen en deze, met name in samenwerking met Ondernemend Haren, stimuleren. Op deze wijze willen wij het Het ondernemersklimaat in het centrum van Haren verder stimuleren.

Wij willen wekelijks een aantrekkelijke markt met een divers aanbod.

Wij willen inzichtelijk maken wat onze kosten zijn van het herstellen van schades door vernielingen aan openbare zaken (verhaalschades) en vergoedingen voor bij of aan derden aangerichte schades (aansprakelijkheidsschades). Wij willen een efficiënt en doelmatig beheer van vastgoed en andere gemeentelijke eigendommen, waarbij invulling wordt gegeven aan de opdracht om een aantal eigendommen af te stoten. Wij willen op duurzaamheidsgebied een voorbeeld zijn voor onze inwoners. Wij willen in 2015 klimaatneutraal zijn als gemeente, wij streven naar een verdere reductie van CO₂-uitstoot.

Ontwikkelingen

Het aantal aansprakelijkheidsschades dat wij ontvangen vertoont al jaren een stijgende trend. Het uit te keren bedrag volgt deze trend niet. Burgers en bedrijven dienen wel eerder een claim in waardoor de inzet om deze af te handelen toeneemt.

De vastgoedmarkt blijft naar verwachting ook voor 2014 zorgelijk.

In overleg met Ondernemend Haren worden in 2013 kaders opgesteld ten behoeve van het economisch beleid. Op basis hiervan wordt de subsidie voor ondernemend Haren in 2014 verstrekt.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Doelstelling

- Markt kostendekkend;
- Een gunstig klimaat voor ondernemers in het Centrum van Haren;
- Duurzaam inkopen, actieplan zonnepanelen realiseren en verduurzamen van het wagenpark.

Activiteiten

De gemeente streeft naar een levendig centrum. Ondernemend Haren is een belangrijke partner om dit te realiseren. Ondernemend Haren ontvangt een jaarlijkse subsidie om de huiskamer van Haren te verlevendigen en het ondernemersklimaat te versterken. Ondernemend Haren zal hiertoe activiteiten initiëren, organiseren of faciliteren om zo te komen tot een levendig centrum en een gunstig ondernemersklimaat. Natuurlijk hoort ook een Markt bij een aantrekkelijk centrum.

Zoals ieder jaar willen wij de schades en de kosten voor de verzekeringen zo laag mogelijk houden. Dit betekent dat er ook dit jaar weer kritisch wordt gekeken naar de premies van de verzekeringen.

Inwoners en bedrijven kunnen de gemeente aansprakelijk stellen voor door hen geleden schade. Eenvoudige schades worden door ons binnen 4 weken afgehandeld. Ingewikkelde schades, zoals bijvoorbeeld letselschades, worden overgenomen door onze verzekeraar en afgehandeld.

Schades die door burgers en bedrijven aan eigendommen van de gemeente worden veroorzaakt worden, daar waar bekend, verhaald op de daders of veroorzakers. Deze worden, als het schadebedrag groter is dan het eigen risico, ook gemeld bij de verzekeraar.

In 2013 heeft u besloten om de gemeentelijke eigendommen te categoriseren en om een aantal eigendommen af te stoten. Het komende jaar zal fasegewijs gewerkt worden aan de uitvoering hiervan. Wij hebben gekozen dit in fases uit te voeren enerzijds om in de uitvoering de werkzaamheden behapbaar te houden voor de organisatie en anderzijds om niet onze eigen concurrent in de markt te worden.

Jaarlijks wordt een aantal gebouwen geïnspecteerd om de onderhoudstoestand vast te stellen. De resultaten hiervan zullen worden verwerkt in de meerjarenonderhoud planning (MJOP). Periodiek worden de gevolgen van de mutaties in het MJOP bekeken in relatie tot de dotatie voor de Voorziening Onderhoud Gebouwen waaruit de werkzaamheden bekostigd worden. In 2014 zal hier via de Nota reserves en voorzieningen 2014 (onderdeel van de Voorjaarsnota 2014) over gerapporteerd worden.

Rond het groot onderhoud aan het vastgoed wordt in 2014 ingezet op de binnensportaccommodaties. Conform de kadernota sport zullen de sanitaire ruimten van de gymzalen ge-upgrade worden en tegelijkertijd zal het samengevoegde groot onderhoud uit een aantal jaren aan deze panden uitgevoerd worden. Deze werkzaamheden zullen in overleg met de gebruikers plaats vinden en zullen zo weinig mogelijk overlast moeten geven. Hierdoor zullen de grote werkzaamheden hoofdzakelijk in de vakanties plaats moeten vinden. Vandaar dat de werkzaamheden gefaseerd uitgevoerd zullen moeten worden en door zullen lopen tot in 2015.

Naast de gymzalen zal het achterstallig onderhoud aan de sporthal Scharlakenhof aangepakt worden. Dit zal gelijktijdig worden aanbesteed met het splitsen van de Grote zaal als onderdeel van het project nieuwbouw Zernike college. Ook in deze planvorming zullen de gebruikers betrokken worden en zal geprobeerd worden de sporters zo weinig mogelijk te hinderen.

Eind 2013 is een aantal onderzoeken en beleidsvraagstukken gestart welke in 2014 tot een resultaat of vervolg leiden. Gewerkt zal worden aan de uitkomsten van het onderzoek naar de toekomst van het Clockhuys en aan het opstellen van begraafplaatsenbeleid.

Tevens zullen de uitkomsten uit het verkennen onderzoek van de aanwezigheid van asbest en constructieve scheuren op de gemeentewerf verwerkt worden in een plan om het achterstallig onderhoud weg te werken.

In overleg met de buitensportverenigingen zal een traject gestart worden om een ombuiging op de beheer- en onderhoudskosten van de buitensport te realiseren. Dit willen wij bereiken door de bestaande afspraken voor het beheer en onderhoud van de sportparken te evalueren en door meer zelfwerkzaamheid van de gebruikers af te gaan spreken. Momenteel loopt er een pilot met de hockey vereniging GHHC waarbij op beleidsniveau afspraken (contracten) gemaakt worden over het beheer en onderhoud van sportpark Harenerholt voor de komende jaren. De ervaringen uit de pilot zullen worden gebruikt in de overleggen met de gebruikers van de overige sportparken.

In het voorjaar zal aan het terrein rondom de nieuwe Brede School de Octopus Oosterhaar de laatste hand gelegd worden en zullen de laatste opleverpunten afgerond worden. Daarna zal het geheel feestelijk worden geopend en kan het project worden afgerond. Naast de Brede School zal een bijdrage worden geleverd aan de nieuwbouw van de brandweerkazerne en project Zwembad Scharlakenhof.

Als verantwoordelijke voor de huisvesting van de eigen organisatie zullen wij de Bedrijfshulpverleningsplannen (BHV) actualiseren. In 2014 zullen de energie contracten voor de gehele organisatie Europees worden aanbesteed met als insteek om per 1 januari 2015 te kunnen beschikken over groene energie conform de duurzaamheidsdoelstelling.

Als laatste willen wij zo veel mogelijk bestaande huurcontracten actualiseren. Het grootste deel van de contracten is dusdanig op leeftijd dat deze bijgewerkt moeten worden aan de eisen van deze tijd.

De meeste van onze gronden maken deel uit van bestaande grondexploitaties of projecten. De overige vrije gronden willen wij voor verkoop aanbieden op basis van de marktwaarde, omdat deze geen bijdrage leveren aan de primaire gemeentelijke taken.

Voor het realiseren van de doelstelling om als gemeentelijke organisatie in 2015 klimaatneutraal te zijn zullen wij doorgaan het wagenpark te verduurzamen door de gefaseerde vervanging van voertuigen. De gemeente koopt duurzaam in aan de hand van de criteria van AgentschapNL. In navolging van afgelopen jaar wordt in 2014 verder gewerkt aan het meenemen van proportionaliteit bij het stellen van duurzaamheidscriteria. Belangrijk is de aanbesteding van groen gas en elektriciteit. Deze wordt in 2014 voorbereid en wij sluiten aan bij het collectief van Groninger gemeenten en de provincie Groningen. Het doel is om per 1 januari 2015 een nieuwe leverancier voor groen gas en elektriciteit te hebben. Deze aanbesteding zal bijdragen aan de doelstelling om de gemeentelijke organisatie in 2015 klimaatneutraal te laten zijn. Dit geldt ook voor het onderzoek naar zonnepanelen op gemeentelijk vastgoed, waarbij in 2014 de laatste hand wordt gelegd aan het realiseren van zonnepanelen op het gemeentehuis.

Dit zal worden gekoppeld aan een educatiepaneel waardoor in het gemeentehuis zichtbaar is hoeveel energie via de zonnepanelen wordt opgewekt. Verder wordt er gewerkt aan een aanvullend plan voor het plaatsen van meer zonnepanelen bijvoorbeeld op een gymzaal of sporthal. Daarnaast wordt het Platform Duurzaam Haren ondersteund, waarin lokale initiatieven en kennis gebundeld zijn. De mogelijkheden voor een kenniscentrum en de benodigde middelen hiervoor worden besproken en afgewogen.

Relevant beleidskader

- Klimaatnota
- Inkoopbeleid
- Duurzaamheidscriteria van AgentschapNL
- Marktverordening

Wat mag het kosten?

In onderstaande tabel zijn de baten en lasten opgenomen die aan het programma verbonden zijn.

Producten	A 2012 Realisatie	B 2013 Begroting	C 2014 Lasten	D 2014 Baten	E = C + D 2014 Saldo	E - B Verschil 2014/2013
** 041 Dienstverlening Europese Dienstenrichtlijn	70.548	70.049	86.548	-7.753	78.796	8.746
** 044 Schades	39.532	27.690	28.890	0	28.890	1.200
** 082 Markten/Standplaatsen	24.368	22.978	22.900	-17.510	5.390	-17.588
** 083 Economische Zaken	20.940	50.661	30.000	0	30.000	-20.661
** 100 Vastgoedbeheer	1.536.931	1.970.096	2.671.549	-679.520	1.992.028	21.933
** 240 Duurzame ontwikkelingen	88.745	127.556	47.980	-31.500	16.480	-111.076
** 285 Verspreide Eigendommen	-594.328	-2.689.298	85.636	-551.328	-465.692	2.223.606
9 Programma Economische zaken	1.186.736	-420.267	2.973.503	-1.287.611	1.685.892	2.106.159

Toelichting verschillen

Dienstverlening Europese Dienstenrichtlijn

De ramingen zijn niet de ramingen zoals worden gebruikt voor de kosten onderbouwing van de leges dienstverlening Europese Dienstenrichtlijn. Ten opzichte van de onderbouwing 2013 is er een mutatie in 2014. De ombuiging verhoging leges evenementenvergunningen / inzet op evenementen verminderen is teruggedraaid (€ 8.000 meer).

Marken/Standplaatsen

De ramingen zijn niet de ramingen zoals worden gebruikt voor de kosten onderbouwing van de marktgelden.

Economische Zaken

Verschil ontstaat door urenmutatie - € 12.000. Voor de ondernemers in Haren is een apart budget ingesteld ter promotie van Haren. In verband hiermee is besloten een aantal andere budgetten te laten vervallen - € 8.600.

Vastgoedbeheer

Het verschil ontstaat door minder kapitaallasten - € 23.000 en een hogere storting in de voorziening van € 44.000 ten behoeve van groot onderhoud, een ombuiging door het beheer en onderhoud van de velden (inclusief klein onderhoud gebouwen/voorzieningen) van de buitensport meer te verschuiven naar de verenigingen (€ 26.000) en door een efficiëntere inzet van personeel op het beheer van de sporthal realiseren wij een besparing van € 15.000.

Duurzame ontwikkelingen

De mutatie ontstaat voornamelijk door een urenmutatie van - € 45.000, lagere kapitaallasten - € 31.500 en een ombuiging van - € 30.000 door minder maatregelen in te realiseren met betrekking tot duurzaamheid.

Verspreide eigendommen

Eén van onze medewerkers zal (tegen betaling) werken ten behoeve van de GEM Haren Noord. Wij ramen de structurele inkomst van € 16.000 hier bij. In 2013 zal naar verwachting een boekwinst worden gerealiseerd op de inbreng van gronden in Haren Noord. Het gaat om een bedrag van € 2.221.000. Dit is de belangrijkste reden van de wijziging van het begrotingsbedrag op dit product (ten opzichte van de Begroting 2013).

4.10 Programma Werk en Inkomen

Portefeuillehouder: dhr. T. Berends

Wat willen wij bereiken?

Wij streven ernaar dat alle inwoners volwaardig kunnen meedoen aan onze samenleving. Daarbij richten wij ons vooral op die mensen die dat niet op eigen kracht kunnen. Een eerste voorwaarde om volledig mee te kunnen doen, is zelfredzaamheid. Mensen moeten in staat zijn om mee te doen. Die zelfredzaamheid kan worden aangetast door financiële problemen, sociale en psychische belemmeringen en lichamelijke beperkingen. Deze belemmeringen proberen wij zo mogelijk weg te nemen of te verlichten. Daarbij anticiperen wij zoveel mogelijk op de bevolkingsontwikkeling en dan vooral de effecten van de vergrijzing. Zelfredzaam zijn is één; zelf verantwoordelijkheid nemen en de kansen die geboden worden daadwerkelijk pakken, is twee. Mensen moeten uiteindelijk zelf ervoor kiezen om het maximale uit zichzelf te halen. Onze voorzieningen moeten die keus stimuleren en niet ontmoedigen. Geven zonder tegenprestatie te vragen leidt tot passiviteit en afhankelijkheid. Onze voorzieningen moeten een appèl doen op mensen om ook zelf hun best te doen. Hulp aan kwetsbare inwoners heeft dan ook twee kanten: ondersteuning bij het behoud en zo mogelijk herstel van het zelfredzame vermogen en het aanspreken en inzetten van hun eigen kracht. Ook inwoners die niet kwetsbaar zijn, nemen niet altijd optimaal deel aan de samenleving. Dat is jammer omdat de samenleving hen wel dringend nodig heeft. Vandaar dat wij deze inwoners ook aansporen om maatschappelijk actiever te worden via bijvoorbeeld vrijwilligerswerk.

Doelstellingen

Wij willen alle inwoners van onze gemeente de mogelijkheid bieden te participeren in de samenleving. Wij richten ons daarbij vooral op het opheffen van aanwezige belemmeringen.

Cliëntenbestand.

Door de onveranderde economische situatie is het bestand vanaf 2010 gegroeid. Begin 2013 is het bestand gegroeid naar meer dan 200 cliënten.

De ambitie is in 2013 een lager WWB-cliëntenbestand (streefcijfer was 168) te hebben is op dit moment niet reëel. Wij hebben te maken met een aantal onzekere factoren als de economische ontwikkeling en de steeds verder doorgevoerde bezuinigingen. Door de bezuinigingen van het kabinet, op bijvoorbeeld het participatiebudget (voor re-integratie) de mogelijkheden om cliënten te ondersteunen steeds verder afnemen en dat zal gevolgen hebben voor de re-integratie-/uitstroombmogelijkheden. Ook de uitwerking van andere bezuinigingsmaatregelen van het kabinet op het bijstandsvolume zijn nog onduidelijk.

Wij willen wel de ambitie aangaan om het cliëntenbestand weer beneden 200 cliënten te krijgen.

Ontwikkelingen

Een belangrijke langjarige trend is de vergrijzing. Het aandeel 65-plussers in onze bevolking zal stijgen. Dit zal gevolgen hebben voor arbeidsmarkt, maatschappelijke ondersteuning en toenemende vraag om integrale oplossingen binnen sociale domein.

De economische crisis speelt ons nog steeds parten. Het aantal inwoners van onze gemeente met een WWB (Wet Werk en Bijstand)-uitkering is in 2013 gestegen met meer dan 15% en het aantal inwoners dat gebruik maakt van de diensten van de kredietbank, blijft onverminderd hoog. Door de vergrijzing, de economische crisis en door de bezuinigingen van het Rijk zal het beroep op gemeentelijke voorzieningen toenemen. Daar staat tegenover dat de financiële ruimte van de gemeente zal afnemen.

Taakstelling statushouders

De afgelopen periode is de achterstand in de huisvestingstaakstelling voor statushouders omgezet van een achterstand in een overrealisatie. Het nieuwe systeem welke met ingang van 1 oktober 2012 geldt waarbij statushouders aan een gemeente worden gekoppeld en de gemeente binnen drie maanden voor huisvesting moet zorgen, werpt zijn vruchten af. Wij zullen ervoor zorg dragen dat wij in de pas lopen met de taakstelling.

Armoedebeleid

Juist in tijden van bezuinigingen willen wij het sociale voorzieningenpakket voor onze inwoners garanderen. Wij zullen bij de bezuinigingen het armoedebeleid zoveel mogelijk ontzien en zijn bereid om, daar waar nodig, hiervoor extra middelen in te zetten. Dit geldt ook voor de schuldhulpverlening. Door de verdere verslechtering van de economische situatie, het vergrote bereik van de huidige regelingen en een steeds verdere inperking van ondersteuningsmaatregelen van de Overheid maken dat de budgetten niet meer toereikend zijn. De centrale overheid zal naar verwachting in najaar van 2013 met nadere gelden en voorstellen komen voor aanpak op dit gebied.

In 2014 zullen wij mogelijk met maatregelen komen om op het gebied van kinderen in armoede meer ondersteuning te kunnen bieden. Hierbij zullen mogelijk afspraken met Stichting Leergeld worden gemaakt en eventuele maatregelen op het gebied van jeugddeelname aan sport.

Sociale werkvoorziening

Het Bedrijf voor Werk en Re-integratie (BWR) zit volop in ontwikkeling. Wij gaan er vanuit dat er in 2014 duidelijkheid zal zijn over het voortbestaan van de Gemeenschappelijke Regeling. Indien deze wordt opgeheven zullen de financiële verhoudingen veranderen. Verder blijft er binnen de Wet Sociale Werkvoorziening vooralsnog veel onduidelijkheid over de toekomstige situatie waarbij de rijkskortingen op de subsidie een belangrijke rol spelen. Ook de Participatiewet welke mogelijk met ingang van 2015 zijn intrede zal doen, zal invloed hebben op de verdere ontwikkelingen.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Doelstelling

1. Sociale en psychische belemmeringen die optimale zelfredzaamheid in de weg staan voorkomen en bestrijden en de sociale en psychische weerbaarheid van kwetsbare inwoners versterken.
2. De huidige trend van een toenemend aantal mensen met problematische schulden om te buigen in de periode 2013-2017. Op grond van de nieuwe wet Schuldhulpverlening zijn nadere afspraken gemaakt met de kredietbank. De integrale schuldhulpverlening is gericht op het realiseren van een samenhangend hulpaanbod van preventie tot en met zorg voor uitvallers, met als doel zowel financiële problemen als de oorzaken ervan op te lossen.
3. Het percentage inwoners dat vrijwilligerswerk verricht zal verder toenemen. Het vrijwilligerswerk zal daarbij verdere verbinding met de WWB krijgen. Het beleid is gericht op het stimuleren van werklozen tot vrijwilligerswerk en werken met behoud van uitkering en zo mogelijk gericht op doorstroom naar regulier werk.

Activiteiten

- Integraal werken binnen sociaal domein. Hierdoor koppelingen aanbrengen tussen WMO en bijstandsverlening. Dit levert mogelijkheden op ten aanzien van mantelzorg, vrijwilligerswerk, versterking kwetsbare groepen en betere afspraken met het werkveld.
- Netwerkbeheer met bedrijfsleven door accountmanagers team werk ten behoeve van binnenhalen vacatures.
- Werkervaringsplekken realiseren.

- Scholingsplaatsen afspreken.
- 'Social return on investment' nader vormgeven.
- Vrijwilligersplekken in overleg met werkveld realiseren.
- Prestatie afspraken worden verder vastgelegd met Kredietbank.

Cliëntenbestand.

Vermindering van het cliëntenbestand wordt bemoeilijkt door de afname van het beschikbare participatiebudget en de economische omstandigheden. Bij het verminderen van het cliëntenbestand is het niet alleen belangrijk ons te richten op de uitstroom maar ook op de instroom. Daar waar geen recht bestaat op een uitkering, kennen wij geen uitkering toe. Dit betekent niet dat wij meer gaan controleren, maar wel slimmer. De procedures rond de aanvraag en controle tijdens de periode van uitkering leggen wij vast in een handhavings- en controleplan. In het najaar van 2013 zijn diverse wijzigingen in wet- en regelgeving vertaald in nieuwe verordeningen. Hiermee zal het totale pakket aan kaders weer op orde zijn en kan er daar waar nodig streng worden opgetreden.

Relevant beleidskader

- WWB (wet werk en bijstand)
- IOAW (Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers)
- IOAZ (Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze zelfstandigen)
- Bbz (Besluit bijstandverlening zelfstandigen)

Wat mag het kosten?

In onderstaande tabel zijn de baten en lasten opgenomen die aan het programma verbonden zijn.

Producten	A	B	C	D	E = C + D	E - B
	2012 Realisatie	2013 Begroting	2014 Lasten	2014 Baten	2014 Saldo	Verskil 2014/2013
** 190 Bijstandsverlening	620.380	198.077	2.714.764	-2.452.147	262.617	64.540
** 191 Minima-Beleid	181.779	142.308	123.668	0	123.668	-18.640
** 196 loaw/loaz	108.230	113.580	109.900	0	109.900	-3.680
** 197 Werkloosheids- en Werk- gelegenheidsprojecten	344.612	155.957	1.495.507	-1.273.147	222.360	66.403
10 Programma Werk en inkomen	1.255.001	609.922	4.443.839	-3.725.294	718.545	108.623

Toelichting verschillen

Bijstandsverlening

Het verschil ontstaat door een urenmutatie van € 33.000, bezuiniging in de bedrijfsvoering van - € 10.000 (andere inzet sociale recherche) en bijdrage vanuit het ministerie voor voor- en vroegschoolse educatie van € 41.500.

Minima-Beleid

Het verschil ontstaat door een urenmutatie van - € 18.640.

Werkloosheids-en werkgelegenheidsprojecten

Het verschil ontstaat door een urenmutatie van - € 78.000, een bijraming van € 65.000 in verband met de bijdrage aan het exploitatieresultaat van de GR BWR en Lederz en een aframing van een post welke in 2012 abusievelijk als een structurele mutatie is opgevoerd in de Begroting in plaats van incidenteel (€ 79.083, Voorjaarsnota).

4.11 Programma Cultuur

Portefeuillehouders: dhr. R.D.J. Kouwenhoven en dhr. T. Berends

Wat willen wij bereiken?

Educatie en participatie met betrekking tot kunst en cultuur zijn van belang voor het welbevinden van onze inwoners. Wij streven naar een efficiënte culturele infrastructuur die past bij 'de maat van Haren'. Onze rol is daarbij vooral faciliterend. Wij leggen bij ons beleid de nadruk op de doelgroep jeugd. Dit zien wij terug bij de inhoudelijke afspraken die wij maken met onze gesubsidieerde instellingen, de bibliotheek en 't Clockhuys-CKC.

Doelstellingen

Wij streven naar 'meer aanbod voor minder budget'. Om dat te bereiken is samenwerking, afstemming, informatievoorziening en het faciliteren van activiteiten van groot belang. Wij streven naar aanvaardbare tarieven en willen met ons subsidiebeleid eigen initiatief van inwoners stimuleren. Wij geven alle vrijheid aan het particulier initiatief en beperken daarbij onze eigen rol als gemeente.

Ontwikkelingen

In oktober 2013 is de Speerpuntennotitie lokaal cultuurbeleid 2013-2016 aan de gemeenteraad voorgelegd. Hierin worden de beleidsvoornemens voor de komende jaren beschreven. Wij voorzien dat het voorzieningenniveau onder invloed van een terugtrekkende overheid en minder financiële middelen niet te handhaven is. Wij verleggen als gemeente de klemtoon de komende jaren van initiërend naar faciliterend en leggen meer verantwoordelijkheid neer bij het culturele veld.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Activiteiten

Kunst & Cultuur

De prestatieafspraken CRH, bibliotheek en Haren FM voor 2014 tot en met 2017 leggen wij vast in nieuwe meerjarenovereenkomsten 2014-2017. De bezuiniging bibliotheek 2014-2016 zal in overleg met ons worden ingevuld door inkrimping van personeel en efficiëncymaatregelen, in combinatie met inzet van vrijwilligers voor frontoffice taken. Wij besloten vooruitlopend op de vaststelling van de Cultuurnota de bibliobus in Glimmen en Noordlaren met ingang van 2014 op te heffen. De bibliotheek vult in 2014 de tweede tranche van de bezuinigingen 2013-2016 in. Wij zijn hierover met de bibliotheek in gesprek.

De CRH organiseert en ondersteunt kleinschalige, lokale activiteiten, samenwerking met het onderwijs en andere culturele spelers en activiteiten voor mensen met een beperking. Het budget van de CRH laten wij vooralsnog ongemoeid. De samenwerking van de culturele sector met welzijnsgerelateerde activiteiten wordt uitgebouwd. Wij roepen een cultureel overlegplatform in het leven met als deelnemers de CRH, 't Clockhuys, de bibliotheek en de gemeente.

Ontwikkelingssamenwerking

2013 was het laatste jaar dat de Stichting Haren-Kirambo een structurele gemeentelijke bijdrage ontving. De stichting zet in 2014 de contacten met Kirambo voort. Lokale initiatieven kunnen een beroep doen op de Regeling Verdubbelingsacties Ontwikkelingssamenwerking.

't Clockhuys

't Clockhuys-CKC is één van de grote spelers in het culturele veld in Haren en aanbieder van activiteiten op het gebied van muzikale en culturele vorming en cultuureducatie. Daarbij werkt 't Clockhuys-CKC nauw samen met de Culturele Raad Haren en de bibliotheek.

De maatschappelijk taak van 't Clockhuys-CKC als een gemeentelijk dienstverlenend en faciliterend centrum (naast eigen lessencursussen en workshops) is de afgelopen jaren steeds belangrijker geworden. 't Clockhuys-CKC organiseert een breed scala aan culturele activiteiten en cursussen en vernieuwing en uitbreiding op het gebied van aanbod en doelgroepen om de kostendekkendheid te verhogen. 't Clockhuys-CKC zet de komende jaren zo veel mogelijk vaste dienstverbanden van docenten om in contracten met zelfstandige docenten (zzp'ers).

Monumenten

Wij onderschrijven het belang van erfgoed inclusief monumenten voor de identiteit van onze gemeente. Monumenten in Haren bepalen voor een deel de aantrekkelijkheid van onze gemeente voor inwoners en bezoekers. Dit erfgoed ondersteunt toeristische, sociale en economische doelstellingen. Vaak is juist extra inspanning nodig om het bestaande alleen al in stand te houden.

In 2012 heeft de gemeenteraad een Erfgoedverordening vastgesteld waarin de aanwijzing en instandhouding van de gemeentelijke monumenten geregeld is. Sinds 2013 verzorgt de Historische Vereniging Old Go in onze opdracht de jaarlijkse Open Monumentendag. Hiervoor ontvangt Old Go een kleine subsidie.

Relevant beleidskader

- Speerpuntennotitie lokaal cultuurbeleid 2013-2017

Wat mag het kosten?

In onderstaande tabel zijn de baten en lasten opgenomen die aan het programma verbonden zijn.

Producten	A 2012 Realisatie	B 2013 Begroting	C 2014 Lasten	D 2014 Baten	E = C + D 2014 Saldo	E - B Verschil 2014/2013
** 144 Kunst & Cultuur	672.917	650.898	623.195	0	623.195	-27.703
** 146 Ontwikkelingssamenwerking	19.179	4.486	2.886	0	2.886	-1.600
** 152 't Clockhuys	218.438	399.921	972.572	-598.462	374.110	-25.811
** 167 Monumenten	-26.783	24.667	17.307	0	17.307	-7.360
11 Programma Cultuur	883.752	1.079.972	1.615.960	-598.462	1.017.498	-62.474

Toelichting verschillen

Kunst & Cultuur

De mutatie wordt voor een deel veroorzaakt door een urenmutatie van - € 13.000. In 2014 vult de bibliotheek de tweede tranche van de bezuinigingen in (- € 18.000).

Ontwikkelingssamenwerking

De mutatie wordt veroorzaakt door een urenmutatie van - € 1.600.

't Clockhuys

De mutatie wordt veroorzaakt door een urenmutatie van - € 8.000 en een lagere CKC overhead van - € 18.000.

Monumenten

De mutatie wordt veroorzaakt door een urenmutatie van - € 7.400.

4.12 Programma Sport en recreatie

Portefeuillehouder: dhr. Th.J.J. Sieling

Wat willen wij bereiken?

- Behoud en zo mogelijk versterking van de recreatieve en toeristische sector in Haren waarbij de primaire verantwoordelijkheid bij de recreatieve ondernemers zelf ligt.
- Het sportbeleid is vastgelegd in de Kadernota "Sport en Bewegen 2012 - 2015". Het doel van dit beleid is voorwaarden scheppen zodat meer mensen gaan sporten en bewegen, jong en oud en op een manier die zij zelf het prettigst vinden.

Doelstellingen

- Het zodanig beheren van het Paterswoldsemeergebied dat jong en oud er kan recreëren.
- Dat er in Haren door jong en oud gezwommen kan worden.
- Een kwalitatieve en kwantitatieve goede infrastructuur voor sportaccommodatie- en sportorganisatie moet iedereen in staat stellen om mee te doen. Wij streven naar het behouden van een actief, hoogwaardig en breed verenigingsleven met daarnaast aandacht voor bewegen in de openbare ruimte.
- Het intensiveren van de samenwerking tussen sport, onderwijs, kinderopvang.

Ontwikkelingen

Belangrijkste ontwikkeling met betrekking tot het Paterswoldsemeer is de discussie over de bezuinigings- taakstelling van het Meerschap en de beheersorganisatie en de afronding van diverse infrastructurele projecten.

Vanuit de gemeente Hoogezand en de recreatie-ondernemers rondom het meer is er een wens het Zuidlaardermeer verder te ontwikkelen en "op de kaart" te zetten.

Het realiseren van de combinatiefunctionaris door de inzet van de rijksmiddelen, waardoor de samenwerking tussen sport, onderwijs en kinderopvang kan worden geïntensiveerd. De "overcapaciteit" van de vakleerkrachten zal hierbij worden betrokken.

Het aantal door de gemeente in te richten openbare speelplaatsen terug te brengen naar ongeveer 15 speelplaatsen en bij de inrichting de doelgroep van 6 tot 12 jarigen als uitgangspunt te nemen.

Vastgesteld is dat de kwaliteit van onze binnensportaccommodaties te wensen overlaat. De inrichting is vaak gedateerd. Om die reden is een uitvoeringsplan opgesteld om de panden op te knappen. Uitvoering van dit plan zal in 2014 plaatsvinden.

In overleg met de sportverenigingen wordt gekeken hoe zij een actievere rol in beheer in onderhoud van velden en accommodaties kunnen krijgen. Om daarmee een bezuinigingstaakstelling te realiseren, zonder dat de financiële druk op de verenigingen wordt vergroot.

De huidige locatie van de paardenvereniging 'De Blauwe Ruiters' aan de Oosterweg is ontruimd. Door de Blauwe Ruiters wordt gewerkt aan een bedrijfsplan om, binnen de motie van uw raad, de manege in de nabijheid van de zorgboerderij "De Mikkelfhorst" te realiseren.

De realisering van een nieuwe ijsbaan bij Haren is mede afhankelijk van de plek waar de paardenvereniging "De Blauwe Ruiters" zich gaan vestigen.

Begin 2013 is door uw raad besloten om het budget Sportpromotie volledig te laten vervallen. In het jaar 2014 is dit volledig gerealiseerd.

Wat gaan wij daarvoor doen?

Het proces van transformatie van VVV naar de nieuwe organisatie/informatiepunt volgen en waar nodig in overleg treden met Ondernemend Haren.

Actief monitoren en controleren van de voortgang van het zwembad Scharlakenhof.

Met het bestuur van "De Blauwe Ruiters" de voortgang van de realisatie van een nieuwe manege, die past binnen de motie van uw raad volgen.

Met vertegenwoordigers van de voormalige ijsvereniging Haren de aanleg van een nieuwe ijsbaan die past binnen de motie die uw raad daarover heeft vastgesteld volgen.

Het realiseren van de combinatiefunctie op basis van de door het rijk verkregen rijksmiddelen.

Inspelen op nieuwe initiatieven vanuit de sport(verenigingen) en recreatie.

Relevant beleidskader

- Nota Toerisme en recreatie
- Gemeenschappelijke regeling Paterswoldsemeer en Zuidlaardermeer
- Intentieovereenkomst gemeente Haren en Stichting Exploitatie Zwemcomplex Scharlakenhof
- Kadernota Sport en bewegen 2012 - 2015 "Leven in beweging"

Wat mag het kosten?

In onderstaande tabel zijn de baten en lasten opgenomen die aan het programma verbonden zijn.

Producten	A 2012 Realisatie	B 2013 Begroting	C 2014 Lasten	D 2014 Baten	E = C + D 2014 Saldo	E - B Verschil 2014/2013
** 145 Sport	518.032	238.793	251.399	-2.432	248.967	10.174
** 178 Openluchtrecreatie en Toerisme	143.243	169.198	137.253	0	137.253	-31.945
12 Programma Sport en recreatie	661.276	407.991	388.652	-2.432	386.220	-21.771

Toelichting verschillen

Sport

De bezuiniging op sportpromotie heeft geleid tot een verlaging van het budget met € 14.000. Begrote huuropbrengsten buitensport zijn overgeheveld naar Vastgoedbeheer € 11.000. Het verschil wordt daarnaast veroorzaakt door een urenmutatie van € 13.000.

Openluchtrecreatie en Toerisme

De verlaagde bijdrage als gevolg van de bezuinigingstaakstelling van Haren aan het Meerschap heeft geleid tot een verlaging van € 22.000. Het verschil wordt daarnaast veroorzaakt door een urenmutatie van - € 9.600.

4.13 Programma Welzijn en Zorg

Portefeuillehouder: dhr. R.D.J. Kouwenhoven

Wat willen wij bereiken?

In het beleidsplan Wet Maatschappelijke Ondersteuning en Lokaal Gezondheidsbeleid (Wmo/LGB) 2013-2016 hebben wij de volgende maatschappelijke effecten van ons welzijns- en zorgbeleid geformuleerd:

- Meer inwoners met een uitkering zijn aan het werk en/of actief als vrijwilliger;
- Meer jongeren voelen zich betrokken en dragen bij aan de samenleving;
- De jeugdoverlast neemt af;
- Er zijn meer initiatieven op het terrein van welzijn en zorg van (samenwerkende) private en publieke rechtspersonen;
- Inwoners met een ondersteuningsvraag worden adequaat geholpen, voor zover nodig via algemene, collectieve of, in het uiterste geval, individueel maatwerk;
- Inwoners met lichte of tijdelijke beperkingen zijn in toenemende mate in staat om zelf en/of met behulp van collectieve voorzieningen, zelfstandig deel te nemen aan de maatschappij;
- Meer inwoners doen in een later stadium een beroep op ondersteuning / zorg.

Het gemeentelijk jeugdbeleid is gericht op het vergroten van de ontplooiingskansen van jeugd, het voorkomen van achterstand en uitval, het versterken van sociale binding van jeugdigen onderling en het voorkomen van overlast. Daarbij hebben wij extra aandacht voor de jongeren die in een slechte startsituatie verkeren. Wij bieden maximale ruimte aan de ouders/verzorgers en de jeugdigen zelf om aan de doelstelling inhoud te geven. Onze inzet is in belangrijke mate faciliterend en als vangnet bedoeld. Door het aanbieden van programma's aan de jeugd willen wij voorts bereiken dat de jeugd komt tot vormen van tijdsbesteding die geen overlast veroorzaken voor anderen.

Een van de belangrijkste doelstellingen van de transformatie van het sociaal domein is het (weer) centraal stellen van de eigen kracht van mensen en de samenleving. Dit heeft o.a. tot gevolg dat er een verschuiving moet plaatsvinden van zware naar lichtere vormen van ondersteuning.

Doelstellingen

Missie: Sociaal en Actief.

Visie: Iedere inwoner van Haren kan deelnemen en bijdragen aan de Harense samenleving.

Jeugd

In ons beleid gericht op jeugd streven wij de volgende doelen na:

- Het creëren van optimale ontwikkelingskansen voor kinderen en jongeren.
- Het stimuleren van goed burgerschap.
- Het bieden van een kind- en gezinsvriendelijke leefomgeving.
- Het zorgen voor een goede kwaliteit van de algemene jeugdvoorzieningen die aansluiten bij de vragen en behoeften van ouders, jeugd en samenleving.
- Het stimuleren van afstemming en samenspel van voorzieningen, jeugd, ouders en anderen in de pedagogische infrastructuur, zodat zij elkaar aanvullen en versterken.
- Afname jeugdoverlast (Effecten- en Resultatenboek subsidies welzijn, zorg en participatie 2013-2016).

Ontwikkelingen

Het Wmo/LGB beleid staat in het teken van de decentralisatie van rijks- en provincietaken naar de lokale overheid op het gebied van Jeugd, Wmo, Werk & Inkomen en Onderwijs; de transformatie van het Sociale Domein. Er zijn in het regeerakkoord contouren geschetst maar op dit moment zijn besluiten noch financiële uitwerkingen bekend.

Dit betekent dat wij vooralsnog onduidelijkheden moeten accepteren en in de loop van de beleidsperiode moeten anticiperen op nieuwe ontwikkelingen. Ons beleid voor de komende vier jaar is gericht op het ontwikkelen van wijkteams, collectieve voorzieningen en individuele voorzieningen.

In 2014 wordt van alle betrokkenen een grote inzet gevraagd: wij verbouwen terwijl de winkel open blijft.

Voor de hulp bij het huishouden wordt een korting op het budget voorzien van 40% in 2015. Dit vraagt om aanpassing van het beleid op dit onderdeel in 2014.

Jeugd

Het gemeentelijk jeugdbeleid is gericht op het vergroten van de ontplooiingskansen van jeugd, het voorkomen van achterstand en uitval, het versterken van sociale binding van jeugdigen onderling en het voorkomen van overlast. Daarbij hebben wij extra aandacht voor de jongeren die in een slechte startsituatie verkeren. Wij bieden maximale ruimte aan de ouders/verzorgers en de jeugdigen zelf om aan de doelstelling inhoud te geven. Onze inzet is in belangrijke mate faciliterend en als vangnet bedoeld. Door het aanbieden van programma's aan de jeugd willen wij voorts bereiken dat de jeugd komt tot vormen van tijdsbesteding die geen overlast veroorzaken voor anderen. Wij leggen de nadruk op gewone, positieve ontwikkeling en de eigen kracht van jeugd, gezinnen en hun sociale netwerken. Één van de belangrijkste doelstellingen van de transitie van het sociaal domein is dat er een verschuiving plaatsvindt van zware naar lichtere vormen van zorg en ondersteuning.

Wat gaan wij daarvoor doen?

De gemeente voert de regie op het lokale welzijns-, gezondheids- en jeugdbeleid. De gemeente stelt, op basis van de geldende wetgeving en het collegeprogramma, het beleid voor een periode van 4 jaar vast. De uitwerking van het beleid is besproken met de betrokken partners en vastgelegd in het Effecten- en Resultatenboek Subsidies Welzijn, Zorg en Participatie 2013-2016. De te leveren prestaties en financiën zijn voor elke partner vastgelegd in een (meerjaren)beschikking (subsidie) dan wel een contract.

De toegangsfuncties van het Centrum Jeugd en Gezin (CJG) en Bureau Jeugdzorg (BJZ) zullen onderdeel worden van de centrale toegang van het wijkteam. Dit krijgt in 2014 concreet vorm. Op deze manier vormt het wijkteam steeds meer de toegang tot ondersteuning. Het wijkteam vormt daarmee een belangrijke stap in de aanloop naar de decentralisaties in 2015. Met ingang van 2014 is het project jeugdoverlastcoördinatie opgenomen in de reguliere werkzaamheden van het jongerenwerk en de politie.

Voor de individuele voorzieningen geldt dat het contract voor de huishoudelijke hulp afloopt op 1 januari 2014. Nieuwe contracten zullen op die datum afgesloten zijn. De contracten voor de scootmobielen, rolstoelen trapliften etc. lopen nog door in 2014. Omdat wordt verwacht dat het budget voor de huishoudelijke verzorging per 2015 met 40% wordt gekort, zal 2014 in het teken staan van de ombuiging van het beleid voor huishoudelijke verzorging. Deels kan dit bijvoorbeeld door meer collectieve voorzieningen te organiseren zoals een was- en strijkservice of boodschappendienst. Ook zal onderzocht worden of via de bemiddelde hulp - een fiscaal gunstige constructie - zoveel mogelijk huishoudelijke hulp in stand kan blijven. Voor woningaanpassingen/woonvoorzieningen worden geen bijzondere ontwikkelingen verwacht. Het collectief vervoer heeft te maken met sterk stijgende kosten. In 2013 is al gestart met onderzoek naar mogelijkheden om de kosten zoveel mogelijk in de hand te houden. Onderzocht zal worden in hoeverre het Awbz vervoer dat in het kader van de decentralisaties overkomt, hier aan bij kan dragen, bijvoorbeeld door een vergaande integratie van deze vervoersstromen.

Onze opgave is om iedereen naar vermogen te betrekken bij de samenleving. Wij doen een beroep op de mogelijkheden van inwoners, wij realiseren goede informatievoorziening, wij versterken de bewustwording en ondersteunen - tijdelijk - initiatieven die gericht zijn op het versterken van de eigen mogelijkheden en participatie aan de maatschappij. Wij kiezen voor inzet op weerbaarheid, collectieve voorzieningen en tijdelijke individuele ondersteuning. Preventie leggen wij vooral neer bij de ketenpartners. Onze gemeentelijke regierol is gericht op de voorbereiding en transformatie in het kader van de decentralisaties, het aanjagen van initiatieven en het organiseren van de wettelijke verplichtingen.

Activiteiten

Bovenstaande prioritering leidt tot de volgende inzet voor de periode 2014-2015:

Lokaal vs regionaal/provinciaal

1. Inzet op de ontwikkeling van één sterke, lokale 0de en 1ste lijn(organisatie) alsmede de ambulante 2de lijn.
2. Samenwerking voor specialistische en intramurale zorg met gemeenten in regio/provincie Groningen omdat de jeugdzorg, maatschappelijke opvang en zorgkantorregio in Gronings verband zijn gefinancierd en georganiseerd.

Sociaal cultureel vs opbouwwerk

1. Inzet op opbouwwerk, dat wil zeggen versterking van wijken en buurten. Afbouw subsidiëring sociaal culturele activiteiten. De organisatie en financiering van activiteiten voor inwoners met en zonder beperkingen laten wij over aan inwoners, clubs, verenigingen, aanbieders etc.

Individuele ondersteuning vs collectieve voorziening

1. Individuele ondersteuning alleen voor de meest kwetsbare, zelfstandige wonende inwoners, max budget vaststellen voor de diverse vormen van ondersteuning.
2. Ondersteuning zoveel mogelijk als collectieve voorzieningen organiseren met maximale inzet van vrijwilligers. Collectieve voorzieningen zijn bijv. personenalarmering, maaltijdvoorziening, openbaar vervoer, algemene opvoedondersteuning, huur hulpmiddelen, tuin- en klussendienst, was- en strijkservice, boodschappendienst, financiële administratie, formulierenbrigade etc.
3. Inwoners stimuleren een beroep op elkaar te doen, aanpak vraagverlegenheid.

Preventie vs handelen op vraag

1. Preventie krijgt een lagere prioriteit. Het initiatief voor gezond leven, geïnformeerd zijn en voorkomen van rampspoed ligt op de eerste plaats bij inwoners zelf. "Ouderdom overkomt je niet". Eventuele activiteiten in dit kader zullen wij per keer beschouwen.
2. Vroegsignalering is een taak van de wijkteams. Door grote zichtbaarheid en aanwezigheid in de wijk moeten signalen snel bij het wijkteam terecht komen. Inwoners, professionals, vrijwilligers, burens hebben een verantwoordelijkheid in het melden van zorg. Vooralsnog zal het meldpunt bezorgd actief blijven.

Vraaggericht vs aanbodgericht

1. Het accent ligt op vraaggerichte ondersteuning en afbouw van doelgroepgerichte ondersteuning. Dit betekent dat algemene voorzieningen zoals het mantelzorgsteunpunt, steunpunt voor vluchtelingen, ouderensozen, ondersteuning van de jeugdsozen en algemene informatievoorziening zoals bijvoorbeeld door het loket en het CJG wordt gegeven, worden verzelfstandigd dan wel, gedurende een korte periode, projectmatig ondersteund. Hiermee willen wij meer flexibele inzet van middelen tot stand brengen.
2. Wij zetten maximaal in op financiering van individuele ondersteuning d.m.v. persoonlijke budgetten en niet op inkoop via aanbesteding. Wij zetten in op de relatie met de cliënt en de cliënt draagt zelf zorg voor de relatie met de aanbieder van zijn/haar keus. De budgetten worden berekend op basis van lokale en sobere ondersteuning, gecombineerd met inzet van eigen netwerk, informele hulp en collectieve voorzieningen.

Gemeentelijke regierol vs burgerinitiatieven en marktwerking

1. Wij kiezen voor een beperkte gemeentelijke regie. Daar waar wij geen samenwerking kunnen afdwingen, investeren wij niet in het verleiden tot samenwerking en verbinding. Wij zetten in op wijkteams die tijdelijk individuele ondersteuning bieden, collectieve voorzieningen en vroegsignalering. Het opbouwwerk wordt ingezet om voorzieningen voor ontmoeting en sociale cohesie te ondersteunen waarbij het doel is dit soort voorzieningen onder beheer van buurt of het dorp te brengen.

Relatiemanagement vs kostenbeheersing

1. Wij zetten maximaal in op kostenbeheersing en het voorkomen van overschrijding van de beschikbare budgetten voor Wmo, Jeugd en participatie

Participatie vs hulpverlening

1. Wij zetten in op maximale participatie naar vermogen en zien de cliënt meer en meer als burger.

Relevant beleidskader

- Kadernota Wmo januari 2012
- Beleidsplan Wmo/LGB maart 2013
- Wet Publieke Gezondheid
- Wet Maatschappelijke Ondersteuning
- Wet op de Jeugdzorg

Wat mag het kosten?

In onderstaande tabel zijn de baten en lasten opgenomen die aan het programma verbonden zijn.

Producten	A	B	C	D	E = C + D	E - B
	2012 Realisatie	2013 Begroting	2014 Lasten	2014 Baten	2014 Saldo	Vershil 2014/2013
** 142 Jeugd	747.651	627.002	590.215	0	590.215	-36.787
** 143 Zorg	1.101.591	1.037.482	1.166.962	0	1.166.962	129.480
** 148 Welzijn	181.643	208.253	151.293	0	151.293	-56.960
** 209 Leefvoorzieningen Gehandicapten	642.632	573.500	553.900	-6.000	547.900	-25.600
** 210 Woonvoorzieningen Gehandicapten	194.870	234.228	179.508	0	179.508	-54.720
** 211 Huishoudelijke verzorging (WMO)	1.457.794	1.525.124	1.956.500	-573.376	1.383.124	-142.000
** 213 Leefbaarheid Buurten En Dorpen	0	0	0	0	0	0
13 Programma Welzijn en zorg	4.326.181	4.205.589	4.598.378	-579.376	4.019.002	-186.587

Toelichting verschillen

Jeugd

Urenmutatie - € 5.000. Subsidie jeugdoverlastcoördinator is vervallen met ingang van 2014 - € 32.000.

Zorg

Vanwege het niet realiseren van de financiële taakstelling op de begroting van de Gemeenschappelijke Regeling GGD is het budget GGD verhoogd met € 53.000. In het budget Zorg zijn de kosten opgevoerd van de routekaart Jeugd € 14.600. Daarnaast wordt het verschil verklaard door een urenmutatie van € 81.000.

Daar tegenover staat een ombuiging op zorgbeleid: de uitvoering van de beleidsvoornemens uit het Wmo beleidsplan Thuis in Haren, goed voor elkaar! 2008-2012 heeft plaatsgevonden (bijvoorbeeld verkennende huisbezoeken, meldpunt bezorgd, thuisadministratie, tuinonderhoud zijn opgenomen in de bedrijfsvoering van verschillende partners). Daarmee realiseren wij een ombuiging van € 19.000.

Welzijn

Door het structurele budget voor incidentele subsidies te verlagen, realiseren wij een ombuiging van € 15.000. Maatschappelijke stages werden voor het laatst in 2013 vergoed: - € 45.000. Daarnaast wordt het verschil verklaard door een urenmutatie van € 3.000.

Leefvoorzieningen Gehandicapten

De mutatie wordt veroorzaakt door een urenmutatie van - € 14.000 en het realiseren van een ombuiging van - € 11.600 conform Kadernotitie ombuigingen 2013-2014. In 2012 is in samenwerking met ZINN geïnvesteerd in de aanpassing van appartementen. Deze appartementen worden aangeboden aan inwoners in plaats van aanpassingen aan een woning. Om deze reden wordt er door inwoners minder een beroep gedaan op het budget woningaanpassingen. Onze investering in 2012 wordt nu terugverdiend. Daarom voeren wij een structurele mutatie van € 50.000 door in de begroting.

Huishoudelijke verzorging

De mutatie wordt veroorzaakt door een urenmutatie van - € 36.000. Vorig jaar zijn de eigen bijdragen voor huishoudelijke verzorging aangepast. Vanaf 2013 is het effect van deze maatregelen zichtbaar. Daarom voeren wij een structurele mutatie van € 93.000 door in de begroting.

4.14 Programma Decentralisatie

Portefeuillehouders: dhr. R.D.J. Kouwenhoven, dhr. Th.J.J. Sieling en dhr. T. Berends

Wat willen wij bereiken?

Op 1 januari 2015 is de gemeente Haren in staat de verplichtingen voortvloeiend uit de Jeugdwet, de Wmo 2015, de participatie wet en een aantal nieuwe wettelijke maatregelen uit te voeren.

Doelstellingen

1. Inwoners zijn voldoende gefaciliteerd (conform de wettelijke verplichtingen) om te participeren en bij te dragen aan de Harense samenleving.
2. Instellingen zijn voldoende gefaciliteerd en toegerust om de wettelijke verplichtingen te realiseren conform de gemeentelijke uitgangspunten zoals verwoord in het beleidsplan Wet Maatschappelijke Ondersteuning/Lokaal Gezondheidsbeleid, het beleidsplan participatie en de regionale & provinciale afspraken.
3. De financiële kaders zijn niet overschreden.
4. Het proces van transformatie van het sociale domein loopt.

Ontwikkelingen

De transitie van het Sociale Domein moet per 2015 geregeld zijn. Op onderdelen, met name de specialistische ondersteuning, worden zogenaamde overgangsarrangementen ontwikkeld. De transformatie van het sociale domein is een langduriger proces. In 2014 besluit de regering over de nieuwe wetgeving en de budgetten. Alle partijen in het sociale domein (burgers, beroepskrachten en bestuurders) moeten investeren in het nieuwe speelveld en de nieuwe spelregels. Dit proces van kanteling zal enige jaren duren. Communicatie en flexibiliteit zijn voor alle partijen van wezenlijk belang.

Eind 2013/begin 2014 zal een provinciale en een lokale keuzenota Sociaal Domein worden voorgelegd aan de Gemeenteraad. Op basis van deze keuze zal in 2014 in ieder geval de transitie worden geregeld. Op onderdelen zal ook een aanzet tot transformatie worden gegeven.

Voor de transitie en transformatie van het Sociale Domein ontvangt de gemeente een budget. In 2014 komt daar ook een budget bij voor de ontwikkeling van de wijkteams. Tegelijkertijd zal er ook op een aantal onderwerpen een korting plaatsvinden. In de septembercirculaire zal het Rijk een indicatie van het financieel kader per gemeente aangeven. Dit budget zal gebaseerd zijn op de uitgaven voor deze taken in 2011 + een korting van gemiddeld 25% voor Wmo en 15% voor jeugd.

Voor de transitie en transformatie van specialistische Jeugdzorg, zoals bv de justitiële Jeugdzorg, zijn de 23 Groninger gemeenten een samenwerkingsverband aangegaan, De Routekaart Jeugd. Aan deze routekaart draagt de gemeente Haren in 2014 €14.600 bij. Het Rijk heeft de gemeenten verplicht om voor de specialistische Jeugdzorg een overgangsarrangement te maken. Het doel hiervan is continuering van de ondersteuning van jongeren onder de 18 jaar. Het Rijk zal hiervoor een financiële compensatieregeling treffen.

Voor de transitie en transformatie van de Wmo is ook een samenwerkingsverband met de 23 Groninger gemeenten georganiseerd. Ook hier wordt samengewerkt op met name de specialistische, 2de lijns ondersteuning.

De provinciale samenwerkingsverbanden Jeugd en Wmo werken op onderdelen samen en streven naar een gelijke planning.

Rond participatie moet samenwerking en beleidsontwikkeling nog starten. Vraagtekens ten aanzien van de positie en verantwoordelijkheden van de Arbeidsmarkt regio spelen hier een rol.

Wat gaan wij daarvoor doen?

In januari 2014 worden aan de gemeenteraad twee keuzenota's (op provinciaal en lokaal niveau) ter vaststelling aan geboden. Deze keuzenota's voor het gehele sociale domein gaan in op onder andere de volgende onderwerpen:

- Cliëntparticipatie, Lokale toegang & wijkteams, Financiering, Inkoop & contractering, Vervoer, Samenwerking met Ziektekosteverzekeraar&Zorgkantoor, Kwaliteit & handhaving, wet- en regelgeving, Bedrijfsvoering, Bijzondere doelgroepen en Voorliggende voorzieningen.
- Invulling geven aan bovengenoemde onderwerpen op basis van de keuzes van de gemeenteraad.

Activiteiten

1. Contracteren van instellingen, opstellen verordening, besluit en beleidsregels, organiseren van wijkteams en toegang, organiseren van vervoer, organiseren samenwerking met huisartsen, aanpassen & inrichten bedrijfsvoering, communicatie met alle partijen, ontwikkeling van voorliggende voorzieningen, afstemming met andere gemeenten, scholing & kennis uitwisselen, werkgeversbenadering, ondersteuningsarrangementen etc.
2. In januari 2014 worden aan de gemeenteraad twee keuzenota's (op provinciaal en lokaal niveau) ter vaststelling aan geboden. Deze keuzenota's voor het gehele sociale domein gaan in op onder andere de volgende onderwerpen:
Inkoop & contractering, Vervoer, Samenwerking met Ziektekosteverzekeraar & Zorgkantoor, Kwaliteit & handhaving, wet- en regelgeving, Bedrijfsvoering, Bijzondere doelgroepen, Financiering, Cliëntparticipatie, Lokale toegang & wijkteams en Voorliggende voorzieningen.
3. Invulling geven aan bovengenoemde onderwerpen op basis van de keuzes van de gemeenteraad

Relevant beleidskader

- Wmo 2015
- Jeugdwet
- Participatiewet
- Rijksmaatregelen op het gebied van bijv. passend onderwijs
- Kadernota Wmo
- beleidsplan Wmo/LGB
- Provinciaal Programmaplan Decentralisatie Jeugd

5 Paragrafen

5.1 Verbonden partijen

Inleiding

Een gemeente kan in principe zelf bepalen hoe een bepaalde taak wordt uitgevoerd. De gemeente kan er bijvoorbeeld voor kiezen de uitvoering zelf ter hand te nemen of de uitvoering te regelen (via een gemeenschappelijke regeling) met een aantal regiogemeenten gezamenlijk. Kernvragen blijven steeds of de doelstellingen van het uitvoerende orgaan nog steeds corresponderen met die van de gemeente en of de doelstellingen van de gemeente gerealiseerd worden.

Vanwege de bestuurlijke, beleidsmatige en/of financiële belangen en mogelijke risico's is het gewenst dat in de begroting aandacht wordt besteed aan rechtspersonen, waarmee de gemeente een band heeft.

Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) (artikel 1) geeft als (enge) definitie: "een verbonden partij is een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de gemeente een bestuurlijk en een financieel belang heeft". Een financieel belang is een aan de verbonden partij ter beschikking gesteld bedrag dat niet verhaalbaar is indien de verbonden partij failliet gaat, onderscheidenlijk het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat indien de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt. Dit betekent dan ook dat, wanneer een verbonden partij failliet mocht gaan, de deelnemers in deze verbonden partij, dus ook de gemeente Haren, voor extra kosten zullen komen te staan. Uit bovenstaande blijkt dus ook dat bij leningen en garantstellingen geen sprake is van een verbonden partij: de gemeente houdt juridisch verhaal als de partij failliet gaat. Ook bij exploitatiesubsidies is geen sprake van een verbonden partij: het gaat om overdrachten (subsidiës).

Bestuurlijk belang is zeggenschap, hetzij op basis van vertegenwoordiging in het bestuur hetzij uit hoofde van stemrecht. Er is sprake van een verbonden partij als de wethouder, het raadslid of de ambtenaar van de gemeente namens de gemeente in het bestuur van de partij plaatsneemt, of namens de gemeente stemt. Bij alleen een benoemingsrecht of een voordrachtsrecht - de gemeente mag een bestuurder of commissaris in de organisatie benoemen of voordragen - is strikt genomen geen sprake van een verbonden partij. Gemeenten maken vaak van een dergelijk recht gebruik om ervoor te zorgen dat kwalitatief goede bestuurders in het bestuur van de partij terechtkomen. In deze paragraaf treft u bij de verbonden partijen ook de namen van de Harense bestuurders die deelnemen in het bestuur van de betreffende verbonden partij.

In deze paragraaf is het begrip verbonden partijen echter wat ruimer opgevat dan in het BBV. Daarom zijn bijvoorbeeld ook de belangrijkste organisaties die geen rechtspersoonlijkheid hebben, opgenomen. Maar eveneens zijn opgenomen stichtingen waarin de gemeente een benoemingsrecht heeft of die zij ook een subsidie geeft, grote organisaties waar de gemeente of een bestuurder levert en of zich garant stelt enz. De reden voor deze "brede" invulling van de paragraaf verbonden partijen is de behoefte aan overzicht. De belangrijkste partijen aan wie de gemeente zich op een of andere manier bestuurlijk en/of financieel verbonden heeft komen nu op één plek in de begroting en rekening bij elkaar.

Financieel belang

In totaal wordt aan de gemeenschappelijke regelingen (in ruime zin) door de gemeente Haren jaarlijks een bedrag van in orde van grootte van € 3,5 miljoen betaald in de vorm van inwonerbijdragen of voor verleende producten of diensten.

Gemeenschappelijke regelingen

In deze paragraaf is per gemeenschappelijke regeling een format ingevuld. De reden hiervoor is dat landelijk, maar ook in Haren, meer inzicht wordt verlangd in de verbonden partijen waardoor het inzicht en de "grip" vergroot kan worden. Ook is van een aantal grotere stichtingen waarbij de gemeente financieel is betrokken een afzonderlijke format opgenomen.

Voor de in de formats voorkomende financiële gegevens is zoveel mogelijk gebruik gemaakt van de jaarrekeningen 2012 en van de begrotingen 2014 van de diverse instellingen. Ook voor de gesignaleerde risico's geldt dat deze, voor zover mogelijk, zijn gebaseerd op de gegevens uit de jaarrekeningen 2012 en uit de begrotingen 2014 van de diverse instellingen.

Naam	Gemeenschappelijke regeling Centrum voor Automatisering Noord-Nederland (CEVAN) in liquidatie
Doel	De GR hield zich bezig met automatisering bij gemeenten en verkeert sinds 1993 in liquidatie
Deelnemende partijen	Noordelijke gemeenten
Bestuurder(s)	Algemeen bestuur: - Dagelijks bestuur: -
Financieel	Bijdrage Haren 2012: € 1.296 Bijdrage Haren 2014: € 0
Financiële ontwikkeling	Ingaande 2013 wordt geen inwonerbijdrage meer geheven. 2014 is het laatste operationele jaar van de GR. CEVAN zal ultimo 2014 worden geliquideerd.
Inhoudelijke ontwikkeling	Alleen nog aflopende wachtgeldverplichting voor 1 oud-medewerker (tot augustus 2015).
Risico's	Geen, de algemene reserves dekken de lopende wachtgeldverplichtingen (geprognosticeerde stand AR ultimo 2014 bedraagt € 52.000 positief).

Naam	Gemeenschappelijke regeling Regio Centraal Groningen (RCG) in liquidatie
Doel	De GR was een samenwerking van gemeenten uit de regio centraal en de gemeenten in het Westerkwartier. Het was een zogenaamde integrale territoriale GR. De RCG hield zich bezig met onderwerpen als verkeer, arbeidsmarkt, woningbouwsubsidies, ict etc., meer afstemming dan beleid.
Deelnemende partijen	Gemeenten Groningen, Haren, Hoogezand-Sappemeer, Slochteren, Zuidhorn, Grootegast, Leek en Marum
Bestuurder(s)	Algemeen bestuur: - Dagelijks bestuur: -
Financieel	Bijdrage Haren 2012: € 0 Bijdrage Haren 2014: € 0
Financiële ontwikkeling	Er vinden geen werkzaamheden / activiteiten meer plaats, alleen de afwikkeling. Er geldt dat nog voldoende saldo is om de liquidatie verder af te wikkelen. Mocht er nog een restant overblijven, dan wordt dat verdeeld over de deelnemende gemeenten.
Inhoudelijke ontwikkeling	De GR RCG is per 1 januari 2010 geliquideerd.
Risico's	Geen, zie bij financiële ontwikkeling.

Naam	Gemeenschappelijke regeling Eems Dollard Regio (EDR)
Doel	De Eems Dollard Regio is de noordelijkste Europese grensregio langs de Nederlands-Duitse grens. Het is uitgegroeid tot een Nederlands-Duits ontmoetingscentrum waar grensoverschrijdende bijeenkomsten, activiteiten en projecten plaatsvinden of op weg gebracht worden, onder andere op het gebied van ruimtelijke ordening, infrastructuur, bevordering van de regionale economie en cultuur.
Deelnemende partijen	De EDR telt ongeveer 100 leden. Het gaat daarbij om publiekrechtelijke lichamen uit de provincies Drenthe, Groningen en Fryslân, alsmede uit Ostfriesland, het Emsland, de regio Cloppenburg en aangrenzende gebieden.
Bestuurder(s)	Algemeen bestuur: mevr. Vlietstra Dagelijks bestuur: -
Financieel	Bijdrage Haren 2012: € 2.090 Bijdrage Haren 2014: € 2.500
Financiële ontwikkeling	Geen bijzonderheden.
Inhoudelijke ontwikkeling	De gemeente Haren voert geen actief beleid t.a.v. de EDR. Wel worden initiatieven vanuit inwoners en ondernemers gefaciliteerd die met ondersteuning van de EDR worden ontwikkeld (zoals de recente fietstocht Haren - Haren (D)).
Risico's	Geen.

Naam	Gemeenschappelijke regeling Publieke Gezondheid & Zorg Groningen (PG&Z) (m.i.v. 1 januari 2014)
Doel	Samenwerking rond publieke gezondheid en zorg. Deze regeling voert activiteiten uit op grond van de Wet Publieke Gezondheid, zoals jeugdgezondheidszorg 0 - 19, infectieziektenbestrijding, OGGz, milieugezondheidszorg, reizigersadviesing.
Deelnemende partijen	Alle gemeenten in de Provincie Groningen.
Bestuurder(s)	Algemeen bestuur: dhr. Kouwenhoven Dagelijks bestuur: -
Financieel	Bijdrage Haren 2012: € 259.282 Bijdrage Haren 2014: € 256.980
Financiële ontwikkeling	De begroting GGD heeft in 2013 een fikse stijging laten zien (met name kosten GDD algemeen). 2013 - 2014 loopt nagenoeg gelijk. Voor de periode 2011 – 2014 is besloten tot een nullijn. Tegenover prijsstijgingen (indexatie) staan bezuinigingen om het niveau van de inwonerbijdragen constant te houden. Naast de indexering voor loon- en prijsontwikkelingen en bezuinigingen zijn er geen voorstellen voor mutaties in de gemeentelijke bijdragen.
Inhoudelijke ontwikkeling	Grote inhoudelijke ontwikkelingen en wijzigingen worden verwacht in de JGZ en de OGGz, in verband met de transitie sociaal domein en de wijzigingen in het basistakenpakket JGZ (Cie de Winter).
Risico's	Voor een deel verloopt het realiseren van de taakstellingen voorspoedig. Alleen bij een paar opdrachten waar personeel boventallig wordt, verloopt het trager dan gedacht.

Naam	Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio (m.i.v. 1 januari 2014) <i>hieronder valt ook de geregionaliseerde brandweer</i>
Doel	De regeling stelt zich ten doel om door regeling en bestuur en door een doelmatige organisatie en coördinatie via intergemeentelijke samenwerking uitvoering te geven aan de behartiging van de volgende belangen: a) brandweezorg; b) geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen; c) rampenbestrijding en crisisbeheersing; d) bevolkingszorg; e) melding, alarmering en coördinatie ambulancezorg en brandweer.
Deelnemende partijen	Alle gemeenten in de Provincie Groningen
Bestuurder(s)	Algemeen bestuur: mevr. Vlietstra Dagelijks bestuur: -
Financieel	Bijdrage Haren 2012: € 200.036 Bijdrage Haren 2014: € 922.476
Financiële ontwikkeling	De regionalisering van de brandweer leidt tot een uitzetting van de begroting van de Veiligheidsregio met € 865.000. De bijdrage voor de gemeentelijke kolom stijgt door de invoering van een netwerkteam van ambtenaren crisisbeheersing; hier tegenover staat het wegvallen van de salariskosten van de lokale ambtenaar rampenbestrijding.
Inhoudelijke ontwikkeling	De gemeenschappelijke regeling Veiligheids- en Gezondheidsregio Groningen wordt per 1 januari 2014 gesplitst als gevolg van de regionalisering van de brandweer.
Risico's	De regionalisering van de brandweer kan frictiekosten met zich meebrengen.

Naam	Gemeenschappelijke regeling voor het Meerschop Paterswolde
Doel	Samenwerking voor het beheer van het Paterswoldsemeer, het Hoornsemeer, de Hoornseplas en de omliggende recreatie- en natuurgebieden. Het Meerschop behartigt voor de samenwerkende gemeenten de belangen op de beleidsterreinen recreatie, natuurbescherming en landschapsverzorging.
Deelnemende partijen	Gemeenten Groningen, Haren en Tynaarlo
Bestuurder(s)	Algemeen bestuur: dhr. Sieling, dhr. Sprenger Dagelijks bestuur: dhr. Sieling
Financieel	Bijdrage Haren 2012: € 133.827 Bijdrage Haren 2014: € 92.350
Financiële ontwikkeling	Momenteel staat het onderwerp toekomstige taken en omvang van het Meerschop op de agenda. Mogelijk wordt door de aangesloten gemeenten besloten om de taken van het Meerschop en de bijdrage aan het Meerschop te verkleinen. In dat geval is een belangrijk aandachtspunt de extra taken die de gemeente mogelijk zelf moet gaan doen en het benodigde budget hiervoor.
Inhoudelijke ontwikkeling	Discussie over de taakstelling van het Meerschop en over de daarbij passende bestuurlijke structuur. Afgelopen jaar is er een discussie geweest over de taken van het Meerschop waarbij Groningen op de lijn zat dat wellicht beheerstaken terug kunnen naar de drie gemeenten.

Risico's	Beperkt/gemiddeld. Naarmate het Meerschop meer moet bezuinigen en de gemeente Groningen eigenlijk vindt dat gemeenten zelf meer zouden moeten doen ligt er een financieel risico op de loer als beheerstaken van het Meerschop weer naar de gemeente zouden gaan in de toekomst.
----------	--

Naam	Gemeenschappelijke regeling Bedrijf Werk en Re-integratie (BWR)
Doel	Alle mensen doen zoveel mogelijk mee in de samenleving. Het ontwikkelen van mensen en aan het werk helpen van mensen staat voorop. Daarnaast worden beschutte werkplekken georganiseerd voor een groep die dat nodig heeft.
Deelnemende partijen	Gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Slochteren en Haren
Bestuurder(s)	Algemeen bestuur: dhr. Sieling , dhr. Berends Dagelijks bestuur: dhr. Sieling , dhr. Berends
Financieel	Bijdrage Haren 2012: ontvangen subsidie WSW wordt 1 op 1 doorgestort (€ 1.217.061). In tekort is ongeveer € 130.000 bijgedragen. Bijdrage Haren 2014: In tekort zal ongeveer € 75.000 moeten worden bijgedragen.
Financiële ontwikkeling	Door teruglopende bedrijfsresultaten en lagere subsidie van de Overheid zullen tekorten oplopen.
Inhoudelijke ontwikkeling	Op dit moment wordt er samen met de andere 2 GR leden onderzocht of de GR moet blijven bestaan, of dat er een werkmaatschappij onder vleugels van Hoogezand moet komen.
Risico's	Bijdrage in tekorten van de GR.

Naam	Gemeenschappelijke regeling Afvalbeheer Regio Centraal Groningen (ARCG)
Doel	Het gezamenlijk verwerken van zelfstandig ingezamelde huishoudelijke afvalstoffen.
Deelnemende partijen	De gemeenten Bedum, Groningen, Grootegast, Haren, Leek, Marum, Ten Boer en Zuidhorn
Bestuurder(s)	Algemeen bestuur: dhr. Kouwenhoven Dagelijks bestuur: dhr. Kouwenhoven
Financieel	Bijdrage Haren 2012: € 615.871 Bijdrage Haren 2014: € 735.587
Financiële ontwikkeling	In ARCG-verband wordt geprobeerd om t.a.v. de afzet van het huisvuil (stortkosten) zo gunstig mogelijke contracten af te sluiten. Het huidige contract loopt tot 2022 en is afgezet tegen de huidige tarieven ongunstig. Gezocht wordt naar mogelijkheden die contracten open te breken. Hoe gunstiger het tarief, hoe lager de afvalstoffenheffing.
Inhoudelijke ontwikkeling	Zie boven.
Risico's	De markt voor afvalstoffen is behoorlijk in beweging. Dit leidt tot onzekerheid t.a.v. toekomstige storttarieven.

Stichtingen

In een aantal gevallen is gekozen voor de stichtingsvorm c.q. het deelnemen aan een stichting om langs die weg de publieke belangen te kunnen waarborgen. Op grond van de Gemeentewet vindt een participatie in een privaatrechtelijke rechtsvorm, zoals een stichting, uitsluitend plaats indien onderzocht en gemotiveerd is waarom uitvoering van de beleidsvoornemens niet in een publieke rechtsvorm kan plaatsvinden.

Overigens zijn in deze paragraaf ook stichtingen vermeld waarin de gemeente niet rechtstreeks deelneemt, maar die wel belangrijk zijn voor de behartiging van een bepaald publiek belang. Op basis van het relatieve belang van de stichting voor de gemeentelijke taakuitvoering is een selectie gemaakt. Immers er zijn zeer veel stichtingen die via een subsidierelatie of anderszins maatschappelijke taken voor de gemeente uitvoeren. Deze allemaal te noemen zou niet in de lijn van het doel van deze paragraaf liggen.

Naam	Stichting Libau <i>geen verbonden partij, wel relevant</i>
Doel	Welstandstoezicht, toetsen van bouwplannen aan de gemeentelijke welstandsnota en het adviseren van de gemeente met het oog op behoud van een aantrekkelijke gebouwde omgeving.
Deelnemende partijen	Provincie en de Groninger (en Drentse) gemeenten die samen de welstandscommissie benoemen. De commissie bestaat uit architecten, stedenbouwkundigen, landschapsarchitecten en cultuurhistorici. Libau voert secretariaat van de commissie.
Bestuurder(s)	Algemeen bestuur: - Dagelijks bestuur: -
Financieel	Bijdrage Haren 2012: € 35.255 Bijdrage Haren 2014: nog niet bekend
Financiële ontwikkeling	Libau is financieel op orde. Financiële ontwikkeling is mede afhankelijk van gemeentelijk beleid in de gemeenten in Groningen en Drenthe m.b.t. welstand in de toekomst.
Inhoudelijke ontwikkeling	Met de vereenvoudiging van wetgeving ruimtelijke ordening houdt de discussie over nut en noodzaak van welstand en dientengevolge de welstandscommissie geïjke tred. Met de recente zogenaamde "Kan"-bepaling is de rol van welstand verder afgezwakt omdat door een wijziging in het Omgevingsbesluit (de "Kan" bepaling) voor bepaalde bouwwerken geen welstandstoets meer nodig is maar kan worden volstaan met ambtelijke beoordeling op basis van de welstandsnota. Sommige gemeente hebben er inmiddels voor gekozen hele delen van hun grondgebied welstandsvrij te verklaren. In Haren is de discussie over de toepassing van de "Kan"-bepaling nog niet afgerond
Risico's	Beperkt/geen tenzij ten gevolge van een plotselinge forse economische opleving het aantal bouwplannen flink toe zou nemen waardoor wij veelvuldig gebruik van Libau zouden moeten maken.

Naam	Stichting Torion <i>geen verbonden partij, wel relevant</i>
Doel	Torion heeft een brede welzijnstaak. Niet alleen ouderen en mantelzorgers, maar ook jeugd, vrijwilligers en allochtonen behoren tot de doelgroep. De algemene opdracht aan de Stichting is het uitvoeren van welzijnstaken voor de kwetsbare burgers die om wat voor reden dan ook een afstand hebben tot participatie en bijdragen aan de samenleving.

Deelnemende partijen	N.v.t.
Bestuurder(s)	Algemeen bestuur: - Dagelijks bestuur: -
Financieel	Bijdrage Haren 2012: € 715.112 Bijdrage Haren 2014: € 638.780
Financiële ontwikkeling	Torion is financieel gezond. Op het budget van de huidige taken is bezuinigd. De transitie en transformatie van het Sociale Domein zal leiden tot andere opdrachten en financiering.
Inhoudelijke ontwikkeling	Het beleid voor 2014-2017 staat in het teken van de decentralisatie van rijkstaken naar de lokale overheid op het gebied van Jeugd, Wmo, Werk & Inkomen en Onderwijs. Ons beleid voor de komende 4 jaar is gericht op het ontwikkelen van wijkteams, collectieve voorzieningen en individuele voorzieningen voor de meest kwetsbare inwoners. Wij werken toe naar een 0e en 1e lijns instelling die in staat is te innoveren, kwaliteit te leveren en voor continuïteit van het werk kan zorgen.
Risico's	Beperkt

Naam	Stichting Baasis <i>geen verbonden partij, wel relevant</i>
Doel	De gemeenteraden van Haren en Tynaarlo hebben het openbaar onderwijs met ingang van 2009 verzelfstandigd in Stichting Openbaar Onderwijs Baasis. Deze stichting draagt zorg voor voldoende en adequaat openbaar onderwijs in beide gemeenten. De wethouders onderwijs stemmen zaken die te maken hebben met het openbaar onderwijs af met de directeur-bestuurder en een afvaardiging van de Raad van Toezicht in het coördinatieplatform raadsbevoegdheden.
Deelnemende partijen	Wethouders onderwijs Haren en Tynaarlo, directeur-bestuurder, Raad van Toezicht
Bestuurder(s)	Algemeen bestuur: - Dagelijks bestuur: -
Financieel	Bijdrage Haren 2012: € 229.165, bestaand uit: € 12.990 Bruidsschat € 216.175 Vakleerkrachten L.O., de vakleerkrachten lichamelijke opvoeding zijn in dienst bij Stichting Baasis, maar geven gymnastiek aan zowel het openbaar als het bijzonder basisonderwijs. Bijdrage Haren 2014: € 220.000 (vakleerkrachten L.O.)
Financiële ontwikkeling	De gemeente heeft door het aflopen van de bruidsschat geen financiële verplichtingen meer aan Stichting Baasis. Er worden wel betalingen gedaan aan de Stichting, maar dit is in het kader van lokaal onderwijsbeleid en geldt ook voor alle andere schoolbesturen.
Inhoudelijke ontwikkeling	De Stichting heeft fors geïnvesteerd in de onderwijskwaliteit, zodat alle scholen weer de kwaliteit leveren die wij minimaal wenselijk vinden. De Stichting en de gemeenten hebben een gezamenlijk belang, maar wel duidelijk gescheiden verantwoordelijkheden. Dit is door het nieuwe besturingsmodel met een directeur-bestuurder en een Raad van Toezicht nu helder vastgelegd.
Risico's	Conform artikel 23 van de grondwet is de gemeente verantwoordelijk voor het bieden van voldoende openbaar onderwijs. Bij het eventueel omvallen van de Stichting moet de gemeente hiervoor een oplossing vinden door bijvoorbeeld extra middelen toe te kennen of het bestuur

	over te nemen.
--	----------------

Naam	Stichting Maatschappelijk werk Noordermaat <i>geen verbonden partij, wel relevant</i>
Doel	Stichting Maatschappelijk werk Noordermaat heeft tot doel het bieden van een voorziening voor algemeen maatschappelijk werk. Noordermaat participeert actief in lokale samenwerkingsverbanden en in nieuwe ontwikkelingen zoals Welzijn Nieuwe Stijl, de Kanteling, wijkteams en de decentralisaties en is naast het individuele maatschappelijk werk verantwoordelijk voor de coördinatie van het OGGz-netwerk.
Deelnemende partijen	N.v.t.
Bestuurder(s)	Algemeen bestuur: - Dagelijks bestuur: -
Financieel	Bijdrage Haren 2012: € 148.368 Bijdrage Haren 2014: € 183.343
Financiële ontwikkeling	
Inhoudelijke ontwikkeling	Het beleid voor 2014-2017 staat in het teken van de decentralisatie van rijkstaken naar de lokale overheid op het gebied van Jeugd, Wmo, Werk & Inkomen en Onderwijs. Ons beleid voor de komende 4 jaar is gericht op het ontwikkelen van wijkteams, collectieve voorzieningen en individuele voorzieningen voor de meest kwetsbare inwoners. Wij werken toe naar een 0e en 1e lijns instelling die in staat is te innoveren, kwaliteit te leveren en voor continuïteit van het werk kan zorgen.
Risico's	Beperkt

Naam	Stichting Biblionet Groningen /Bibliotheek Haren <i>geen verbonden partij, wel relevant</i>
Doel	Biblionet Groningen is het netwerk van fysieke en virtuele openbare bibliotheken in stad en provincie Groningen waar alle inwoners terecht kunnen voor lezen, luisteren en kijken, boeken en andere informatiedragers lenen, kennis en cultuur. De Bibliotheek Haren is onderdeel van deze stichting. De Bibliotheek Haren is een actieve partner in het Harense culturele netwerk. 46% van de Harener inwoners is lid van de bibliotheek.
Deelnemende partijen	N.v.t.
Bestuurder(s)	Algemeen bestuur: - Dagelijks bestuur: -
Financieel	Bijdrage Haren 2012: € 583.757 Bijdrage Haren 2014: € 545.498
Financiële ontwikkeling	De bibliotheek heeft voor 2013 tot en met 2016 een bezuinigingstaakstelling van in totaal € 85.000 opgelegd gekregen. Dit heeft gevolgen voor de personele inzet van de bibliotheek en de omvang van de collectie.
Inhoudelijke ontwikkeling	Er is als gevolg van de bezuinigingstaakstelling een verschuiving zichtbaar van taken naar de regionale backoffice. Er kunnen lokaal minder taken kunnen worden uitgevoerd.
Risico's	Financieel, minder dienstverlening, kans dat Biblionet frictiekosten aan de gemeente voorlegt.

Overige samenwerkingsvormen

Naam	Samenwerkingsverband Zuidlaardermeer gemeenten
Doel	Samenwerkingsverband m.b.t. recreatieve voorzieningen op en rond het Zuidlaardermeer met als belangrijkste doel het overleg tussen de gemeenten te structureren en te formaliseren.
Deelnemende partijen	Gemeenten Hoogezand-Sappemeer, Haren en Tynaarlo en Recreatieschap Drenthe (secretariaat en uitvoering)
Bestuurder(s)	Algemeen bestuur: - Dagelijks bestuur: dhr. Sieling
Financieel	Bijdrage Haren 2012: - Bijdrage Haren 2014: -
Financiële ontwikkeling	Geen, volgens de regeling draagt Haren bij voor 1/5 deel van de kosten. Er vindt geen overleg meer plaats, dus ook geen kosten. Kosten van voorzieningen worden gedragen door de gemeente zelf die voorzieningen wil realiseren.
Inhoudelijke ontwikkeling	Samenwerkingsverband leidt al jaren een slapend bestaan. Hoogezand en Tynaarlo zijn tamelijk actief, omdat zij het grootste belang hebben bij de ontwikkeling van het meer.
Risico's	Geen. Tenzij bijvoorbeeld Hoogezand verdergaande plannen heeft met het meer waarbij ook de andere gemeenten gevraagd wordt daaraan een financiële bijdrage te leveren. Vooralsnog lijkt dat niet het geval te zijn.

Naam	Omgevingsdienst Groningen
Doel	Uit het onderzoek van Commissie Mans is de Package Deal 2009 voortgekomen. Hieruit volgend zijn door de staatssecretaris Milieu & Leefomgeving kwaliteitscriteria vastgesteld waaraan een gemeente moet voldoen. Het betreft de robuustheid (aantal FTE) en kwaliteit (opleiding) voor de uitvoeringstaken vergunningverlening, toezicht en handhaving (in beginsel) voor de basistaken milieu. De gemeente Haren kan niet voldoen aan de gestelde kwaliteitscriteria en heeft bij collegebesluit besloten om de basistaken milieu per 1 november 2013 onder te brengen bij de Omgevingsdienst Groningen.
Deelnemende partijen	Alle Groninger gemeenten, de provincie
Bestuurder(s)	Algemeen bestuur: dhr. Kouwenhoven Dagelijks bestuur: dhr. Kouwenhoven
Financieel	Bijdrage Haren 2012: € 2.750 Bijdrage Haren 2014: € 45.942
Financiële ontwikkeling	Bij de kostenverdeling voor 2014 is nog geen rekening gehouden met de overdracht van 187 provinciale inrichtingen naar de gemeenten. De Omgevingsdienst zal bij de verdeling van de kosten de formatie die samenhangt met de vergunningverlening, handhaving en toezicht op de inrichtingen bij de provincie in mindering brengen en deze kosten navenant verhogen bij de gemeenten. Om inzicht te krijgen in de financiële consequenties is informatie nodig over de financiële overheveling van de middelen van het Provinciefonds naar het Gemeentefonds. Zodra deze informatie bekend is zal door de Omgevingsdienst aan het Dagelijks Bestuur een voorstel worden voorgelegd voor de gewijzigde bijdrage van de deelnemers aan de GR. De financiële bijdrage voor 2013 bedraagt nog € 7.576.

Inhoudelijke ontwikkeling	Op grond van de Wet VTH is de gemeente verplicht vòòr 1 januari 2015 een invulling te hebben gegeven aan de opgelegde kwaliteitscriteria voor de Wabo-taken minus het takenpakket Milieu.
Risico's	Het moeten voldoen aan de opgelegde kwaliteitscriteria heeft grote financiële gevolgen voor de gemeente Haren.

Naam	Regio Groningen-Assen
Doel	<p>Uitgangspunt van Regio Groningen-Assen is het bundelen van wonen, werken en mobiliteit. Door zuinig en duurzaam om te gaan met de ruimte blijven de kwaliteiten van het gebied in stand. Bundelen is bovendien gunstig voor het functioneren van hoogwaardige voorzieningen, die draagvlak nodig hebben om in de benen te blijven. Ook voor het beheersen van de verkeersstromen en voor het in stand houden en versterken van het landelijk gebied is het verstandig te bundelen.</p> <p>De Regiovisie is een ruimtelijke ontwikkelingsvisie voor de lange termijn, waarbij de provincies en gemeenten over hun bestuurlijke grenzen heen kijken en samenwerken om kansen te creëren voor goede ontwikkelingen in het regiogebied. Kansen op goed werk, goed onderwijs, goede voorzieningen en op een goed betaalbare woning in een uitstekende woonomgeving. Het uitgangspunt van de regiovisie is dat de steden niet zonder de omliggende regio kunnen, maar de omliggende regio ook niet zonder de steden.</p>
Deelnemende partijen	Gemeenten Assen, Bedum, Groningen, Haren, Hoogezand-Sappemeer, Leek, Noordenveld, Slochteren, Ten Boer, Tynaarlo, Winsum en Zuidhorn. Provincies Drenthe en Groningen
Bestuurder(s)	Algemeen bestuur: - Dagelijks bestuur: -
Financieel	Bijdrage Haren 2012: € 99.770 Bijdrage Haren 2014: € 69.839
Financiële ontwikkeling	De actualisatie van de regiovisie heeft de nodige financiële gevolgen. Zo wordt de jaarlijkse bijdrage van de deelnemers verlaagd met 30% ten opzichte van de oorspronkelijke bijdrage van € 99. 770. Dit betekent dat naar alle waarschijnlijkheid de Harense bijdrage aan het Regiofonds in 2014 zal afnemen met € 33.000. De looptijd van de jaarlijkse bijdrage wordt verlengd met 3 jaar tot en met 2023.
Inhoudelijke ontwikkeling	<p>Voor de komende jaren ziet de uitvoeringsagenda Regio Groningen-Assen er als volgt uit:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Het economisch kerngebied verder ontwikkelen. De regio faciliteert hiertoe het Economisch platform Regio Groningen-Assen en draagt zorg voor de monitoring van de afspraken over bedrijfshuisvesting. De Regio dient daarnaast als vestigingsregio positief in beeld te blijven, met waardering voor zowel het woon- als het werkklimaat. 2. De interne samenhang versterken. De regio draagt zorg voor de uitvoering van de bereikbaarheidsstrategie en voor de monitoring van de reeds gemaakte afspraken op het gebied van woningbouw. 3. De kwaliteit van stad en land behouden en versterken. De regio concentreert zich op regionale landschapsprojecten, waarbij de toegevoegde waarde voor het versterken van de gebiedskwaliteit van de regio en het benutten van de economische kansen voor recreatie en toerisme centraal staan.
Risico's	Beperkt

Naam	Centrum Jeugd & Gezin (CJG)
Doel	Het CJG Haren is een samenwerkingsverband van GGD Groningen, Maatschappelijk werk Noordermaat, Stichting Torion en gemeente Haren. De coördinator is in dienst van de GGD Groningen. In het CJG worden de 5 gemeentelijke functies op het gebied van jeugdbeleid uitgevoerd: informatie en advies, signalering, toeleiding naar hulpverlening, aanbod licht pedagogische hulpverlening en coördinatie van zorg. Het CJG bundelt de Jeugdgezondheidszorg 0 - 19, de 5 gemeentelijke functies jeugdbeleid, heeft een schakel met Bureau Jeudzorg Groningen en een schakel met de zorgnetwerken.
Deelnemende partijen	GGD Groningen, Maatschappelijk werk Noordermaat, Stichting Torion en gemeente Haren.
Bestuurder(s)	Algemeen bestuur: - Dagelijks bestuur: -
Financieel	Bijdrage Haren 2012: € 138.000 Bijdrage Haren 2014: € 120.000
Financiële ontwikkeling	Wij zijn met de GGD in gesprek over de financiële situatie. Er is de komende jaren minder budget om de activiteiten uit te voeren.
Inhoudelijke ontwikkeling	Het beleid voor 2014-2017 staat in het teken van de decentralisatie van rijkstaken naar de lokale overheid op het gebied van Jeugd, Wmo, Werk & Inkomen en Onderwijs. Ons beleid voor de komende 4 jaar is gericht op het ontwikkelen van wijkteams, collectieve voorzieningen en individuele voorzieningen voor de meest kwetsbare inwoners. Het CJG ontwikkelt zich in relatie tot de herinrichting van het sociaal domein en de wijkteam ontwikkeling tot een organisatie in de backoffice met een aanbod van activiteiten en plek waar professionals elkaar ontmoeten en informatie en kennis uitwisselen. De toegang tot de jeugdzorg zal via het wijkteam gaan verlopen.
Risico's	Extra financiering

Deelnemingen

Vanuit het oogpunt van het behartigen van het publieke belang is de gemeente Haren ook in het bezit van de aandelen in enkele vennootschappen (deelnemingen).

Naam	GEM Haren Noord CV
Doel	Voor de ontwikkeling van woningbouw in Haren Noord hebben wij samen met twee bedrijven de GEM Haren Noord CV opgericht. Hiertoe zijn ook GEM Haren Noord Beheer B.V. en de juridische entiteiten Stichting Commanditair Kapitaal Haren Noord en Dilgt Hemmen Essen B.V. opgericht.
Deelnemende partijen	Gemeente Haren, Geveke, Heijmans
Bestuurder(s)	Algemeen bestuur: Statutair directeur Dilgt Hemmen Essen BV : dhr. Berends Dagelijks bestuur: -
Financieel	Bijdrage Haren 2012: - € 687.924 (bate) Bijdrage Haren 2014: - € 541.175 (bate)
Financiële ontwikkeling	De actuele grondexploitatie is sluitend.
Inhoudelijke ontwikkeling	In 2014 zal naar verwachting begonnen worden met het bebouwen van de deelgebieden 5 en 6.
Risico's	Zie paragraaf Weerstandsvermogen.

5.2 Weerstandsvermogen

Inleiding

Op 30 januari 2012 heeft u het beleid ten aanzien van weerstandsvermogen en schuldpositie vastgesteld. Op basis van de gangbare definitie van het weerstandsvermogen, te weten 'het vermogen van de gemeente om risico's op te kunnen vangen teneinde zijn taken te kunnen voortzetten', heeft u een doel vastgelegd met betrekking tot het kengetal Ratio Weerstandsvermogen. De Ratio Weerstandsvermogen is het quotiënt van de som van de gekwantificeerde risico's en de aanwezige weerstandscapaciteit en dient minimaal 1 te zijn, met andere woorden: de weerstandscapaciteit dient voldoende te zijn om de gekwantificeerde risico's volledig af te dekken. In deze paragraaf zal eerst een overzicht worden gegeven van de actuele ontwikkelingen. Daarna inventariseren wij de risico's, waarbij een onderscheid gemaakt wordt tussen incidentele en structurele risico's. Vervolgens kwantificeren wij deze risico's, waarna wij de weerstandscapaciteit zullen inventariseren. Door het vergelijken van gekwantificeerde risico's en weerstandscapaciteit kunnen wij beoordelen of de weerstandscapaciteit voldoende is.

Actuele ontwikkelingen

Deze paragraaf is een geactualiseerde versie van de paragraaf Weerstandsvermogen uit de Jaarstukken 2012. Sinds het vaststellen van de Jaarstukken hebben zich de volgende belangrijke ontwikkelingen voorgedaan met betrekking tot de risico's:

Actualisatie grondexploitaties

In verband met de najaarsactualisatie van de grondexploitaties en de daaraan gekoppelde risicoanalyses zijn de risico's van de grondexploitaties Nesciopark, Onnen Kooi-Hekman en Stationsgebied gewijzigd.

Leges omgevingsvergunning

Naar aanleiding van de tegenvallende economische ontwikkelingen en het vooralsnog uitblijven van een duidelijk herstel op de nieuwbouwmarkt en naar aanleiding van de tegenvallers op de leges omgevingsvergunning 2013 (die hebben geleid tot een begrotingsmutatie in de aan u aangeboden Bestuursrapportage 2013) verhogen wij het risico van tegenvallende leges omgevingsvergunning.

Decentralisaties

In het Regeerakkoord zijn drie grote decentralisaties in het sociale domein opgenomen: Jeugdzorg (Jeugdwet), het extramurale deel van de AWBZ (WMO 2015) en participatie/werk (Participatiewet). Hierdoor zullen de gemeenten vanaf 2015, onder het voorbehoud van goedkeuring door het parlement, verantwoordelijk worden voor diverse nieuwe taken.

Inhoud decentralisaties

Met de Jeugdwet worden de verantwoordelijkheden van de gemeenten met betrekking tot de jeugdzorg uitgebreid. Vanaf 2015 zullen alle vormen van jeugdzorg onder de gemeenten vallen. Dat betekent dat gemeenten vanaf dat moment naast de bestaande taken ook verantwoordelijk worden voor de gesloten jeugdzorg, de huidige provinciale jeugdzorg, de geestelijke gezondheidszorg voor de jeugd (ook in het kader van jeugdstrafrecht), de zorg voor verstandelijk gehandicapte jongeren, begeleiding en verzorging, de jeugdbescherming en de jeugdreclassering.

De Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 is onderdeel van de herinrichting van de langdurige zorg. De Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ) wordt omgevormd tot een nieuwe kern-AWBZ waarin de intramurale ouderen- en gehandicaptenzorg wordt georganiseerd. Nieuwe cliënten met een lichtere zorgvraag, die voorheen intramurale zorg zouden ontvangen, krijgen voortaan de zorg in de eigen omgeving. De extramurale verpleging wordt overgeheveld van de AWBZ naar de Zorgverzekeringswet (Zvw).

Gemeenten worden met de WMO 2015 verantwoordelijk voor de activiteiten op het gebied van ondersteuning, begeleiding en verzorging. De aanspraken op deze zorg worden tegelijkertijd geschrapt of beperkt.

Met de invoering van de Participatiewet worden gemeenten verantwoordelijk voor de uitkeringsverstrekking en re-integratie van niet volledig en duurzaam arbeidsongeschikte jonggehandicapten en een voorziening voor beschermt werk voor wie geen regulier werk kan verrichten. Gemeenten zijn op dit moment al verantwoordelijk voor het uitvoeren van de bijstand en de sociale werkvoorziening. Zij krijgen daarnaast de verantwoordelijkheid voor jonggehandicapten met arbeidsvermogen.

Financiële decentralisaties

De voorgenomen decentralisaties hebben betrekking op drie onderdelen van het sociaal domein: jeugdzorg, het extramurale deel van de AWBZ (WMO 2015) en participatie/werk (Participatiewet). Met de taken op het terrein van de jeugdzorg en de Participatiewet is naar zeer globale indicatie bruto circa € 9 miljard gemoeid in 2015. Voor de WMO 2015 is het bruto bedrag nog niet bekend. De decentralisaties gaan gepaard met bezuinigingen die stapsgewijs oplopen tot structureel circa € 3,5 miljard. De middelen zijn afkomstig van verschillende departementen, provincies, AWBZ en Zvw. Het is de bedoeling dat de met de decentralisaties gemoeide budgetten in de toekomst gebundeld worden. Dit om gemeenten de mogelijkheid te geven in te spelen op de samenhang in de verschillende problemen waar degenen die ondersteuning nodig hebben mee te maken hebben. In de recent verschenen Septembercirculaire 2013 wordt nog geen duidelijkheid gegeven over het verdeelmodel.

Risico's decentralisaties

Door het Rijk en de VNG is in het voorjaar gezamenlijk geconcludeerd dat er nog onvoldoende inzicht bestond in de risico's van deze majeure decentraliseringsoperatie. Naar aanleiding daarvan is een gezamenlijke opdracht verstrekt aan het Centraal Planbureau (CPB) om hier nader onderzoek naar te doen. Dit heeft geresulteerd in de notitie Decentralisaties in het Sociale Domein die op 4 september 2013 door het CPB is uitgebracht. Hierin schrijft het CPB over het financiële risico onder andere:

“Door de decentralisatie zullen de uitgaven van gemeenten stijgen met 2 à 3% bbp. Hierdoor zal het aandeel van uitgaven in het sociaal domein in de totale gemeentelijke uitgaven verder oplopen en zal het relatieve belang van uitkeringen van het Rijk in het totaal van gemeentelijke inkomsten ook hoger worden. De extra taken die lokale overheden krijgen bij decentralisatie kunnen voor individuele gemeenten financiële risico's met zich meebrengen, bijvoorbeeld door gebrekkige budgetverdeelmodellen. De mogelijkheden om dergelijke tegenvallers op te vangen met lagere uitgaven aan andere posten of hogere lokale belastingen zijn beperkt, ook gegeven de relatief geringe omvang van het belastinggebied. De Studiegroep Begrotingsruimte bepleit om te onderzoeken of het vervangen van uitkeringen van Rijksweg door uitbreiding van het lokaal belastinggebied en het geven van meer zeggenschap aan gemeenten over de ontwikkeling van het lokaal belastinggebied kan bijdragen aan de houdbaarheid en doelmatigheid van het financieringssysteem.”

Daarnaast brengt het rapport per decentralisatie diverse kansen en risico's in beeld en niet alleen financiële. Aangezien er nog erg veel onduidelijk is met betrekking tot de wetgeving en met name ook de hoogte en verdeling van de financiën, is het op dit moment erg lastig om de financiële risico's te kwantificeren. Het CPB doet dit in haar notitie dan ook niet: het is meer een beschrijving van (financiële en andere) risico's en kansen.

Voor het bepalen van ons financiële risico hebben wij, bij gebrek aan exactere informatie, gekozen voor de volgende benadering. Volgens het CPB kort het Rijk op de te decentraliseren budgetten een bedrag oplopend tot circa € 3,5 miljard op jaarbasis. Volgens het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO) gaat het om een bedrag van € 2,9 miljard (zie het rapport Gemeenten in perspectief van september 2013). Wij stellen het gemiddelde op afgerond € 3,0 miljard. Dit is wat de gemeenten in totaal moeten bezuinigen op de huidige uitgaven op de te decentraliseren taken om geen schade voor de begroting op te lopen. Stel dat het om diverse redenen, bijvoorbeeld onvoldoende sturingsmogelijkheden op de uitgaven of ongunstige uitkomsten van aanbestedingen, niet lukt om deze bezuiniging in te vullen, dan is ons maximaal risico circa 1/1000 deel van de landelijke bezuiniging van € 3,0 miljard, oftewel € 3.000.000. Het gaat hier om een structureel bedrag. De kans dat dit zich in volle omvang voordoet stellen wij op 10%. Volgens onze systematiek vloeit daar een benodigd weerstandsvermogen uit voort van € 3.000.000 (maximaal risico) x 2 (de factor voor structurele risico's) x 10% (de kans) x 90% (deze factor corrigeert voor de waarschijnlijkheid dat niet alle in de paragraaf Weerstandsvermogen genoemde risico's zich tegelijkertijd zullen voordoen) = € 540.000. In de paragraaf Weerstandsvermogen in de Jaarstukken hielden wij nog rekening met een benodigd weerstandsvermogen van € 225.000. Dit is dus een verhoging van € 315.000.

Vervolgonderzoek beheersmaatregelen risico's door CPB en actualisering risicokwantificering

Het kabinet heeft het CPB verzocht om in de loop van het voorjaar van 2014 een vervolgrapportage op te leveren waarin meer en detail wordt ingegaan op de (beleids)instrumenten waarmee de risico's van de decentralisaties in de uitvoering kunnen worden beheerst of weggenomen en de kansen optimaal kunnen worden benut. Samen met andere informatie die tot die tijd beschikbaar zal komen over de decentralisaties (zoals de exacte hoogte en het verdeelmodel van de budgetten) zullen wij die rapportage gebruiken om onze risicokwantificering te actualiseren (in het kader van de paragraaf Weerstandsvermogen bij de Jaarstukken 2013).

De actualisering van de risico's heeft geleid tot de volgende cijfermatige aanpassingen in de tabel berekening benodigd weerstandsvermogen:

Risico	Aanpassing benodigd weerstandscapaciteit	Bedrag aanpassing (x € 1.000)
Onnen Kooi / Hekman	Verlaging	-198
Stationsgebied	Verlaging	-163
Bouwleges	Verhoging	123
Decentralisaties	Verhoging	315
Totaal	Verhoging	77

Hieronder bij Incidentele risico's en Structurele risico's worden alle risico's nader inhoudelijk toegelicht.

Risico's

Incidentele risico's

Stichting Baasis

In artikel 23, lid 4 van de grondwet staat vastgelegd dat in elke gemeente van overheidswege voldoende algemeen vormend lager onderwijs moet worden gegeven in een genoegzaam aantal scholen. Een gezonde financiële positie van Stichting Baasis is een belangrijke voorwaarde voor het in stand kunnen houden van de openbare scholen.

In verband met de tekorten in de periode tot en met 2012 zijn in 2012 maatregelen ingezet die tot een sluitende begroting 2013 hebben geleid. In de begroting is wel een aantal nog te realiseren taakstellingen opgenomen zoals een personele reductie van 6 fte. De conclusie is dat er is voldaan aan het uitgangspunt van een reële en sluitende begroting 2013. De daadwerkelijke realisatie van de taakstellingen is hierbij een aandachtspunt.

Voor het (rest)risico nemen wij een PM-post op.

Lening zwembad

Er zal in 2013 een nieuwe lening van circa € 0,7 miljoen worden verstrekt aan de stichting die zwembad Scharlakenhof zal gaan exploiteren. Dit leidt tot een risico dat al in de paragraaf Weerstandsvermogen in de Jaarstukken 2012 was verwerkt. Wij becijferden de benodigde weerstandscapaciteit in verband met het niet terugbetalen van de lening toen op € 472.500. Dit becijferden wij als volgt: € 0,7 miljoen (maximale schade) x 75% (kans) x 90% (correctiefactor in verband met het feit dat niet alle risico's zich tegelijkertijd voordoen).

Garanties en leningen aan derden (exclusief Haren Noord en zwembad)

De gemeente heeft een aantal geldleningen gegarandeerd. In totaal staat de gemeente garant voor circa € 2,9 miljoen. Als deze leningen niet kunnen worden afgelost kan de geldgever de gemeente aanspreken. Van het genoemde bedrag van circa € 2,9 miljoen heeft circa € 2,5 miljoen betrekking op hypothecaire leningen. Dit betreft de gemeentelijke personeelshypotheekportefeuille die op 9 juni 2006 is verkocht. In het kader van deze verkoop is een gemeentegarantie afgegeven op de restantbedragen van de betreffende leningen. Door verkoop van woningen en uit dienst treden van personeel daalt deze garantie snel. Bij verkoop van de portefeuille bedroeg het garantiebedrag nog € 4,3 miljoen.

De gemeente loopt voorts risico met betrekking tot de aflossing van uitstaande geldleningen aan sportclubs, overige verenigingen, stichtingen en particulieren. Per 31 december 2012 ging het om een bedrag van circa € 0,8 miljoen. Dit bedrag heeft bijna helemaal betrekking op een 'aflossingsvrije' lening van circa € 0,8 miljoen die is verstrekt aan Stichting Zorgboerderij Mikkellhorst. De lening aan de zorgboerderij betreft een lening die aan het einde van de looptijd in 2033 in een termijn zal worden afgelost. Het betreft een hypothecaire lening waarvoor maandelijks rente wordt betaald. Er zijn geen betalingsachterstanden.

Haren Noord

Voor de ontwikkeling van Haren Noord hebben wij tezamen met een tweetal bedrijven de Gemeenschappelijke Exploitatiemaatschappij (GEM) Haren Noord C.V. opgericht. Dit om een optimale bedrijfsvoering en een zuivere risicoverdeling met de marktpartijen bij de ontwikkeling van Haren Noord mogelijk te maken. De GEM Haren Noord C.V. wordt bestuurd door de GEM Haren Noord Beheer B.V. waarin dezelfde partijen deelnemen als in de C.V. Om de aansprakelijkheid van de gemeente met betrekking tot de bedrijfsvoering zoveel mogelijk uit te sluiten nemen wij indirect deel in GEM Haren Noord C.V. en GEM Haren Noord Beheer B.V., respectievelijk via de juridische entiteiten Stichting Commanditair Kapitaal Haren Noord en Dilgt Hemmen Essen B.V. De totale kapitaalstorting door de gemeente in de diverse rechtspersonen bedraagt € 67.000. Het totale risico bij een faillissement van GEM Haren Noord C.V. is echter veel hoger in verband met de gemeentegarantie op de lening die door GEM Haren Noord C.V. is aangetrokken.

De gemeente heeft in het kader van de financiering van de woningbouw in Haren Noord een garantie van € 22 miljoen afgegeven op een lening die is aangetrokken door de Gemeenschappelijke Exploitatiemaatschappij (GEM) Haren Noord Beheer C.V. Dit bedrag is voor de helft afgedekt door contragaranties van de moederbedrijven van de in GEM Haren Noord C.V. deelnemende marktpartijen.

Het resterende risico is verminderd middels diverse maatregelen in de bedrijfsvoering (zoals de wijze van fasering van de ontwikkeling van het gebied en de grondrouting). Voor de financieringsconstructie met gemeentegarantie is gekozen vanwege de substantiële rentevoordelen, waarvan de gemeente via het resultaat op de grondexploitatie mee profiteert. Om te zorgen dat er bij deze constructie geen sprake is van staatssteun, betaalt de CV gedurende de looptijd van de garantie een borgstellingsprovisie aan de gemeente. Vertragingen kunnen leiden tot liquiditeitsproblemen bij de GEM, waarvoor een ophoging van de (contra-)garanties een oplossing kan bieden (de wenselijkheid hiervan hangt af van de analyse van de oorzaken van de vertraging en vooral van de actuele vooruitzichten).

De gronden in Haren Noord staan bij de gemeente op de balans (onder de grondexploitaties). Hiertegenover staan de voorschotten die van de GEM zijn ontvangen in verband met de toekomstige levering van de gronden. Deze voorschotten staan op de balans van de gemeente gerubriceerd onder de overlopende passiva. De voorschotten zijn door de GEM betaald vanuit de afgesloten leningen (waarop door de gemeente en marktpartijen (contra-) garanties zijn afgegeven). Als alles fout gaat bij de GEM, zou dit er in het uiterste geval toe kunnen leiden dat de gemeente de voorschotten moet terugbetalen aan de GEM. In dat geval zou de gemeente de gronden wel zelf kunnen ontwikkelen, de gronden zijn dan immers nog in het bezit van de gemeente. Het uiteindelijke risico is dus een renterisico voor de gemeente die de winstmogelijkheden van de grondexploitatie (deels) zal kunnen doen verdampen.

Met betrekking tot GEM Haren Noord zijn er niet alleen risico's, maar ook kansen. Los van de jaarlijkse betalingen van ruim € 0,5 miljoen (te vermeerderen met de indexering) die vanaf bouwbegin tien jaar lang door de GEM aan de gemeente gedaan zullen worden voor het zogeheten fonds Bovenwijks en die in de jaarrekening/begroting zijn opgenomen vanaf 2010 (voor de gemeente zijn dit vrij besteedbare gelden) en los van de betaling door de GEM van de kosten van de sportverplaatsing (exclusief eventuele grondaankopen voor alternatieve locaties) zijn dit:

- De nog te realiseren boekwinst van in totaal circa € 2,7 miljoen op de inbreng van gemeentelijke gronden in GEM Haren Noord. Bij het nemen van een besluit van de aandeelhouders van de GEM tot het bouwrijp maken van een deelgebied vindt de economische overdracht van het betreffende deelgebied door de gemeente aan de GEM plaats en kan een evenredig deel van de boekwinst worden genomen. De eerste boekwinst is in 2010 gerealiseerd, een bedrag van € 1.122.000. Dit bedrag is verantwoord in de resultatenrekening 2010 en heeft betrekking op de overdracht van het economisch eigendom van deelgebied 3. Het tweede deel van de boekwinst, een bedrag van € 2.221.000 in verband met de economische overdracht van de deelgebieden 5 en 6, kan naar verwachting in 2013 worden genomen. Dit bedrag is als baat in de Begroting 2013 verwerkt; tegenover deze baat is een even hoge toevoeging aan de Algemene Reserve geraamd. Het laatste deel van de boekwinst, te weten een bedrag van € 514.000, zal naar verwachting in 2020 worden gerealiseerd.
- In de door de aandeelhouders van GEM Haren Noord vastgestelde herziening grondexploitatie 2013 is sprake van een winst van een sluitende grondexploitatie. Een eventueel gerealiseerde winst zal aan de aandeelhouders worden uitgekeerd.

Nesciopark

Uit de najaarsactualisatie 2013 blijken de volgende risico's:

Lagere opbrengsten:

Scenario 1:

Lagere grondprijzen

In verband met de crisis op de vastgoed markt bestaat het risico dat de grondprijzen in de grondexploitatie niet gerealiseerd kunnen worden. In dit scenario is het uitgangspunt dat de grondprijzen 17% naar beneden moeten worden bijgesteld. In de vorige risicoanalyse was het uitgangspunt dat de grondprijzen 10% lager uitvallen. De reden om de prijzen in dit scenario verder naar beneden te stellen is een recente taxatie van de boerderij Warmolts. Deze taxatie lag aanzienlijk lager ten opzichte van het uitgangspunt in de grondexploitatie.

Het verschil is deels te verklaren doordat de (grond)waarde in de grondexploitatie gebaseerd is op het realiseren van een aantal woningen binnen de huidige bestemming. Door veranderde regelgeving Provinciale Omgevings Verordening en regio afspraken over het aantal te realiseren woningen blijkt het echter niet meer mogelijk meerdere units in deze boerderij te realiseren.

De kans dat dit risico zich voordoet wordt ingeschat op 50%.

Vertraging:

Scenario 2:

Verminderde afzet door crisis op vastgoedmarkt.

Het uitgangspunt in de grondexploitatie is dat er vanaf 2014 jaarlijks 2 woon-werkkavels verkocht worden en 2.000 BVO aan kantoorlocatie. In dit scenario wordt jaarlijks 1 woon-werkkavel verkocht en 1.000 BVO kantoorlocatie. De kans schatten wij in op 50%.

Scenario 3:

Vertraging in verband met samenwerking gemeente Groningen

De gemeente Groningen heeft een eerste ontwerp van het Transferium uitgewerkt. Dit ontwerp past niet binnen het programma van eisen van de gemeente Haren. Het afstemmen van het ontwerp neemt extra tijd in beslag waardoor er vertraging is ontstaan. Er bestaat nog steeds een kans dat er in de samenwerking met de gemeente Groningen extra vertraging plaatsvindt. In deze risicoanalyse gaan wij er vanuit dat er 1 jaar vertraging plaats vindt. De kans dat zich dit risico voordoet schatten wij in op 10%.

Scenario 4:

Vertraging omgevingsvergunning

De kans bestaat dat de procedure niet goed doorlopen wordt en de procedure opnieuw moet worden doorlopen. Het opnieuw doorlopen van de procedure betekent 24 weken vertraging in het project. De kans schatten wij in op 10%.

Hogere kosten:

Scenario 5:

Hogere uitvoeringskosten algemeen

De raming van het bouw- en woonrijp maken is gebaseerd op een globaal ontwerp. De gedetailleerde uitwerking kan er toe leiden dat de uitvoeringskosten hoger uitvallen. Daarnaast is uit het bodemonderzoek gebleken dat er rondom de locatie van huize Warmolts asbest in de bodem is aangetroffen en lichte verontreiniging is geconstateerd op de grens van de woon-werkkavels en het bedrijvendeel.

In dit scenario is het uitgangspunt dat de kosten van bouw- en woonrijp maken 10% hoger uitvallen.

De scenario's kunnen als volgt worden gekwantificeerd:

Nesciopark	Verslechtering resultaat		Benodigd weerstandsvormogen
Scenario 1	773.043	50%	386.521
Scenario 2	278.678	50%	139.339
Scenario 3	101.646	10%	10.165
Scenario 4	125.846	10%	12.585
Scenario 5	191.026	10%	19.103
Totaal excl. correctie			567.712
Totaal incl. correctie 10%			510.941

Uit deze tabel blijkt dat deze risico's leiden tot een totaal benodigd weerstandsvormogen van afgerond € 511.000. Dit risico kunnen wij opvangen met de ongerealiseerde boekwinst van € 820.000 op de inbreng van eigen gronden in de grondexploitatie Nesciopark. Deze boekwinst is namelijk niet in de begroting opgenomen.

Haderaplein

Uit de laatste actualisatie (uit het voorjaar van 2013) blijken de volgende risico's:

Lagere opbrengsten:

Scenario 1:

In verband met de crisis op de vastgoedmarkt bestaat het risico dat de grondprijzen in de grondexploitatie niet gerealiseerd kunnen worden. In dit scenario is het uitgangspunt dat de grondprijzen 10% naar beneden moeten worden bijgesteld. De kans dat dit risico zich voordoet wordt ingeschat op 10%.

Vertraging:

Scenario 2:

Opnieuw doorlopen van aanbestedingsprocedure.

De bestemmingsplanprocedure en de aanbestedingsprocedure lopen deels gelijktijdig. Het risico bestaat dat door bezwaar- en beroepsprocedures een aanpassing van het bestemmingsplan noodzakelijk maken. Een aangepast bestemmingsplan maakt de aanbestedingsprocedure ongeldig. Hierdoor zal de aanbesteding opnieuw doorlopen moeten worden. Dit risico zorgt ervoor dat het project een half jaar vertraging oploopt. Dit risico heeft ook hogere kosten tot gevolg. De kans dat dit risico zich voordoet wordt ingeschat op 25%. Zie onderdeel hogere kosten.

Overige vertraging

Scenario 3:

Naast bovenstaand risico is er nog een kans dat vertraging ontstaat door procedures tijdens de bestemmingswijziging. Ook kunnen wijzigingen in de projectorganisatie tot vertraging leiden. Beide risico's samen kunnen tot een vertraging leiden van circa een halfjaar.

Hogere kosten:

Scenario 4:

Opnieuw doorlopen van de aanbestedingsprocedure:

Zie risico bij vertraging. De extra kosten voor de begeleiding van de aanbestedingsprocedure worden geschat op € 20.000 en de kans op voordoen schatten wij in op 25%.

Scenario 5:*Extra kosten gemeentelijke parkeervoorziening:*

In de toekomst kan een tekort aan parkeerplaatsen ontstaan door een aantrekkende economie. Dit zou kunnen betekenen dat de gemeente extra parkeerplaatsen moet realiseren. In dit scenario gaan wij er vanuit dat de gemeente 54 ondergrondse parkeerplaatsen moet realiseren à € 25.000. De extra kosten bedragen € 1.350.000. Gezien de toename van internetwinkelen achten wij de kans dat de gemeente deze kosten ook daadwerkelijk moet realiseren niet hoog (10%) in.

Scenario 6:*Extra kosten geluidswerende voorzieningen:*

Uit het onderzoek is gebleken dat de geluidsbelasting op de woningen als gevolg van het plan significant toeneemt (met 1,5 dB of meer) langs de Hortuslaan en de Molenweg (als sprake is van een toegevoegde supermarkt en exclusief effecten Haren-Noord). De nieuwe commerciële voorzieningen kunnen extra wegverkeer aantrekken, waardoor geluidsreducerende maatregelen nodig zijn. In dit scenario zou de gemeente aan 36 eigenaren een compensatiebedrag van € 7.500 moeten uitbetalen. Dit betekent € 270.000 aan extra kosten. De kans dat dit scenario zich voordoet is 25%.

Uit de volgende tabel blijkt dat deze risico's leiden tot een totaal benodigd weerstandsvermogen van afgerond € 278.000:

	Verslechtering		Benodigd
Haderaplein	resultaat		weerstandsvermogen
Scenario 1	462.000	10%	46.200
Scenario 2	228.000	25%	57.000
Scenario 3	228.000	25%	57.000
Scenario 4	22.000	25%	5.500
Scenario 5	1.350.000	10%	135.000
Scenario 6	32.358	25%	8.090
Totaal excl. correctie	2.322.358		308.790
Totaal incl. corr. 10%			277.911

Onnen Kooi-Hekman

Aangezien Kooi Hekman in de eindfase verkeert hebben de risico's alleen betrekking op de opbrengsten. In de najaarsactualisatie 2013 zijn de volgende twee scenario's doorgerekend:

Scenario 1

Aangezien de waarde ontwikkeling van vastgoed in een neerwaartse beweging zit is de kans aanwezig dat de grondprijzen nog verder naar beneden moeten worden bijgesteld. Ten opzichte van de vorige exploitatie zijn de grondprijzen al met 15% naar beneden bijgesteld.

In de scenarioanalyse is er van uitgegaan dat de grondopbrengsten verder worden verlaagd met 15%.

Scenario 2

Afzetrisico. Uitgangspunt in de exploitatie is dat de 5 nog te verkopen kavels in de komende 5 jaar verkocht worden. Het risico scenario gaat er vanuit dat de komende jaren er tweejaarlijks 1 kavel verkocht wordt.

Uit de volgende tabel blijkt dat deze risico's leiden tot een totaal benodigd weerstandsvermogen van afgerond € 80.000:

	Verslechtering		Benodigd
Onnen Kooi-Hekman	resultaat		weerstandsvermogen
Scenario 1	117.390	50%	58.695
Scenario 2	60.516	50%	30.258
Totaal excl. correctie	177.906		88.953
Totaal incl. correctie 10%			80.058

Onnen Hooiveld/Elshof

Inmiddels is besloten de gebieden Onnen Hooiveld en Onnen Elshof niet in exploitatie te brengen. Daarmee is het risico beperkt tot de verkoop van de bestaande boerderij (tijdstip en verkoopopbrengst).

Stationsgebied

Uit de najaarsactualisatie blijken de volgende risico's:

Lagere opbrengsten/inkomsten:

Scenario 1:

Vastgoed

In verband met de crisis op de vastgoed markt bestaat het risico dat de gehanteerde grondprijzen niet gerealiseerd kunnen worden. In dit scenario is het uitgangspunt dat de grondprijzen 10% naar beneden moeten worden bijgesteld. Dit scenario is nog steeds reëel.

De kans dat dit risico zich voordoet wordt ingeschat op 50%.

Scenario 2:

Tegenvallende subsidies (Cofinanciering Prorail)

In de vorige risicoanalyse is het scenario geschetst dat onder maatschappelijke druk de oostelijke opgang gerealiseerd wordt zonder dat Prorail hiervoor een bijdrage (cofinanciering) levert.

Inmiddels is bovenstaand scenario achterhaald. Movares heeft voor zowel de tunnel als de opgang een nieuwe raming opgesteld. Het totaalbedrag ligt aanzienlijk hoger dan de eerdere ramingen. De totale kosten van de tunnel zijn door Movares geraamd op € 3,9 miljoen en de totale kosten van de opgang zijn geraamd op € 1,6 miljoen. In een bestuurlijk overleg is de toezegging gedaan dat Prorail de cofinanciering van € 600.000 verhoogd tot € 1.250.000 (inclusief indexering tot € 1.265.000).

Het risico dat de cofinanciering tegenvalt of uitblijft is door de bestuurlijke toezegging alleen aan de orde als de gemeente besluit om de oostelijke opgang niet te realiseren (bij tegenvallende aanbesteding). Aangezien het bedrag aan co- financiering lager is dan de realisatiekosten van de oostelijke opgang is het financiële risico voor de grondexploitatie nihil.

Scenario 3:

Tegenvallende subsidiebedragen

Binnen het project lopen verschillende subsidiestromen. Het risico bestaat dat bepaalde subsidies lager uitvallen door gewijzigde planvormen. Voor het merendeel van de subsidies is de beschikking binnen en zijn de risico's beperkt.

Voorbeelden van bovenstaand scenario zijn:

Voor het realiseren van de busbaan is er een bedrag van € 57.000 BDU subsidie beschikbaar. Op het moment dat er vanuit de markt geen interesse is voor de woonwerk kavels dan bestaat de mogelijkheid om dit gebied anders in te richten. Bij een andere inrichting bestaat de kans dat niet de gehele busbaan meer aangelegd kan worden. Er van uitgaande dat 30% van aanleg van de rijbaan niet exclusief beschikbaar komt voor de busbaan zou dit betekenen dat € 17.000 minder aan subsidie verstrekt wordt. Dit scenario is ongewijzigd ten opzichte van de actualisatie per 1 januari 2013.

Een nieuw scenario is dat de bijdrage van € 162.000 vanuit de provincie voor de upgradering van de wachtruimte lager uitvalt. Gezien de monumentale status van de huidige wachtruimte is besloten om deze wachtruimte te behouden en te upgraden. De kosten voor upgradering zijn geraamd op € 74.000. Daarnaast zullen er rondom de wachtruimte kosten gemaakt moeten worden (aanleg trappen etc). De plannen van het voorplein zijn volop in ontwikkeling zodat nog niet precies duidelijk is welke aanverwante kosten kunnen worden toegerekend aan de Wachtruimte. In het slechtste geval zou de subsidie alleen gelden voor de upgradering. Dit betekent een verlaging van de subsidie van € 160.000 naar € 75.000 (verslechtering van € 88.000).

De kans dat dit risico zich voordoet wordt ingeschat op 25%.

Vertraging:

Scenario 4:

Verminderde afzet door crisis op vastgoedmarkt.

In de vorige grondexploitatie is het financiële effect berekend als er jaarlijks vanaf 2014 één woonwerkkavel wordt verkocht (in plaats van alle woonwerkkavels in 2014).

Bovenstaand scenario is inmiddels achterhaald. De strategie van de gemeente is dat na vaststelling van het bestemmingsplan de kavels in zijn geheel in de markt gezet worden. In dit scenario worden de financiële effecten berekend als de kavels pas in 2016 verkocht worden in plaats van in 2014.

Tijdens de vorige actualisatie is het effect berekend van een vertraagde afzet van de kavels ten behoeve van de Stationsresidentie (verkoop in 2016 in plaats van 2015).

Aangezien het projectonderdeel tunnel sinds januari 2013 vertraging heeft opgelopen wordt het scenario gewijzigd waarbij het effect wordt berekend als de kavel in 2017 wordt verkocht in plaats van 2015. Dit betekent dat de looptijd van de totale grondexploitatie met 1 jaar verlengd wordt.

De kans dat dit risico zich voordoet wordt ingeschat op 50%.

Hogere kosten:

Scenario 5:

Tijdens de vorige actualisatie is het effect berekend van extra kosten voor de aanleg van geluidschermen langs het spoor.

Uit recent geluidsonderzoek is gebleken dat de geluidsoverlast van de trein opgelost kan worden middels gevelisolatie. Het risico bestaat wel dat de extra bouwkosten die dat met zich meebrengt niet volledig in de opbrengsten tot uitdrukking kunnen worden gebracht. In dit scenario wordt het effect berekend van 10% hogere bouwkosten.

De kans dat dit risico zich voordoet wordt ingeschat op 25%.

Zoals uit de volgende tabel blijkt vertalen genoemde risico's zich in een benodigd weerstandsvermogen van afgerond € 167.000:

Stationsgebied	Verslechtering resultaat		Benodigd weerstandsvermogen
Scenario 1	188.680	50%	94.340
Scenario 2	0		0
Scenario 3	112.675	25%	28.169
Scenario 4	15.780	50%	7.890
Scenario 5	222.688	25%	55.672
Totaal excl. correctie	539.823		186.071
Totaal incl. correctie 10%			167.464

In de najaarsactualisatie van de grondexploitaties wordt voor de grondexploitatie Stationsgebied ook nog het volgende *Scenario 6* als risico benoemd:

Scenario 6:

Hogere uitvoeringskosten algemeen

Tijdens de vorige actualisatie is het effect berekend van 50% hogere kosten voor bouw- en woonrijpmaken (€ 2,6 miljoen).

Door ingenieursbureau Movares zijn recent gedetailleerde ramingen opgesteld. De ramingen zijn aanzienlijk hoger uitgevallen ten opzichte van de eerdere ramingen. Het totaal bedrag van de aanleg van de tunnel, oostelijke opgang en het voor- en achterplein is € 5,7 miljoen. Deze raming is het uitgangspunt in de grondexploitatie. Daarnaast heeft Movares een raming opgesteld waarbij alle risico's in de raming zijn verwerkt. De totale kosten van deze raming bedragen € 8 miljoen. In dit scenario worden de kosten van de tunnel, opgang pleinen en stalling geraamd op € 8 miljoen. De kosten van bouw- en woonrijpmaken van de overige projectonderdelen zijn in dit scenario 10% hoger.

De kans dat dit risico zich voordoet wordt ingeschat op 25%.

Er wordt verder gewerkt aan een heel scala van beheersmaatregelen waarmee dit risico en de kans op het zich voordoen van het risico aanzienlijk worden beperkt. Daarnaast is er nog sprake van verschillende ontwerp- en cofinancieringsvarianten. Dit is de reden waarom wij dit risico niet hebben meegenomen in de berekening van het voor de grondexploitatie Stationsgebied benodigde weerstandsvermogen. Bovendien staan tegenover bovenstaande risico's ook kansen. Movares, het ingenieursbureau dat de bouw van de tunnel begeleidt, geeft aan dat het reëel is dat de uiteindelijke aanbesteding van de bouw van de tunnel 30% gunstiger uitvalt ten opzichte van de raming. Bij een dergelijk scenario betekent dat de grondexploitatie een positief resultaat heeft van € 750.000.

Kerklaan / Kromme Elleboog

Op de hoek van de Kerklaan en Kromme Elleboog zijn strategische aankopen gedaan. Deze strategische aankopen zijn gewaardeerd op de marktwaarde in de huidige bestemming. In het kader van "vlootschouw" is door u in juni 2013 besloten dit vastgoed te verkopen en niet meer in ontwikkeling te brengen. Het maximale risico is de boekwaarde (inclusief verliesvoorzieningen). Wij hebben via het kanspercentage van 50% tot uitdrukking gebracht dat een afboeking van de hele boekwaarde in dit geval niet aan de orde is.

Project Meerweg

De voor de gemeente resterende risico's houden verband met de verkoop van gronden aan particuliere ontwikkelaars. Het betreft vooral de woningbouw aan de westkant van de Meerweg (onderdeel fase 1) en de ontwikkeling van het recreatieterrein aan de oostkant van de Meerweg (onderdeel van fase 2).

Milieu

Er is sprake van een aantal bekende bodemverontreinigingen waarvoor nog geen sanering is voorzien en waarbij de kosten van een eventuele sanering en het gemeentelijk aandeel daarin onbekend zijn. Daarnaast is het mogelijk dat verontreinigingen aan het licht komen die nu nog onbekend zijn. In een aantal oudere gebouwen is asbest aanwezig met de daaraan verbonden risico's.

Nieuwe wettelijke eisen

Al dan niet als gevolg van tragische gebeurtenissen is de wet- en regelgeving aangescherpt op diverse terreinen zoals Arbo, brandveiligheid en legionellapreventie. Dat dit op deze en andere terreinen ook in de toekomst zal gebeuren staat buiten kijf. Dit kan leiden tot onverwachte financiële nadelen.

Toenemende uitkeringslasten in verband met economische situatie

De uitkeringslasten, met name in het kader van de Wet Werk en Bijstand en andere uitkeringsregelingen, kunnen hoger uitvallen dan voorzien. Een deel van deze lasten moet door de gemeente worden gedragen. Dit is risico dat met name aan de conjunctuur gerelateerd is.

Leges omgevingsvergunning

Een lager dan verwachte bouwsom leidt tot lager dan verwachte leges. Op korte termijn kunnen de kosten niet evenredig verlaagd worden. Dit leidt tot een negatief resultaat op omgevingsvergunningen. Een hoger dan verwachte bouwsom leidt in principe tot een stijging van de kosten, waardoor het resultaat gelijk blijft.

Verliezen op beleggingen bij verbonden partijen

Als gevolg van de kredietcrisis leek het erop dat de provincie Groningen en daarmee de Regio Groningen-Assen een substantieel verlies zou lijden. Inmiddels is duidelijk dat het geld dat gesteld was bij IJslandse banken terugkomt en dat er geen verlies voor de Regiovisie zal zijn. Daarmee is het risico van de baan dat de Regiovisie in de toekomst minder zal kunnen bijdragen aan Harense projecten of dat de gemeentelijke bijdragen aan de Regiovisie omhoog moeten.

Structurele risico's

Scharlakenhof

In de begroting hebben wij vanaf 2013 middelen opgenomen voor de exploitatie van de sporthal en de exploitatie van het zwembad (via de stichting). Ook zijn er voorzieningen gevormd voor de asbestsanering en de juridische kosten. Daarnaast zal in 2013 een lening van € 700.000 worden verstrekt aan de zwembadstichting. Dit is het grootste risico en is hierboven verwerkt onder het kopje Lening zwembad bij Incidentele risico's.

Schadeclaims inwoners

Inwoners kunnen onze gemeente aansprakelijk stellen voor door hen geleden schade. Hoewel wij voor dit soort schadeclaims een verzekering hebben afgesloten, bestaat de kans dat de verzekering een claim niet dekt. Om schadeclaims te voorkomen voeren wij het onderhoud aan bijvoorbeeld wegen en speelvoorzieningen planmatig uit. Ook documenteren wij dit zo goed mogelijk.

Planschades

Landelijk is het claimen van planschade een verschijnsel dat de laatste jaren steeds vaker voorkomt. Dit geldt ook voor Haren. Ook in de (nabije) toekomst is in verband met de toenemende bouwactiviteiten een verdere toename van het aantal planschadeverzoeken te verwachten. Hiervoor proberen wij dekking te vinden bij de veroorzakers, dat wil zeggen binnen de betreffende grondexploitaties.

Gemeenschappelijke regelingen

De gemeente neemt deel aan een aantal gemeenschappelijke regelingen. Bij een aantal regelingen is sprake van een rechtspersoonlijkheid bezittend lichaam. Samen met de andere deelnemende gemeenten dragen wij het risico in de exploitatie van deze instellingen. Sommige van de gemeenschappelijke regelingen zijn, financieel gezien, gevoelig voor gewijzigde externe omstandigheden, zoals bijvoorbeeld aangescherpte milieuwetgeving (ARCG) of een combinatie van verslechterde economische omstandigheden en wijzigingen in de wetgeving (BWR, voorheen Trio Bedrijven). In de paragraaf Verbonden partijen staan meer details vermeld over gemeenschappelijke regelingen en andere verbonden partijen.

Rentekosten

In de begroting zijn prognoses gehanteerd voor de rentepercentages. Een stijging van het renteniveau boven de door ons aangehouden prognoses voor lang en kort geld moet als risico niet worden uitgesloten. Zie ook de paragraaf Financiering.

Algemene uitkering uit het Gemeentefonds

In het meerjarenperspectief neemt de onzekerheid over de modeluitkomsten van de algemene uitkering toe. Dit komt omdat geen zekerheid bestaat over de ontwikkeling van de diverse parameters en tarieven in het rekenmodel. Hierbij valt ook te denken aan de algemene economische ontwikkelingen die via de hoogte van de Rijksuitgaven doorwerken naar het Gemeentefonds.

Een duidelijk voorbeeld van onzekerheid met betrekking tot de algemene uitkering is de ontwikkeling van het landelijke aantal bijstandsontvangers.

Gemeentelijk belastinggebied

Wat de gevolgen van eventuele wijzigingen in het gemeentelijk belastinggebied voor onze gemeente zullen zijn is niet te voorspellen.

Macronorm Ozb

In verband met de afschaffing van de maximering van (het stijgingspercentage van) de Ozb per 1 januari 2008 is door het Rijk een zogenaamde macronorm ingevoerd. De afgeschafte maximering had betrekking op iedere individuele gemeente en de macronorm heeft betrekking op de maximale procentuele stijging van de Ozb-opbrengsten van alle gemeenten samen. Het Rijk behoudt zich het recht voor om in te grijpen als de werkelijke stijging boven de macronorm komt te liggen, bijvoorbeeld via een verlaging van de algemene uitkering. Nu hebben wij wel invloed op onze eigen tariefstelling, maar uiteraard niet op de tariefstelling van andere gemeenten. Mochten andere gemeenten hun tarieven te hoog opschroeven, dan kan dat dus (via de algemene uitkering) een negatieve invloed hebben op onze exploitatie.

Landelijke en regionale initiatieven

In landelijk en regionaal verband zijn wij betrokken bij ontwikkelingen die op termijn ook geld kunnen gaan kosten. Bijvoorbeeld de ontwikkeling van een tram. Als iets dergelijks van de grond komt met halteplaatsen in Haren, dan zullen wij een bijdrage moeten leveren.

Werkgeversrisico's

Als werkgever loopt de gemeente de gebruikelijke werkgeversrisico's. Zo kunnen een sterk oplopend ziekteverzuim en/of uitstroom naar de WIA leiden tot grote financiële consequenties. Daarnaast zijn wij eigen risicodragers met betrekking tot de kosten van de WW- / wachtgeldregelingen voor ambtenaren en bestuurders.

Naast de risico's op grond van de bestaande regelingen, is er het risico van kosten die voortvloeien uit wijzigingen in de wet- en regelgeving. Een ander werkgeversrisico is een (verdere) stijging van (het werkgeversdeel) van de pensioenpremies als gevolg van tegenvallende beleggingsresultaten van het Algemeen Burgerlijk Pensioenfonds.

Investerings

In het verleden is een groot aantal voorzieningen gerealiseerd waarvan de investeringskosten werden gedekt ten laste van reserves dan wel subsidies. Ook is een onbekend aantal activa zonder boekwaarde (alle activa van voor 1984 zijn in de voorgaande collegeperiode afgeboekt ten laste van de reserves ter verlaging van de kapitaallasten), waarvoor op termijn vervanging onontkoombaar is. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan de riolen. Er zijn nog veel riolen van voor 1984 in gebruik, die nu geen boekwaarde hebben en dus niet tot kapitaallasten leiden. Iedere vervanging van dergelijke riolen leidt dus tot een toename van de kapitaallasten.

Controles Belastingdienst

Periodiek worden door de Belastingdienst controles uitgevoerd met betrekking tot de btw en de loonheffing. De laatste controle is in 2008 geweest met betrekking tot de btw (btw-compensatiefonds en ondernemers-btw) over het jaar 2003. Hier is een naheffing uit voortgevloeid die is geëxtrapoleerd naar de jaren tot en met 2007. Alhoewel de administratieve uitvoering is verbeterd kunnen in de toekomst kunnen ook voor de jaren vanaf 2008 nadelen ontstaan. Op dit moment loopt een controle door de Belastingdienst op de juiste toepassing van de loonheffing.

Kwantificering risico's

In onderstaande tabel geven wij aan wat naar onze inschatting de maximale risicobedragen zijn van de hiervoor genoemde risico's. Daarnaast geven wij aan wat de kans is dat het risico zich voordoet (10%, 25%, 50%, 75% of 90%). Om het benodigde weerstandsvermogen te berekenen vermenigvuldigen wij beide grootheden met elkaar. In het geval van structurele risico's vermenigvuldigen wij de uitkomst met een factor 2. De op die manier berekende bedragen tellen wij bij elkaar op en het totaal vermenigvuldigen wij met 90%. Die 90% is een correctie vanwege het feit dat niet alle risico's zich tegelijkertijd zullen voordoen. De door ons gebruikte methode is een gangbare methode in gemeenteland en wordt onder andere toegepast door buurgemeente Groningen.

(bedragen x € 1.000)

Risico	Maximaal bedrag	Waarvan incidenteel	Waarvan structureel (x factor 2)	Kans	Max. bedrag x kans PM
Stichting Baasis					
Lening zwembad	700	700		75%	525
Garanties en leningen (excl. Haren Noord en zwembad)	3.744	3.744		10%	374
Haren Noord	11.000	11.000		10%	1.100
Haderaplein	2.322	2.322		Div.	309
Onnen Kooi-Hekman	178	178		50%	89
Onnen Hooiveld / Elshof	100	100		25%	25
Stationsgebied	540	540		Div.	186
Kerklaan / Kromme Elleboog	200	200		10%	20
Scharlakenhof structureel	100		200	10%	20
Project Meerweg	1.060	1.060		50%	530
Milieu	200	200		50%	100
Nieuwe wettelijke eisen	500	500		25%	125
Schadeclaims inwoners	100		200	25%	50
Planschades	100		200	50%	100
Gemeenschappelijke regelingen	500		1.000	10%	100
Decentralisatie Rijkstaken	3.000		6.000	10%	600
Rentekosten	100		200	50%	100
Algemene uitkering	500		1.000	25%	250
Gemeentelijk belastinggebied en macronorm	200		400	10%	40
Hogere uitkeringslasten in verband met economie	150	150		50%	75
Lagere leges omgevingsvergunning in verband met economie	400	400		50%	200
Beleggingsverliezen verbonden partijen	50	50		10%	5
Landelijke en regionale initiatieven	300		600	25%	150
Werkgeversrisico's	250		500	50%	250
Investerings	100		200	25%	50
Controles Belastingdienst	50		100	50%	50
Subtotaal	26.444	21.144	10.600		5.423
Correctie 10%					-542
Benodigd weerstandsvermogen					4.881

Weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit is het geheel van middelen en mogelijkheden waarover onze gemeente beschikt om niet-begrote kosten te dekken. Daarbij is het van belang om onderscheid te maken tussen eenmalige en structurele tegenvallers. Incidentele tegenvallers kunnen worden opgevangen door een onttrekking aan de Algemene Reserve (de bestemmingsreserves hebben al een specifiek bestedingsdoel), terwijl structurele tegenvallers kunnen worden opgevangen door het benutten van een deel van de zogenaamde onbenutte belastingcapaciteit.

De onbenutte belastingcapaciteit is gedefinieerd als het bedrag dat wij in redelijkheid nog aan extra inkomsten (belastingen en heffingen) kunnen genereren voor het geval zich tegenvallers voordoen. Het is een structurele variabele: je kunt het elk jaar weer vragen. Volgens de meest gangbare berekeningsmethode wordt de onbenutte belastingcapaciteit berekend door het verschil te nemen tussen de totale opbrengst van OZB, rioolrecht en afvalstoffenheffing op basis van de artikel 12-normen en de totale opbrengst van OZB, rioolrecht en afvalstoffenheffing op basis van de eigen tarieven. Aangezien onze eigen tarieven voor rioolrecht en afvalstoffenheffing overeenkomen met de artikel 12-norm van 100% kostendekkendheid, is er alleen bij de OZB sprake van onbenutte belastingcapaciteit. Het OZB-normtarief 2014 is 0,1651% van de WOZ-waarde. Dit is een op basis van de WOZ-waarden gewogen gemiddeld tarief van de drie soorten OZB: OZB eigenaren woningen, OZB eigenaren niet-woningen en OZB gebruikers niet-woningen. Het Harense gewogen gemiddelde tarief in 2014 ligt hier, ook na de voorgestelde verhoging van de OZB voor niet-woningen, met 0,1450% ruim onder. Voor de drie verschillende soorten OZB leidt dit tot een onbenutte belastingcapaciteit van € 581.000.

De Algemene Reserve (AR) zal, bij toevoeging van het verwachte voordelige saldo 2014 aan de AR, per 31 december 2014 naar verwachting € 6.006.000 bedragen. Onze totale weerstandscapaciteit, oftewel het totaal van de Algemene Reserve en de onbenutte belastingcapaciteit zal daarmee per 31 december 2014 naar verwachting uitkomen op € 6.587.000.

Beoordeling

Onze weerstandscapaciteit ligt op 31 december 2014 met circa € 6,6 miljoen hoger dan de benodigde weerstandscapaciteit van circa € 4,9 miljoen.

5.3 Onderhoud kapitaalgoederen

Wat willen wij bereiken?

In Haren hebben wij de zorg voor onze openbare ruimte. Veel activiteiten, die diverse beleidsterreinen omvatten, vinden daar plaats. Daar hebben wij veel voor geïnvesteerd. De kwaliteit van die investeringen en het onderhoud ervan is bepalend voor het voorzieningenniveau en de lasten die dat met zich meebrengt.

Het voert te ver om voor al deze zaken in deze begroting in te gaan op wat wij willen bereiken. In de volgende beleidsnota's is op die vraag ingegaan:

Investerings in	Beleidsnota vastgesteld in	Onderhoud betreft
Riolen	2012 (actualisatie)	145 km riolering
Wegen	2009	1.016.000 m ² verhardingen
Integraal huisvestingsplan scholen	2009	19 gebouwen
Gemeentelijke gebouwen (excl. scholen)	1998 (in 2012 meerjarig onderhoudsplan opgesteld als basis Voorziening Onderhoud Gebouwen)	46 gebouwen
Openbaar groen (groenbeheerplan)	2010	96 ha. openbaar groen
Openbare verlichting	2005	4.277 lichtmasten
Water (baggerplan)	2012	101.500 m ²

Wat hebben wij gedaan?

De uit bovenstaande beleidsnota's voortvloeiende jaarprogramma's hebben wij opgevoerd als investering in de investeringsschema's in de betreffende jaren of als geraamde kostenpost in de begroting/meerjarenramingen van de betreffende jaren. In het onderstaande gaan wij in op de vraag welke uitgaven wij activeren en welke uitgaven wij rechtstreeks ten laste van de resultatenrekening brengen.

Met betrekking tot het onderhoud en de vervanging van kapitaalgoederen hanteren wij de volgende financiële systematiek:

- Riolen. De kosten van klein onderhoud (zonder meerjarig nut) brengen wij rechtstreeks ten laste van de resultatenrekening. Voor wat betreft het groot onderhoud (met meerjarig nut), dit zijn vervangingen van delen van het rioolstelsel, passen wij de zogenaamde componentenmethode toe. Als componenten hebben wij hierbij rioolbuizen en rioolpompen benoemd. Voor de verschillende componenten hanteren wij verschillende afschrijvingstermijnen: voor buizen 50 jaar en voor pompen 15 jaar. U heeft besloten om met ingang van 2013 een rioolvoorziening te vormen met een drieledig doel: het egaliseren van baggerkosten, het omlaag brengen van de kapitaallasten als percentage van de totale rioollasten en het creëren van een kleine buffer voor onverwachte tegenvallers. In het kader van de Nota Reserves en Voorzieningen 2013 (onderdeel van de Voorjaarsnota 2013) heeft u besloten om met ingang van 2013 een Bestemmingsreserve Riolen in te stellen. Het resultaat van de rioolexploitatie in enig jaar wordt aan deze reserve toegevoegd of onttrokken.
- Wegen. De kosten van klein onderhoud (zonder meerjarig nut) brengen wij rechtstreeks ten laste van de resultatenrekening. Voor wat betreft het groot onderhoud (met meerjarig nut), dit zijn vooral vervangingen van lagen van wegen, passen wij de zogenaamde componentenmethode toe. Als componenten hebben wij hierbij benoemd: alleen vervanging van de bovenste la(a)g(en) en volledige vervanging (complete wegconstructie). Voor de verschillende componenten hanteren wij verschillende afschrijvingstermijnen: voor vervanging van de bovenste la(a)g(en) 20 jaar en voor volledige vervanging 30 jaar.

- Scholen. De kosten van klein onderhoud (zonder meerjarig nut) brengen wij rechtstreeks ten laste van de resultatenrekening. Voor de kosten van groot onderhoud hebben wij een voorziening gevormd, het Egalisatiefonds Groot Onderhoud Scholen. Op basis van het meerjarig onderhoudsplan wordt een vast bedrag gedoteerd aan de voorziening en de werkelijke uitgaven worden aan de voorziening onttrokken.
- Gemeentelijke gebouwen. De kosten van klein onderhoud (zonder meerjarig nut) brengen wij rechtstreeks ten laste van de resultatenrekening. Voor wat betreft het groot onderhoud (met meerjarig nut), zowel het bouwkundige als het schilderonderhoud, passen wij de voorzieningenmethode toe. De jaarlijkse toevoeging aan de hiervoor in het leven geroepen Voorziening Onderhoud Gebouwen hebben wij als last in de begroting verwerkt. In het jaar waarin het groot onderhoud wordt uitgevoerd brengen wij de betreffende uitgaven ten laste van de voorziening.
- Openbaar groen. Wij brengen alle onderhoudskosten van openbaar groen rechtstreeks ten laste van de resultatenrekening.
- Openbare verlichting. Klein onderhoud aan lichtmasten wordt rechtstreeks ten laste van de resultatenrekening gebracht. Vervangingsinvesteringen worden afgeschreven in 25 jaar.

Wat heeft het gekost?

Voor zover de kosten van (groot) onderhoud via een voorziening lopen zijn de begrote jaarlijkse lasten (dotaties):

	2014	2015	2016	2017
Onderhoud scholen	227.000	227.000	227.000	227.000
Onderhoud overige gebouwen	430.844	470.937	500.490	500.490
Kunstgras hockeyvelden	36.800	36.800	36.800	36.800
Kunstgras voetbalvelden	60.000	60.000	60.000	60.000

Voor de te activeren vervangingen met betrekking tot wegen, riolen en openbare verlichting verwijzen wij naar paragraaf 6.3 Investerings.

5.4 Financiering

Wat willen wij bereiken?

Op 30 januari 2012 heeft u het beleid ten aanzien van weerstandsvermogen en schuldpositie vastgesteld. Voor wat betreft de schuldenpositie heeft u doelen vastgesteld voor de kengetallen debt ratio en nettoschuld / exploitatie. Daarbij heeft u bepaald dat deze doelen in 2022 bereikt dienen te zijn. Het overige beleid op het terrein van de financiering hebben wij vastgelegd in het door u in januari 2010 vastgestelde financieringsstatuut. Hierin zijn de laatste aanpassingen van de Wet Financiering Decentrale Overheden en de bijbehorende regelgeving verwerkt.

Met de externe wet- en regelgeving, ons financieringsstatuut en ons beleid ten aanzien van de schuldenpositie als basis worden in de financieringsparagraaf van de begroting jaarlijks beargumenteerd doelen geformuleerd ter zake van:

- de calculatorische rentevoet en het voorgenomen saldo renteomslag;
- de voorgenomen aflossingen op lopende langlopende leningen en aantrekkingen van nieuwe langlopende leningen (in termen van de Wet Financiering Decentrale Overheden (Fido): vaste schulden, oftewel leningen met een looptijd van een jaar of langer);
- de voorgenomen limiet voor het aantrekken van kort geld, dat wil zeggen: leningen met een looptijd korter dan een jaar;
- de voorgenomen renterisiconorm;
- de begrote rentepercentages voor de financieringsbehoefte;
- de schuldkengetallen.

De financieringsactiviteiten komen erop neer dat wij de limiet voor het aantrekken van kort geld (in Fido-termen: de kasgeldlimiet) tot het maximum zullen benutten. Deze kasgeldlimiet is het wettelijke maximum aan leningen met een looptijd korter dan een jaar (waaronder ook begrepen worden debetstanden op bankrekeningen).

Om de rentelast op de vaste schulden (leningen met een looptijd langer dan een jaar) binnen de wettelijke randvoorwaarden zo laag en stabiel mogelijk te houden kiezen wij ervoor om een zo groot mogelijk deel van onze lange financieringsbehoefte te dekken uit leningen met een looptijd van een jaar en het overige deel uit leningen met een looptijd van 15 jaar. Ons motief daarvoor is dat leningen met kortere looptijden historisch gezien in principe altijd goedkoper zijn dan leningen met langere looptijden (uitgezonderd kortstondige perioden met een zogenaamde 'inverse rentestructuur').

Hierbij houden wij wel rekening met de maximale renterisiconorm die is opgenomen in de Wet Fido. Die houdt in dat wij in een jaar niet meer dan een bedrag gelijk aan 20% van de lasten in de begroting mogen aflossen.

Wanneer zijn wij tevreden?

Indicator	2011 (real.)	2012 (real.)	2013 (begr.)	2014 (begr.)	2022 (doel)
Gemiddelde rente op nieuw opgenomen langlopende leningen	3,66%	2,79%	3,39%	2,64%	
Gemiddeld opgenomen kortlopende gelden (in € 1.000)	1.385	1.364	3.300	3.700	
Rente op kortlopende gelden	1,50%	0,70%	1,50%	1,50%	
Saldo renteomslag in % van begrotingsuitgaven	0,8%	1,7%	1,5%	2,5%	
Debt ratio					< 80%
Nettoschuld / exploitatie					<= 110%

Toelichting op de indicatoren

- *Gemiddelde rente*: ons doel is om het gemiddelde rentepercentage ook op lange termijn zo laag en zo stabiel mogelijk te houden.
- *Opgenomen kortlopend geld*: kortlopend geld is het goedkoopste; het weergegeven bedrag voor 2013 is gelijk aan het benodigde bedrag dat voortvloeit uit de prognosebalans in paragraaf 3.4 van deze begroting.
- *Saldo renteomslag*: dit is het saldo van de rente die wij toerekenen aan producten (zie hierna) en de rente die wij betalen. In principe willen wij de betaalde rente toerekenen. Het niet of teveel toegerekende saldo mag niet groter zijn dan 2% van het begrotingsuitgaven.
- *Debt ratio*: (vaste schulden + vlottende schulden + overlopende passiva) / balanstotaal.
- *Nettoschuld / exploitatie*: (vaste schulden + vlottende schulden + overlopende passiva – langlopende uitzettingen – kortlopende uitzettingen – overlopende passiva – liquide middelen) / totaal baten in begroting.

Wat gaan wij doen en wat mag het kosten?

Calculatorische rentevoet en saldo renteomslag

In 2013 hanteren wij een calculatorische rente van 5,3% op het geïnvesteerd vermogen. Dit vermogen is geïnvesteerd in onze bezittingen en die dragen op hun beurt weer bij aan onze producten, die in de exploitatiebegroting zijn weergegeven. Via de kapitaallasten rekenen wij deze rente toe aan de producten en grondexploitaties. Ons doel is de calculatorische rentevoet zo min mogelijk te laten fluctueren om de begroting zo stabiel mogelijk te houden. Gelet op het huidige renteklimaat en de verwachte ontwikkelingen gedurende de rest van 2013 en 2014, verwachten wij op ons product saldo renteomslag een baat, hetgeen betekent, dat wij calculatorisch meer rente toerekenen dan dat wij in werkelijkheid betalen. Voor het jaar 2014 is er met een verwachte waarde van 2,5% sprake van een duidelijke overschrijding van de norm dat het saldo renteomslag niet meer mag bedragen dan 2% van de totale lasten in de begroting.

Om opnieuw binnen de norm voor het saldo renteomslag te komen kiezen wij voor de introductie van een nieuw afzonderlijk renteomslagpercentage voor de grondexploitaties. Onze argumentatie daarbij is dat de financieringsbehoefte die voortvloeit uit de grondexploitaties, gemiddeld gezien, van kortere duur is dan de financieringsbehoefte die voortvloeit uit investeringen. Aangezien korter lopende financiering in de regel goedkoper is dan langlopende financiering, ligt het in de rede om aan de grondexploitaties een lager rentepercentage door te belasten. Praktisch gezien zullen wij overgaan tot het aantrekken van wat kortere leningen (15-jarig in plaats van 25-jarig) en ook dat wordt mede veroorzaakt door het tijdelijke karakter van de financieringsbehoefte in verband met de grondexploitaties. Ook de provincie (in de rol van toezichthouder) stelt in de begrotingsaanschrijving een afzonderlijk maximumpercentage vast voor de aan de grondexploitaties toe te rekenen rente. Dit maximum percentage bedraagt 4%, waarbij men een range van 3 tot 3,5% het meest reëel vindt. In verband met het verwachte gewogen gemiddelde rentepercentage op de in 2014 nieuw door ons aan te trekken leningen (2,64%) stellen wij voor om voor 2014 een afzonderlijk renteomslagpercentage te gaan hanteren voor de grondexploitaties van 3%. Voor de investeringen stellen wij voor om het huidige renteomslagpercentage van 5,3% te handhaven. Wij verwachten met de differentiatie in percentages weer binnen de norm van 2% uit te komen. De nadere uitwerking zal plaats vinden in het kader van de actualisatie van de grondexploitaties en de Voorjaarsnota 2014.

De voorgenomen aflossingen en aantrekkingen van vaste schulden

Wij hebben onze financieringsbehoefte bepaald op basis van onze prognosebalans. Deze prognosebalans is opgenomen in paragraaf 3.4. Hieruit valt de onderstaande financieringsbehoefte af te lezen (bedragen in € miljoen):

	2014	2015	2016	2017
Te financieren uit vaste schulden	63,0	64,2	62,5	60,1
Huidige vaste schulden	54,6	51,1	47,6	44,2
Financieringsbehoefte vaste schulden	8,4	13,1	14,9	15,9

In de tabel zijn de aflossingen verwerkt in de bedragen op de regel 'Huidige vaste schulden'. De in de tabel vermelde financieringsbehoefte vaste schulden is cumulatief.

De bedragen voor de aflossingen en de nieuw aan te trekken leningen in de afzonderlijke jaren zijn aangegeven in de onderstaande tabel (bedragen in € miljoen):

Jaar	Aflossingen op huidige langlopende leningen	Nieuwe financieringsbehoefte	Totale financieringsbehoefte vaste schulden in jaar	Totale financieringsbehoefte cumulatief
2014	6,6	1,8	8,4	8,4
2015	3,5	1,2	4,7	13,1
2016	3,5	-1,7	1,8	14,9
2017	3,5	-2,4	1,1	16,0

De voorgenomen limiet voor het aantrekken van kort geld

Gezien onze renteprognose, die voor 2013 uitgaat van een normaal stijgende yield curve (des te langer de looptijd, des te hoger het rentepercentage) en een beperkt renterisico (wij verwachten geen plotselinge scherpe stijging van de rentetarieven) zullen wij zoveel mogelijk kort geld aantrekken. Onze kasgeldlimiet bedraagt 8,5% van de lasten in de begroting. Dit komt neer op een bedrag van circa € 3,7 miljoen. Wij gaan er vanuit dat wij hiervoor 1,50% rente betalen, zodat de geraamde rentelast op kort geld in 2013 uitkomt op € 55.500.

De voorgenomen renterisiconorm

De renterisiconorm is de norm in de wet Fido die aangeeft welk bedrag wij maximaal per jaar mogen aflossen op de vaste schulden. Deze norm is gesteld op 20% van de lasten in de begroting. Ons uitgangspunt is om binnen de grenzen van de renterisiconorm een zo groot mogelijk deel van de financieringsbehoefte in te vullen met eenjarige leningen. Dit leidt ertoe dat wij de financieringsbehoefte van € 8,5 miljoen voor € 3,0 miljoen (36%) invullen met een éénjarige lening en voor € 5,4 miljoen (64%) met een 15-jarige lening. Op die manier kunnen wij zowel in 2014 als in de jaren daarna binnen de renterisiconorm blijven.

De begrote rentepercentages voor de financieringsbehoefte en de geraamde rentelasten

Om de rentelast die voortvloeit uit de vaste schulden te ramen, sommeren wij de rentelasten op de huidige schulden met de verwachte rentelasten op de nieuw aan te trekken langlopende leningen. De door ons geraamde rentelast op de vaste schulden (schulden met een looptijd van een jaar of langer, zoals gespecificeerd in bijlage 6 'Overzicht vaste schulden') beloopt 4,42% van de verwachte gemiddelde stand van de vaste schulden.

Bij de bepaling van de rentelasten op de nieuw aan te trekken leningen zijn wij uitgegaan van onze renteprognose, die mede gebaseerd is op CPB-prognoses. Voor het jaar 2014 en de jaren daarna gaan wij uit van de volgende gemiddelde rentestanden (tussen haakjes staan de werkelijke rentepercentages per 28 augustus 2013 vermeld):

- eenjarige leningen 1,50% (0,55%)
- 15-jarige leningen 3,25% (2,75%)

In verband met de op wat langere termijn dalende behoefte aan vaste schulden (zoals die blijkt uit de prognosebalans 2013-2022 in paragraaf 3.4) zullen wij de looptijd van de aan te trekken langlopende leningen verkorten van de tot en met 2013 gebruikelijke 25 jaar naar 15 jaar. Dit om te voorkomen dat wij in de toekomst niet snel genoeg kunnen aflossen om onze schuldenpositie in overeenstemming te houden met onze financieringsbehoefte.

Om blijvend te kunnen voldoen aan de renterisiconorm zullen wij onze financieringsbehoefte aan langlopende leningen in 2014 voor 35% dekken uit een éénjarige lening en voor 65% uit een 15-jarige lening. Het gewogen gemiddelde verwachte rentepercentage op nieuwe vaste schulden komt daarmee in 2014 op 2,62%. Voor de korte gelden gaan wij voor alle jaren uit van hetzelfde rentepercentage als voor de éénjarige lening, te weten 1,5%.

Het bovenstaande leidt voor 2014 tot de volgende geraamde rentelasten:

- rentelasten vaste schulden € 2.747.000
- rentelasten kort geld € 55.500

Schuldenpositie

In paragraaf 3.4 Prognosebalans hebben wij het verloop van de schuldkengetallen debt ratio en nettoschuld / exploitatie gedurende de periode tot en met 2022 in beeld gebracht. Op basis van de huidige inzichten verwachten wij in 2022 uit te komen op een debt ratio van 79% en een nettoschuld / exploitatie van 120%. Die verwachte debt ratio past binnen de door u gestelde kaders (< 80%). De nettoschuld / exploitatie (<= 110%) niet. Hierbij dient te worden aangetekend dat de revenuen van vastgoedverkopen nog niet zijn meegenomen. In het kader van de vlootschouw is door u in juni wel besloten om een aantal gebouwen te verkopen en de verkoop van een aantal (grotere) panden te onderzoeken. Met de verkoop van een aantal grotere panden kan ook voor het kengetal nettoschuld / exploitatie het gestelde doel in 2022 worden bereikt.

Ontwikkelingen

Het wetsvoorstel Houdbare overheidsfinanciën (wet Hof) ligt - na op 23 april 2013 te zijn aangenomen door de Tweede Kamer - ter behandeling bij de Eerste Kamer. Naar verwachting treedt de Wet Hof uiterlijk op 1 januari 2014 in werking. In deze wet wordt geregeld dat mede-overheden een gelijkwaardige inspanning moeten leveren in het kader van het respecteren van de Europese begrotingsdoelstellingen. Dit is vertaald in een maximaal tekort voor alle gemeenten gezamenlijk. Er zijn weliswaar individuele referentiewaarden per gemeente voor het Emu-saldo bepaald, maar die zijn niet bindend. De rechtstreekse invloed van de wet op het Harense beleid ten aanzien van investeringen en financiering is daardoor beperkt.

5.5 Bedrijfsvoering

Personeel en organisatie

Organisatieontwikkeling

Het organisatietraject is afgerond door het managementteam en geëvalueerd. Ook de ondernemingsraad heeft het traject afgerond. Voornamelijk sinds het rapport 'Grenzeloos Gunnen' speelt het vraagstuk met welke gemeente(n) de gemeente Haren wordt samengevoegd? Welk scenario het ook wordt de gemeente Haren wil verder professionaliseren. Processen worden opnieuw bekeken en waar nodig worden processen efficiënter ingericht. Leidinggevenden zullen in 2014 meer gesprekken voeren met hun medewerkers. De HRM-gesprekscyclus is herzien. De gemeente Haren zal de medewerkers zo goed mogelijk klaarstomen voor de toekomstige ontwikkelingen.

Arbeidsvoorwaarden

De looptijd van de CAO gemeenten is op 1 januari 2013 geëindigd. Gemeenten moeten fors bezuinigen; de formatie staat onder druk. Wij kiezen voor 'werk boven inkomen', mede gelet op werkdruk en capaciteitsproblemen. VNG en vakbonden overleggen over een nieuwe CAO in deze economisch zware tijden.

Opleiding en vorming

Het opleidingsbudget voor medewerkers van de gemeente Haren is verhoogd van 1,3% naar 1,9% van de loonsom. Hiermee kunnen opleidingen en cursussen bekostigd worden die nodig zijn om kennis en competenties van medewerkers te ontwikkelen en/of op peil te houden.

Werkkostenregeling en reiskostenregeling

In het licht van de nieuwe werkkostenregeling zal in 2013 met de OR en het GO gesproken worden over een aangepast pakket aan secundaire arbeidsvoorwaarden, waaronder de (gefaseerde afschaffing van) reiskostenvergoeding voor personeel. De nieuwe werkkostenregeling is een belastingmaatregel die uiterlijk ingaat per 1 januari 2015 en inhoudt dat de gemeente keuzes zal moeten maken in de arbeidsvoorwaarden van het personeel. De gemeente Haren opteert voor 1 januari 2014 als ingangsdatum.

Arbo

De volgende acties zijn gepland voor 2014:

- Het organiseren van een Risico- Inventarisatie en Evaluatie (afgekort RI&E) inclusief het maken van plannen van aanpak voor het nieuwe gemeentehuis, Team Woomomgeving en Team 't Clockhuys-CKC;
- Follow-up van werkdrukonderzoek;
- Verdere implementatie van eigen regiemodel bedrijfsarts;
- Verzuimbeleid ontwerpen en het ziekteverzuimprotocol herzien.

Financiën en belastingen

Financiën heeft een aantal doelstellingen voor onze actualiteit van onze financiële huishouding. Alle verkoopfacturen worden binnen een week verzonden. Voor wat betreft de inkoopfacturen geldt dat de betaling binnen een termijn van dertig dagen moet zijn voldaan. Doordat dit proces volledig gedigitaliseerd is kan betaling in 95% van de gevallen tijdig gebeuren. Daar waar dit niet gehaald wordt is vaak twijfel over juistheid van de factuur. Het betalingsproces zal verder geoptimaliseerd worden door de invoering van een verplichtingenadministratie.

De gecombineerde aanslagen OZB en rioolrecht en de aanslagen afvalstoffenheffing willen wij voor 99% van onze burgers in februari 2014 en respectievelijk april 2014 hebben opgelegd.

Wij willen in 2014 ons kostencalculatiesysteem verder ontwikkelen. Wij willen dit baseren op Activity-Based Costing (ABC). Hiermee beogen wij ons inzicht in de kostenstructuur te vergroten en de flexibiliteit daarvan toe te laten nemen. Wij willen dit om beter gefundeerd leges en heffingen te calculeren, met als voordeel minder risico's in beroepszaken. Daarnaast hebben wij de wens op basis van dit systeem bedrijfseconomisch beter gestoelde afwegingen over samenwerking en uitbesteding of afstoting van taken te kunnen maken. Ook helpt dit systeem ons beter om beoogde bezuinigingen te vinden en te onderbouwen en daar betrouwbare beleidskeuzes in te maken. De ABC methode sluit naadloos aan bij de maatschappelijke wens om bij de berekeningen van kosten van diensten en producten maximale transparantie te bereiken. ABC zet de kosten exact op de plek waar ze thuishoren.

Inkoop

De focus binnen de inkoop ligt op efficiency, rechtmatigheid en duurzaam inkopen conform gemeentelijk beleid. Eind 2011 zijn de volgende doelstellingen voor het inkoopproces door u vastgesteld:

- **Rechtmatigheid** : In overeenstemming met wet- en regelgeving en het beleid
- **Efficiency** : Een goed inkoopproces, waarbij gekocht wordt wat nodig is door bevoegde personen
- **Duurzaam inkopen** : Inkopen volgens de criteria van AgentschapNL

In het komende jaar zal de kadernota 'inkoop en aanbesteding' worden herzien in verband met de nieuwe aanbestedingswetgeving van 2013 en de opkomende wijziging van de Europese richtlijnen. Daarnaast zal het huidige beleid geëvalueerd moeten worden. Daarbij zal ook gekeken worden naar de laatste ontwikkelingen binnen de inkoop.

Om meer overzicht en grip te krijgen op het uitgavenpatroon en de aangegane verplichtingen wordt een verplichtingenadministratie opgezet. Dit is de registratie van aangegane verplichtingen en geldende contracten. Met ingang van het boekjaar 2014 zal dit ingevoerd worden.

Informatisering en automatisering

In 2013 is een Informatiebeleidsplan 2013-2016 opgesteld. Het effect van deze notitie is een logische samenhang en fasering bij het doorvoeren van ontwikkelingen. Bovendien is het een beginpunt en fundament voor een betere beheerorganisatie, de inrichting van digitale dienstverlening en interne bedrijfsvoering.

De gemeente heeft te maken met een aantal ontwikkelingen waarop moet worden geanticipeerd. Ten eerste hebben wij een '*Visie op Dienstverlening en Informatisering*' waaraan uitvoering wordt gegeven.

In 2012 is een *ICT schouw* gedaan en hieruit zijn aanbevelingen gekomen rondom de Harense ICT infrastructuur, beheerorganisatie, toerusting op de toekomst en intergemeentelijke samenwerking. Ook hieraan moet uitvoering worden gegeven.

Er zijn tal van landelijke projecten en ontwikkelingen waar iedere gemeente, dus ook Haren, uitvoering aan moet geven. Samengevat onder de naam *Nationaal Uitvoeringsprogramma (i-NUP)* worden de volgende drie hoofdlijnen uitgewerkt: loket voor de burger, digitale dienstverlening aan bedrijven, het Stelsel van Basisregistraties.

Ook dienen wij in te spelen op de ontwikkeling op het gebied *plaats- tijd en netwerkonafhankelijk werken*. Niet alleen vanwege trend van 'het nieuwe werken' waarop wij willen anticiperen. Vooral de toenemende mate van samenwerking binnen de overheid en maatschappelijke instanties noodzaken ons hier toe. Denk aan de decentralisaties in het sociale domein, onderwijs en de samenwerking met de Omgevingsdienst.

De ingezette ontwikkeling van het stelsel van *basisregistraties* gaat ook de komende jaren door. De invoering van de Basisadministratie Grootchalige Topografie (BGT) is in 2013 van gestart. Verder zal in 2014 gewerkt worden aan de aansluiting op de landelijke voorziening WOZ en de BRK (Kadaster).

5.6 Grondbeleid

Ontwikkelingen

De nota Grondbeleid gemeente Haren is in 2008 opgesteld. De verordening op de bedrijfsvoering gemeente Haren d.d. 25 augustus 2004, schrijft voor dat de nota eens per vier jaar wordt bijgesteld en opnieuw wordt vastgesteld.

Grondbeleid is in principe dienstbaar aan de doelstellingen van beleidsvelden van wonen, bedrijven, infrastructuur en dergelijke. Het bezit van grond op zichzelf is geen doel. Echter is de inzet van het instrumentarium aan regels gebonden. Een Nota Grondbeleid bestaat daardoor uit twee delen. Een beleidsdeel waarin een vertaling van het ruimtelijke beleid naar het grondbeleid wordt gegeven en een financieel technisch deel over de wijze waarop de registratie, verantwoording en risicobeheersing plaats vindt. Op beide onderdelen, beleid en techniek hebben zich wijzigingen voorgedaan of doen zich binnenkort wijzigingen voor die noodzaken tot aanpassing van de Nota:

- Het Woonplan Haren 2013-2023;
- De reiswijzer “Gebiedsontwikkeling” uit 2011, van de ministeries BiZa en I&M, VNG en Neprom, waarin nieuwe samenwerkingsvormen in gebiedsontwikkeling worden beschreven;
- Gewijzigde uitleg financiële voorschriften BBV met “Notitie Grondbeleid” van de commissie BBV. In uw geval is het beleid rond de waarderingen van het NIEGG gewijzigd;
- Door de crisis in de bouw zijn de risico's in het grondbeleid groter dan voorzien en het vereist een nieuwe vorm van beleid om die risico's te ondervangen;
- De financiële situatie van de gemeente zelf.

Kostenverhaal

Wij hebben sinds de invoering van Wro verschillende overeenkomsten over grondexploitatie afgesloten. In deze overeenkomsten geven wij binnen de wettelijke kaders, ruimte aan gebiedsontwikkeling in de gemeente. Wij willen in de af te sluiten overeenkomsten uniformiteit aanbrengen onder andere omdat het leidt tot efficiency, rechtsgelijkheid en een beter verhaal van kosten op ontwikkelende partijen. Wij willen ook meer standaardisatie in de rekenmethodiek voor één van de belangrijkste onderdelen van de exploitatieovereenkomst, de exploitatiebijdrage.

Wat willen wij bereiken?

- Wij willen aan het eind van het jaar beschikken over een nieuwe Nota Grondbeleid;
- Wij willen in de loop van het jaar gaan werken met gestandaardiseerde overeenkomsten ten behoeve van grondexploitaties (anterieure overeenkomsten);
- Een eenduidige rekenmethodiek bij het verhalen van kosten op ontwikkelende partijen;

Wat gaan wij daarvoor doen?

- Wij zullen een gewijzigde Nota Grondbeleid aan u voorleggen ter vaststelling;
- Wij ontwikkelen een gestandaardiseerde anterieure overeenkomst en een daarbij horende standaard rekenmethodiek voor een exploitatiebijdrage;
- Wij zullen met een voorstel komen voor aanpassing van de legesverordening voor die gevallen waarvoor wij geen anterieure overeenkomst afsluiten (de zogenaamde kruimelgevallen).

Wat mag het kosten?

Een overzicht van de op dit moment verwachte resultaten van de grondexploitaties (stand actualisatie in het najaar van 2013) en de verwerking daarvan in de jaarrekening / begroting (bedragen x € 1.000):

Grondexploitatie	Verwacht resultaat	Resultaat verwerkt in:
Komplan	391 (verlies)	Jaarrekeningen t/m 2012: 391 (verlies).
Raadhuisplein/Haderaplein	1.947 (winst)	Begroting 2014: 1.947 (te realiseren winst in 2015).
Onnen Kooi-Hekman	827 (verlies)	Jaarrekeningen t/m 2012: 709 (verlies). Het nog niet verwerkte deel van het verwachte verlies, afhankelijk van de uitkomst van de volgende actualisatie, te verwerken in de Jaarrekening 2013.
Nesciopark	106 (winst)	Niet.
Haren Noord	Niet van toepassing. Haren Noord is een grondexploitatie van GEM Haren Noord C.V.	Niet van toepassing.
Stationsgebied	249 (verlies)	Niet. Afhankelijk van de uitkomst van de volgende actualisatie te verwerken in de Jaarrekening 2013.

In bovenstaande tabel zijn de boekwinsten op de inbreng van eigen gronden in de grondexploitaties buiten beschouwing gebleven. Het betreft Haren Noord en Nesciopark. Zie hiervoor de paragrafen 5.2 Weerstandsvermogen en 3.6 Prognosebalans.

5.7 Lokale heffingen

In deze paragraaf gaan wij in op de lokale heffingen. Hieronder verstaan wij het algemene dekkingsmiddel van de OZB, maar ook de afvalstoffenheffing en de rioolheffing, omdat elk huishouden in onze gemeente met deze heffingen in aanraking komt. In tegenstelling tot de OZB ligt er bij zowel de afvalstoffenheffing als de rioolheffing een rechtstreeks verband tussen de dienstverlening door de gemeente en de in rekening gebrachte tarieven.

Ons uitgangspunt voor de afvalstoffenheffing is dat wij alle kosten die gepaard gaan met het verwijderen en verwerken van afval in rekening willen brengen aan de gebruiker. In 2014 zal dit ertoe leiden dat het vastrecht wordt verhoogd van € 120,25 naar € 121,20 en dat het kilo tarief constant blijft op € 0,20.

Met ingang van het jaar 2007 is kostendekkendheid het uitgangspunt bij de bepaling van de hoogte van het rioolrecht. Voor 2014 leidt dit tot een verhoging van het tarief voor 'gewone' aansluitingen van € 203,75 naar € 221,00 (voor garageboxen en grootverbruikers van water gelden 'bijzondere' tarieven). In procenten is dit een stijging van 8,5%. Deze verhoging vloeit onder andere voort uit de actualisatie van het Gemeentelijk Rioleringsplan 2010-2014 die door u is vastgesteld op 21 mei 2012. Daarin was voor 2014 een verhoging van 5,3%, exclusief indexering in verband met inflatie, voorzien. Het verschil tussen de nu voorgestelde verhoging van 8,5% en de toen voorziene verhoging van 5,3% wordt met name veroorzaakt door het lagere verwachte waterverbruik. Naar aanleiding van een aantal toegekende bezwaarschriften is gebleken dat door onjuiste meetgegevens van het waterbedrijf het afvoerrecht op basis van een te hoog aantal m³'s was vastgesteld. Daarnaast is het Biologisch Centrum van de Rijksuniversiteit Groningen gesloten. Daardoor valt de totale heffingsgrondslag lager uit. Hier kon in de tarieven 2013 geen rekening meer mee worden gehouden.

Voor de eigenaren van woningen stellen wij voor 2014 een verhoging van de OZB voor met 1,0% (exclusief effecten van hertaxaties). Zie paragraaf 4.4 Programma College en Middelen, Overzicht algemene dekkingsmiddelen voor een nadere toelichting op deze verhoging.

Deelnemers aan het participatiefonds kunnen in aanmerking komen voor een vergoeding van de gemeentelijke belastingen en waterschapsbelastingen. Voor wat betreft de gemeentelijke belastingen en heffingen gaat het daarbij om 100% van het vastrechtgedeelte van de afvalstoffenheffing, het rioolrecht en de OZB.

Wij ramen de volgende inkomsten aan belastingen en heffingen voor de jaren 2012 tot en met 2014 (bedragen x € 1.000):

	2012	2013	2014
	(realisatie)		
OZB	3.621	3.743	4.005
Rioolheffing	1.803	1.964	2.127
Afvalstoffenheffing	1.867	1.916	1.922
Totaal	7.291	7.623	8.054

Wij willen in het vervolg van deze paragraaf ingaan op de consequenties van onze keuzes ten aanzien van de lokale lasten voor een gemiddeld Harens huishouden. Wij doen dat door middel van twee tabellen: een tabel voor de lastenontwikkeling bij de eenpersoonshuishoudens en een tabel voor de lastenontwikkeling bij de meerpersoonshuishoudens.

**Tabel lastenontwikkeling eenpersoonshuishoudens
(woningeigenaren)**

Variabele gegevens:

Waarde woning eigenaar 273.370*

Aantal kg afval 184*

Verschuldigde belasting:

	2013	2014
OZB	348,00	351,55
Rioolheffing	203,75	221,00
Afval vastrecht	120,25	121,20
Afval variabel	36,80	36,80
TOTAAL	708,80	730,55
Percentuele lastenverhoging t.o.v. vorig jaar		3,1%

Gehanteerde tarieven:

OZB eigenaar (% van de WOZ-waarde)	0,1273	0,1286
Rioolrecht	203,75	221,00
Afval vastrecht	120,25	121,20
Afval variabel (per kg)	0,20	0,20

De tarieven voor 2014 hebben een indicatief karakter. De definitieve vaststelling van de tarieven voor 2014 dient namelijk nog plaats te vinden middels verordeningen.
De eventuele effecten van hertaxaties van WOZ-waarden zijn buiten beschouwing gelaten.

**Tabel lastenontwikkeling meerpersoonshuishoudens
(woningeigenaren)**

Variabele gegevens:

Waarde woning eigenaar **273.370***

Aantal kg afval **559***

Verschuldigde belasting:

	2013	2014
OZB	348,00	351,55
Rioolheffing	203,75	221,00
Afval vastrecht	120,25	121,20
Afval variabel	111,80	111,80
TOTAAL	783,80	805,55
Percentuele lastenverhoging t.o.v. vorig jaar		2,8%

Gehanteerde tarieven:

OZB eigenaar (% van de WOZ-waarde)	0,1273	0,1286
Rioolrecht	203,75	221,00
Afval vastrecht	120,25	121,20
Afval variabel (per kg)	0,20	0,20

De tarieven voor 2014 hebben een indicatief karakter. De definitieve vaststelling van de tarieven voor 2014 dient namelijk nog plaats te vinden middels verordeningen. De eventuele effecten van hertaxaties van WOZ-waarden zijn buiten beschouwing gelaten.

* Wij hebben deze gemiddelden bepaald zoals het COELO dat ook elk jaar doet en hebben daarbij de WOZ-waardes en de hoeveelheden afval gehanteerd die het COELO voor Haren gehanteerd heeft in de (digitale versie van de) Atlas van de lokale lasten 2013.

Om de lokale lastendruk van Haren te vergelijken met die in andere gemeenten maken wij gebruik van gegevens van de stichting COELO. Onderzoeksinstituut COELO, verbonden aan de Rijksuniversiteit Groningen, verricht jaarlijks onderzoek naar de gemeentelijke woonlasten in alle gemeenten in Nederland. In het overzicht, ontleend aan de publicatie Digitale atlas lokale lasten 2013, zijn de woonlasten van Haren over 2013 afgezet tegen die van vier andere gemeenten in de buurt. Weergegeven worden de lasten van de OZB, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing voor een huishouden van gemiddelde omvang in een woning met gemiddelde waarde (dat wil zeggen de gemiddelde waarde in de betreffende gemeente). De woonlasten zijn de som van die drie.

(Bedragen in euro)	OZB-eigenaar	Afvalstoffenheffing	Rioolheffing	Woonlasten
Haren	348	232	204	784
Groningen	248	362	137	747
Hoogezand-Sappemeer	220	231	188	639
Slochteren	228	233	229	690
Tynaarlo	236	216	175	627
<i>Laagste</i>	<i>220</i>	<i>216</i>	<i>137</i>	<i>627</i>
<i>Hoogste</i>	<i>348</i>	<i>362</i>	<i>229</i>	<i>784</i>
<i>Gemiddelde</i>	<i>256</i>	<i>255</i>	<i>187</i>	<i>697</i>

5.8 Interbestuurlijk toezicht

Algemeen

In dit hoofdstuk geven wij onze doelstellingen weer op het gebied van het Interbestuurlijk Toezicht (hierna: IBT), gebaseerd op de Wet revitalisering generiek toezicht. Onder IBT wordt in dit geval verstaan het toezicht van de provincie Groningen op de gemeente Haren. Het betreft de volgende zes toezichtgebieden: financiën, huisvesting statushouders, Wabo, Wet ruimtelijke ordening en archief en Monumenten en archeologie. Wij formuleren onze doelstellingen in de termen goed, matig of slecht.

1. Financiën

Ook in 2014 scoren wij 'matig' op het toezichtgebied Financiën, vanwege de hoge schuldenratio en omdat het aanwezige weerstandsvermogen nog niet gelijk is aan het benodigd weerstandsvermogen. Op de overige onderdelen binnen Financiën scoren wij overigens goed. Dit zijn: onderhoud kapitaalgoederen op orde door vastgestelde actuele beheerplannen, grondexploitatie op orde door actuele exploitatieopzetten, juiste toepassing BBV en saldo jaarrekeningen drie voorgaande jaren positief (exclusief incidentele baten en lasten).

2. Huisvesting statushouders

In 2014 zal de taakstelling worden gehaald en daarmee scoren wij dus 'goed'.

3. Wabo

Waaraan moet de gemeente voldoen?

De focus van het provinciale toezicht is gericht op de volgende risico's:

- asbestregelgeving;
- brandveiligheid bij opslag gevaarlijke stoffen;
- constructieve veiligheid en brandveiligheid;
- verontreinigde grond;
- risicovolle inrichtingen.

Wat willen wij bereiken?

Door risicoanalyses meer grip krijgen op de 5 thema's IBT.

Wat gaan wij hiervoor doen?

De 5 IBT thema's komen nog niet nadrukkelijk tot uiting in de diverse plannen, programma's, jaarplannen en verslagen. In de praktijk is er wel aandacht aan besteed. Zo is een traject voor een Harens asbestprotocol opgestart; er ligt inmiddels al een werkconcept. Het jaarprogramma voor 2014 zal in september worden samengesteld. Dan zullen ook de 5 thema's nader worden verwerkt. Ook zal het matig scoren op het vlak van systematiek en werkzaamheden voor het actueel houden van vergunningen een plaats in het programma krijgen; dit te meer in verband met de dienstverleningsovereenkomst met de Omgevingsdienst Groningen. Zij hebben immers een belang bij een goed jaarprogramma.

4. Wet ruimtelijke ordening

Waaraan moet de gemeente voldoen?

Per 1 juli 2013 moest voor het gehele grondgebied van Haren actueel ruimtelijk beleid zijn vastgesteld. Aanvankelijk zouden hiervoor bestemmingsplannen worden vastgesteld. Sinds 2011 is daar actief op gestuurd en is hiervoor de benodigde capaciteit vrijgemaakt. Er wordt hiervoor gebruik gemaakt van een overzicht van lopende en nog te starten bestemmingsplannen en andere ruimtelijke plannen. Op basis van dit overzicht zijn oplossingen voorgesteld om de actualisatie per 1 juli 2013 gereed te hebben.

De gemeente is verplicht een Structuurvisie vast te stellen voor het gehele grondgebied. Een structuurvisie bevat de hoofdlijnen van voorgenomen ontwikkelingen en de hoofdzaken van het ruimtelijke beleid van de gemeente. Het vaststellen van een structuurvisie is een bevoegdheid van de gemeenteraad. Haren heeft alleen een Structuurvisie vastgesteld voor de Meerweg. Voor het overgrote deel van Haren is geen structuurvisie vastgesteld.

Hoe staan wij ervoor?

Voor Onnen en Haren West zijn in 2011 en 2012 bestemmingsplannen vastgesteld. Voor de gebieden Haren Midden, Haren Noord, Haren Komplan, Felland, Paterswoldsemeer, Glimmen, Noordlaren, en Haren Buitengebied zijn op 24 juni 2013 beheersverordeningen vastgesteld. De beheersverordening voor Oosterhaar is in oktober 2013 vastgesteld. De Structuurvisie voor de Meerweg is in uitvoering.

Wat willen wij bereiken?

Onze doelstelling is de vaststelling van het bestemmingsplan Buitengebied. Na de vaststelling van de Kadernota Buitengebied is de procedure voor het bestemmingsplan tijdelijk opgeschort. Omdat het niet mogelijk bleek tijdig, dat wil zeggen voor 1 juli 2013, een bestemmingsplan gereed te hebben is er ook voor dit plangebied gekozen om tijdelijk een beheersverordening vast te stellen. De beheersverordening geldt totdat het ontwerpbestemmingsplan van het bestemmingsplan buitengebied ter inzage wordt gelegd.

5. Archief

Waaraan moet de gemeente voldoen?

Wij zijn verantwoordelijk voor een adequate informatiehuishouding. De provincie treedt terug als toezichthouder onder voorwaarde dat de gemeente dit zelf op een goede wijze uitvoert. De verplichtingen hieromtrent staan samengevat in tien "Key Performance Indicators" (KPI). Beantwoording van de vragen die zijn samengevat in de KPI's geven aan in hoeverre wij aan de verplichtingen, die bij een adequate informatiehuishouding behoren, voldoen.

Hoe staan wij ervoor?

Wij hebben nog geen nieuwe archiefverordening (is wel in concept gereed) en wij moeten nog werken aan een zogenaamd 'werkend kwaliteitssysteem' waarin wij onszelf kunnen auditen. Aan veel zaken die genoemd worden voldoen wij. Bijvoorbeeld het afvoeren van niet meer actuele dossiers, het maken van een duidelijke scheiding van te bewaren en (op termijn) te vernietigen stukken, het gebruik van duurzaam materiaal en de toegankelijkheid, de registratie en terugvindbaarheid van documenten.

Wat willen wij bereiken?

Het doel is om in 2014 aan alle verplichtingen te voldoen en daarmee de beschikking te verkrijgen over een adequate informatiehuishouding. Dit zal door de provincie beoordeeld worden.

Wat gaan wij hiervoor doen?

Wij werken aan het verkrijgen van een archiefverordening die onder meer toegerust is op de archivering van digitale documenten. Daarnaast is het opzetten van een kwaliteitssysteem van belang. Beide zaken willen wij in 2014 geregeld hebben.

6. Monumenten en archeologie

Waaraan moet de gemeente voldoen?

De gemeente draagt zorg voor de uitvoering van de Wet archeologische monumentenzorg en de Monumentenwet en verankert monumentale en archeologische waarden en cultuurhistorie in ruimtelijke plannen zoals het bestemmingsplan.

Monumenten

Het totaal aantal rijksmonumenten in de gemeente betreft 134, waarvan één archeologisch rijksmonument (het Hunebed bij Noordlaren). Het totaal aantal gemeentelijke monumenten is 85 (plus één gemeentelijk archeologisch monument). Daarnaast kent de gemeente Haren een van rijkswege beschermd dorpsgezicht.

Hoe staan wij ervoor?

In 2012 is de Nota archeologiebeleid vastgesteld en is een Erfgoedverordening vastgesteld. In 2012 zijn er vier Omgevingsvergunningen met de activiteit Monument verleend en in 2013 tot op heden twee. Er zijn recentelijk drie aanvragen ingediend voor de aanwijzing van panden als gemeentelijke monument. Het gaat om het Be Quickstadion en het voormalige Zoölogisch Lab in Haren en de Groningse Buitenschool in Glimmen. Voor de instandhouding van gemeentelijke monumenten was er tot 2012 een regeling waarmee eigenaren van gemeentelijke monumenten subsidie konden krijgen voor werkzaamheden voor de instandhouding van hun monument. Deze regeling is in 2012 komen te vervallen.

Wat willen wij bereiken?

- Bescherming, instandhouding en zorgvuldig beheer van het cultuurhistorische erfgoed, zowel boven als onder het maaiveld;
- Een zo goed mogelijke integratie van cultuurhistorie in stedenbouwkundige en bestemmingsplannen.

Wat gaan wij hiervoor doen?

- Advisering over vergunningaanvragen bij rijks- en gemeentelijke monumenten;
- Advisering bij het opstellen van stedenbouwkundige en bestemmingsplannen;
- Publieksgerichte activiteiten in de vorm van de open monumentendag;
- Overige activiteiten;
- Cultuurhistorie krijgt een plaats in alle bestemmingsplannen (nieuw rijksbeleid sinds 1 januari 2012);
- Het introduceren van een planologische bescherming van de beeldkwaliteit van karakteristieke panden in het buitengebied.

Archeologie

Hoe staan wij ervoor?

Bescherming vindt incidenteel plaats door aanwijzing van archeologische monumenten en vooral door planologische bescherming in bestemmingsplannen en beheersverordeningen. Waar behoud van archeologie ter plekke niet mogelijk is, volgt archeologisch onderzoek. Dit gebeurt bij onderzoek als gevolg van een voorschrift bij een omgevingsvergunning of bij het ontwikkelen van ruimtelijke plannen. Jaarlijks worden meerdere aanvragen beoordeeld. Deze beoordelingen laten wij doen door het Archeologisch Steunpunt Libau. Publicatie van het gevondene wordt gedocumenteerd en gearchiveerd, maar niet gepubliceerd. Het betrekken van het publiek en amateurarcheologen bij opgravingen wordt op incidentele basis georganiseerd.

Wat willen wij bereiken?

- Bescherming en instandhouding van het archeologische bodemarchief;
- Documentatie van het bodemarchief waar dat door werkzaamheden verloren gaat;
- Publicatie in woord, beeld en expositie van de resultaten van archeologisch onderzoek.

Wat gaan wij hiervoor doen?

- Opstellen archeologieparagrafen in bestemmingsplannen;
- Beoordeling omgevingsvergunningaanvragen; verstrekken van externe adviezen met betrekking tot de archeologie binnen de gemeente, toezicht op archeologisch onderzoek te velde;
- Door het Archeologisch Steunpunt Libau laten beoordelen van Programma's van eisen en rapporten;
- Publieksvoorlichting met betrekking tot het gemeentelijk beleid;
- Het betrekken van vrijwilligers en amateurarcheologen bij archeologisch onderzoek;
- Tentoonstellingen over archeologie en publicaties over archeologisch onderzoek.

5.9 Kengetallen

1. Termijn afdoen brieven

Dagelijks ontvangen wij schriftelijke verzoeken over een veelvoud van onderwerpen. Als deze gericht zijn op een concreet onderwerp en betrekking hebben op de uitvoering van bestaand beleid is ons streven deze tijdig te beantwoorden. De afhandeling van brieven met een verzoek tot herziening van beleid vergen meer tijd voordat een inhoudelijk antwoord gegeven kan worden. De indiener informeren wij over de verwachte afhandelingstijd indien dit niet tijdig kan.

Streefcriterium: 95% van de brieven wordt binnen 6 weken afgedaan.

2. Termijn afdoen klachten

Op grond van artikel 9.11 van de Algemeen wet bestuursrecht (Awb) wordt een klacht binnen zes weken afgedaan. Het bestuursorgaan kan de afhandeling voor ten hoogste vier weken verdagen (dan geldt een termijn van afdoening van tien weken). Verder uitstel (verlenging afdoeningstermijn) is mogelijk voor zover klager daar schriftelijk mee instemt.

Streefcriterium: alle klachten worden binnen 6 weken afgedaan.

3. Bezwaren (aantal, afhandelingstermijn, gegrond, ongegrond)

Uit artikel 7.10 van de Awb volgt dat in de regel moet worden uitgegaan van een beslistermijn van twaalf weken, gerekend vanaf de dag na die waarop de bezwaartermijn is geëindigd. Die termijn kan door het betrokken bestuursorgaan eenmaal met zes weken worden verlengd (dan wordt de termijn achttien weken).

Verder kijken wij naar het aantal gegrond verklaarde bezwaarschriften in relatie met het totale aantal ingediende bezwaarschriften: dat zegt iets over de kwaliteit van de besluiten.

Streefcriteria:

- **50% afdoening binnen 12 weken.**
- **100% afdoening binnen 18 weken.**
- **10% gegrond verklaarde bezwaarschriften in relatie tot het totaal.**

4. Betaaltermijn debiteuren

Voor de betaling van onze privaatrechtelijke en belastingvorderingen bieden wij, afhankelijk van de grootte van het bedrag, onze inwoners verschillende mogelijkheden om deze te voldoen. Bijvoorbeeld meerdere betaaltermijnen, eventueel in combinatie met automatische incasso. Na de vervaltermijn sturen wij een herinnering. Als dan nog geen betaling ontvangen is, volgt een aanmaning en de overdracht aan een deurwaarder.

Streefcriteria:

- **95% van de openstaande vorderingen is binnen 30 dagen na de vervaldag ontvangen.**
- **na 120 dagen is meer dan 99% ontvangen.**

5. Betaaltermijn crediteuren

Facturen die wij ontvangen voor de levering van goederen, diensten en werken willen wij tijdig voldoen aan onze leveranciers. De verwerking is volledig gedigitaliseerd en wij streven naar een betaling binnen 30 dagen.

Streefcriterium: 95% van de ontvangen facturen is binnen 30 dagen betaald.

6 Budgetautorisatie

6.1 Totaal van de programma's

De begroting wordt vastgesteld door de raad. Door het vaststellen van de begroting geeft de raad het college toestemming in een bepaald jaar voor een bepaald doel uitgaven te doen en verplichtingen aan te gaan voor een bepaald bedrag. De raad stelt de begroting vast op het niveau van de programma's. Anders gezegd: de raad bepaalt per programma tot welke bedragen het college is geautoriseerd uitgaven te doen en verplichtingen aan te gaan. In dit verband wordt onderstaand overzicht van lasten en baten per programma opgenomen.

De activiteiten en projecten uit het coalitieakkoord 2010-2014 zijn in de programma's verwerkt. Ook de voorgestelde mutaties met betrekking tot de reserves zijn in onderstaand overzicht opgenomen.

In dit overzicht worden de ramingen van lasten en baten van de programma's, zowel voor het begrotingsjaar 2014 als voor de jaren 2015 tot en met 2017.

Producten	A	B	C = A + B	Meerjarenramingen uit de		
	2014	2014	2014	Begroting 2014		
	Lasten	Baten	Saldo	2015	2016	2017
1 Programma Burgerrelaties	1.419.656	-288.302	1.131.354	1.120.872	1.120.872	1.120.872
2 Programma Openbare orde en veiligheid	1.194.054	-44.892	1.149.162	1.151.633	1.139.901	1.139.901
3 Programma Raad en raadsondersteuning	415.757	0	415.757	415.757	415.757	415.757
4 Programma College en middelen	3.011.479	-24.875.978	-21.864.499	-20.016.534	-19.818.395	-19.749.383
5 Programma Wegen, water, groen en verkeer	7.270.889	-2.987.663	4.283.226	4.308.008	4.306.499	4.324.070
6 Programma Ruimtelijke ontwikkeling	2.331.719	-1.041.630	1.290.089	-670.041	1.277.378	1.277.378
7 Programma Milieu	2.573.172	-2.141.347	431.825	410.389	393.829	383.340
8 Programma Onderwijs	3.200.011	-117.215	3.082.796	3.038.382	3.963.942	3.897.430
9 Programma Economische zaken	2.973.503	-1.287.611	1.685.892	1.761.435	1.756.149	1.754.002
10 Programma Werk en inkomen	4.443.839	-3.725.294	718.545	718.545	718.545	718.545
11 Programma Cultuur	1.615.960	-598.462	1.017.498	993.174	968.174	968.174
12 Programma Sport en recreatie	388.652	-2.432	386.220	385.555	385.555	385.555
13 Programma Welzijn en zorg	4.598.378	-579.376	4.019.002	4.001.728	3.998.728	3.998.728
14 Programma Decentralisaties	0	0	0	0	0	0
Saldo voor bestemming	35.437.070	-37.690.202	-2.253.132	-2.381.097	626.935	634.370
Mutaties reserves	1.875.405	-529.855	1.345.550	2.847.050	203.641	272.496
Saldo	37.312.475	-38.220.057	-907.582	465.953	830.575	906.866

6.2 Incidentele baten en lasten

Een totaaloverzicht van de incidentele lasten en baten die begrepen zijn in het begrote saldo na resultaatbestemming ziet er als volgt uit (bedragen x € 1.000):

	2014	2015	2016	2017	Cum.
Winst grondexploitatie Haderaplein	0	-1.947	0	0	-1.947
Toevoegen winst grondexploitatie Haderaplein aan Bestemmingsreserve Nieuw Raadhuis	0	1.947	0	0	1.947
Inkomsten Fonds Bovenwijks Haren Noord (tot en met 2019)	-510	-510	-510	-510	-2.040
Toevoegen inkomsten Haren Noord Fonds Bovenwijks aan Algemene Reserve	361	0	0	0	361
Tijdelijke verdeelmaatstaf Gemeentefonds krimp	-298	-287	0	0	-585
Extra Gemeentefondsuitkering in verband met omvorming Zernike College van dislocatie tot nevenvestiging	-929	-1.173	-1.402	-1.453	-4.957
Toevoeging aan Bestemmingsreserve Zernike College vanuit tijdelijke extra Gemeentefondsuitkering i.v.m. Zernike College	929	1.173	1.402	1.453	4.957
Boekwinst verkoop De Meent	-342	0	0	0	-342
Toevoeging boekwinst verkoop De Meent aan Bestemmingsreserve Quintusschool	342	0	0	0	342
Totaal incidentele lasten/baten	-447	-797	-510	-510	-2.264

NB Positieve bedragen zijn incidentele lasten.

6.3 Investerings

Wij leggen onderstaande investeringsbudgetten, voor zover die het jaar 2014 betreffen, ter autorisatie aan u voor. De hieronder opgesomde investeringen in de jaren vanaf 2015 betreft de meerjarige investeringsplanning. In het kader van de behandeling van de begrotingen van latere jaren zullen die ter autorisatie aan u worden voorgelegd.

INVESTERINGEN 2014	Afschr. termijn	Bedrag	Kapitaal-last 1)
Groot onderhoud wegen 2014 2)	20	580.000	59.740
Armaturen lichtmasten 2014 2)	25	142.000	13.206
Maatregelen verkeersveiligheid 2014 2)	20	180.000	18.540
Reinigen bouw. elem. openb. gebied 2014	5	15.000	3.795
Subtotaal invest. in openbare ruimte met maatschappelijk nut 3)		917.000	95.281
Huisvestingsprogramma onderwijs 2014 2)	20	668.500	68.856
Rioolwerkzaamheden 2014 2)	50	1.217.057	88.845
Vervangen rioolpompen en -gemalen 2)	15	217.750	26.057
Harenerhof aanleg tweede heuvel	50	300.000	21.900
Vervangen vaste inrichting raadhuis 2014	10	20.000	3.060
Vervanging vergaderset raadszaal	5	30.000	7.590
Vervanging dienstauto handhavers	10	25.000	3.825
Beluchtingsmachine no. 322	10	10.000	1.530
Wegafzettingsmaterieel	10	15.000	2.295
Zoutstrooier no. 742	10	25.000	3.825
Kipwagen no. 742	10	15.000	2.295
Bestelauto no. 23	10	40.000	6.120
Bestelauto no. 47	10	28.000	4.284
Vervanging bestelauto (no 14) Woonomgeving	10	30.000	4.590
Schaftwagen no. 325	15	10.000	1.197
Trekker (holder) no. 82	10	30.000	4.590
Kipwagen no. 332	10	15.000	2.295
Aanhangwagen no. 345	10	10.000	1.530
Rioolontstopper no. 534	10	20.000	3.060
Ademluchtcompressor 4)	10	18.500	2.831
Bluskleding brandweer 4)	5	23.250	5.882
2 x crash recovery VIS 4)	5	15.000	3.795
Brandweerlaarzen 4)	5	8.750	2.214
Alarmontvangers 4)	5	7.000	1.771
Aggregaat no. 533 4)	10	4.100	627
Brandweerslangen 4)	10	4.000	612
Subtotaal invest. in openbare ruimte met economisch nut 3)		2.806.907	275.476
TOTAAL INVESTERINGEN 2014		3.723.907	370.757

INVESTERINGEN 2015	Afschr. termijn	Bedrag	Kapitaal- last 1)
Onderhoud bouwkundige elementen	5	15.000	3.795
Groot onderhoud wegen 2015 2)	20	580.000	59.740
Maatregelen verkeersveiligheid 2015 2)	20	168.000	17.304
Armaturen lichtmasten 2015 2)	25	142.000	13.206
Subtotaal invest. in openbare ruimte met maatschappelijk nut 3)		905.000	94.045
Huisvestingsprogramma onderwijs 2015 2)	20	668.500	68.856
Vervangen server	5	170.000	43.010
Rioolwerkzaamheden 2015 2)	50	1.251.136	91.333
Sneeuwploeg 605	10	10.000	1.530
Sneeuwploeg 606	10	10.000	1.530
Verv. camera's/recorder parkeergarage	5	12.000	3.036
Vaste inrichting raadhuis vervangen	20	40.000	4.120
Aggregaat no. 376	10	5.000	765
Kipwagen no. 510	10	15.000	2.295
Wegenschaaf no. 516	10	10.000	1.530
Wegenwals no. 529	10	10.000	1.530
Boot no. 910	10	15.000	2.295
Vacuumentank no. 741	10	25.000	3.825
Binnenhelmen brandweer 4)	5	3.100	784
Kazernekleding beroepsbrandweer 4)	5	3.000	759
Subtotaal invest. in openbare ruimte met economisch nut 3)		2.247.736	227.198
TOTAAL INVESTERINGEN 2015		3.152.736	321.243
INVESTERINGEN 2016	Afschr. termijn	Bedrag	Kapitaal- last 1)
Maatregelen verkeersveiligheid 2016 2)	20	171.360	17.650
Subtotaal invest. in openbare ruimte met maatschappelijk nut 3)		171.360	17.650
Rioolwerkzaamheden 2016 2)	50	1.100.322	80.324
Bestelauto 17	10	65.000	9.945
Maaimachine	10	45.000	6.885
Zoutstrooier 624	10	30.000	4.590
Aggregaten brandweer 4)	10	7.100	1.086
Boot en trailer brandweer 4)	10	25.000	3.825
Verbindingsapparatuur 4)	5	35.000	8.855
Subtotaal invest. in openbare ruimte met economisch nut 3)		1.307.422	115.510
TOTAAL INVESTERINGEN 2016		1.478.782	133.160

INVESTERINGEN 2017	Afschr. termijn	Bedrag	Kapitaal-last 1)
Maatregelen verkeersveiligheid 2017 2)	20	174.787	18.003
Subtotaal invest. in openbare ruimte met maatschappelijk nut 3)		174.787	18.003
Rioolwerkzaamheden 2017 2)	50	1.518.269	110.834
Vervanging vrachtauto (no 1) Woonomgeving	10	250.000	38.250
Vervanging bestelauto (no 15) Woonomgeving	10	35.000	5.355
Vervanging bestelauto (no 34) Woonomgeving	10	35.000	5.355
Vervanging bestelauto (no 41) Woonomgeving	10	35.000	5.355
Subtotaal invest. in openbare ruimte met economisch nut 3)		1.873.269	165.149
TOTAAL INVESTERINGEN 2017		2.048.056	183.152

Ad 1)

De kapitaallasten voortvloeiende uit een bepaalde investering hebben betrekking op het eerste jaar volgend op het moment van activering. Aangezien de rente (5,3%) wordt berekend over de boekwaarde, dalen deze kapitaallasten jaarlijks.

Ad 2)

Voor de meeste investeringen wordt uitgegaan van een realisatietermijn van een jaar, dat wil zeggen dat de betreffende investeringen zijn afgerond aan het eind van het jaar waarin ze gepland zijn. De ervaring leert ons dat een aantal grotere investeringen in werkelijkheid een realisatietermijn heeft van circa twee jaar. Het gaat om de volgende, jaarlijks terugkerende, investeringen: groot onderhoud wegen, armaturen lichtmasten, rioolinvesteringen en huisvestingsprogramma onderwijs.

Ad 3)

Het onderscheid tussen investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut en investeringen met een economisch nut is voorgeschreven door het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV). Investeringen met economisch nut zijn verhandelbaar en/of genereren opbrengsten bijvoorbeeld in de vorm van heffingen. Overige investeringen worden geschaard onder investeringen met een maatschappelijk nut.

Ad 4)

In bovenstaande investeringslijst in de jaren 2014, 2015 en 2016 is een aantal investeringen in brandweermaterieel opgenomen. Deze investeringen gaan wij als gemeente niet meer doen. In onze meerjarenbegroting zijn voor deze investeringen nog wel kapitaallasten verwerkt. Deze komen te vervallen. De effecten daarvan zullen wij verwerken bij de Voorjaarsnota 2014. Vanaf 1 januari 2014 wordt nieuw brandweermaterieel door de regio aangeschaft. De kapitaallasten hiervoor worden opgenomen in de regionale Begroting 2014.

Groep	Investering/omschrijving	Investeringsbedrag	Investeringsjaar	Afschrijvingsduur
Ademluchtmaterieel brandweer	Ademluchtcompressor	18.500	2014	10
Overig materieel brandweer	2 Crash recovery VIS	15.000	2014	3
Overig materieel brandweer	Aggregaat 2031 (oud nr 533)	4.100	2014	10
Persoonlijke bescherming brandweer	Bluskleding	23.250	2014	5
Persoonlijke bescherming brandweer	Brandweerlaarzen	8.750	2014	5
Verbindingsapparatuur brandweer	Alarmontvangers	7.000	2014	5
Watervoerend materieel brandweer	Brandweerslangen	4.000	2014	10
Overig materieel brandweer	Kazerne kleding beroeps	3.000	2015	5
Persoonlijke bescherming brandweer	Binnenhelmen	3.100	2015	5
Overig materieel brandweer	2 Aggregaten	7.100	2016	10
Rijdend en varend blusmaterieel brandweer	Boot + trailer	25.000	2016	10
Verbindingsapparatuur brandweer	Verbindingsapparatuur	35.000	2016	5

7 Kerngegevens gemeente

Onderstaande gegevens zijn gehanteerd bij het berekenen van de uitkering uit het Gemeentefonds voor 2014. Bron: specificatie algemene uitkering uit het Gemeentefonds gemeente Haren 2013 nummer 4.

Inwoners

- aantal inwoners: 18.642
- inwoners < 20 jaar: 4.307
- inwoners > 64 jaar: 4.859
- lage inkomens: 2.140
- personen met bijstandsuitkering: 192
- personen met een uitkering: 865
- minderheden: 220
- aantal leerlingen (voortgezet) speciaal onderwijs: 471
- aantal leerlingen voortgezet onderwijs: 3.367

Fysiek

- oppervlakte land: 4.552 ha
- oppervlakte binnenwater: 521 ha
- veen / kleiveengebied: 51 ha
- aantal woonruimten (woningen, wooneenheden, bijzondere woongebouwen en recreatiewoningen): 9.642

Overige gegevens

- verhardingen (= wegen, fietspaden, voetpaden, (on)verhard, etc.): 1.016.000 m²
- oppervlakte openbaar groen (= bossen, bosplantsoenen, gazons, heesters en vijvers): 96 ha
- riolen: 145 km

8 Verklarende woordenlijst

3

3D De drie decentralisaties: de jeugdzorg, de AWBZ-begeleiding en de Wet Werken naar Vermogen

A

Agentschap Agentschap Basisadministratie Persoonsgegevens en Reisdocumenten
BPR
APV Algemene Plaatselijke Verordening
AR Algemene Reserve
ARR Algemene Risicoreserve
Awb Algemeen wet bestuursrecht
AWBZ Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten

B

Babs Buitengewoon ambtenaar van de burgerlijke stand
BAG Basisadministratie Adressen en Gebouwen
BBP Bruto Binnenlands Product
BBV Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten
BBZ Besluit bijstandverlening zelfstandigen
BDU Brede doeluitkering
BGT Basisregistratie Grootschalige Topografie
BHV Bedrijfshulpverlening
BOA Buitengewoon opsporingsambtenaar
BOS Buurt-Onderwijs-Sport
BRP Basisregistratie Personen
BSO Buitenschoolse opvang
BWR Bedrijf voor Werk en Re-integratie

C

CAR-UWO Collectieve arbeidsvoorwaardenregeling-Uitwerkingsovereenkomst
CBS Centraal Bureau voor de Statistiek
CBS Christelijke Basisschool
CCBH Culturele Commissie Basisonderwijs Haren
CEVAN Centrum voor Automatisering Noord Nederland (in liquidatie)
CMO Centrum voor Maatschappelijke Ontwikkeling
COA Centraal Orgaan opvang asielzoekers
COELO Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden
CPO Collectief particulier opdrachtgeverschap
CRH Culturele Raad Haren
CJG Centrum Jeugd en Gezin

D

DBM Design, build & maintain

E

EDR Eems Dollard Regio
EDR Europese Dienstenrichtlijn
EHS Ecologische hoofdstructuur
EMVI Economisch meest voordelige inschrijving

F	
Fido	Wet Financiering Decentrale Overheden
G	
GBA	Gemeentelijke Basisadministratie persoonsgegevens
GEM	Gemeenschappelijke Exploitatiemaatschappij Haren Noord
GGD	Gemeentelijke of Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst
GGZ	Geestelijke gezondheidszorg
GRP	Gemeentelijk Rioleringsplan
GVVP	Gemeentelijk verkeer- en vervoerplan
H	
HH	Hulp bij het huishouden
Hof	Wetsvoorstel Houdbare overheidsfinanciën
HPG	Historisch Platform Gorecht
HUP	Handhavings Uitvoerings Plan
HVD	Hulpverleningsdienst Groningen
I	
IAU	Incidentele aanvullende uitkering
IBOR	Integraal Beheersplan Openbare Ruimte
IBT	Interbestuurlijk Toezicht
ICC	Inwoner Contact Centrum
IHP	Integraal HuisvestingsPlan
i-NUP	implementatie Nationaal Uitvoeringsprogramma dienstverlening en e-overheid
IOAW	Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers
IOAZ	Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen
ISV	Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing
IVN	Instituut voor Natuureducatie en Duurzaamheid
J	
JGZ	Jeugdgezondheidszorg
L	
LGB	Lokaal Gezondheidsbeleid
LUP	Landschapsuitvoeringsplan
LVG-jeugd	Licht Verstandelijk Gehandicapten met gedragsproblemen
K	
KING	Kwaliteitsinstituut voor Nederlandse Gemeenten
KPI	Kritische Prestatie Indicatoren
KRW	Europese Kaderrichtlijn Water

M

MAR	Milieuadviesraad
MAS	Maatschappelijke Stages
MDG	Milieu Dienst Groningen
MEE	Organisatie die door het rijk is ingezet om mensen met een beperking te ondersteunen
mGBA	Modernisering Gemeentelijke Basisadministratie persoonsgegevens
MJOP	Meerjarenonderhoud planning

O

OBS	Openbare Basisschool
OCRN	Orthopedagogisch Centrum Regio Noord
OCW	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
ODG	Omgevingsdienst Groningen
OGGz	Openbare Geestelijke Gezondheidszorg
OMD	Open Monumentendag
OR	Ondernemingsraad
OV	Openbaar vervoer
Ozb	Onroerendezaakbelasting

P

P&C	Planning en control
PGB	Persoonsgebonden budget

R

RCG	Regio Centraal Groningen
RGA	Regio Groningen-Assen
RI&E	Risico-Inventarisatie en -Evaluatie
RMC	Regionaal Meld- en Coördinatiepunt Voortijdig Schoolverlaten
RUD	Regionale Uitvoeringsdienst

S

SHG	Steunpunt Huiselijk Geweld
SKH	Stichting Kinderopvang Haren
SW-bedrijf	Sociale werkplaats

T

TPH	Toeristisch Platform Haren
-----	----------------------------

U

UMCG	Universitair Medisch Centrum Groningen
------	--

V

V&GR regeling	Gemeenschappelijke regeling Veiligheids- en Gezondheidsregio Groningen
VGG	Vereniging Groninger Gemeenten
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
VTH	(Team) Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving
VVB	Verkeer- en Vervoerberaad Groningen
VVE	Voor- en vroegschoolse educatie

W	
WABO	Wet algemene bepalingen omgevingsrecht
WGA	Werkhervatting gedeeltelijk arbeidsgeschikten
WIJ	Wet investeren in jongeren
WKPB	Wet kenbaarheid publiekrechtelijke beperkingen
Wmo	Wet maatschappelijke ondersteuning
Wmo/LGB beleid	Wet maatschappelijke ondersteuning en lokaal Gezondheidsbeleid
WOPT	Wet Openbaarmaking uit Publieke middelen gefinancierde Topinkomens
Wro	Wet Ruimtelijke Ordening
WSW	Wet sociale werkvoorziening
WWB	Wet werk en bijstand
WWNV	Wet werken naar vermogen
WWZ-eisen	Wonen-Welzijn-Zorg-eisen
Z	
ZVW	Zorgverzekeringswet